

รายงานการวิจัย

ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน :

กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

The Phenomenon of Success for sustainable Network Management of
Local Community: Case study in Ban Khok Payom Community,
Amphoe La-ngu, Satun Province

دنۇت سۇررەنۇنۇق

نۇتھى ئەمەك

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณกองทุนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

พ.ศ. 2557

ชื่องานวิจัย ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน :กรณีศึกษา
 ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ผู้วิจัย ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และ นวิทย์ เอ็มเอก

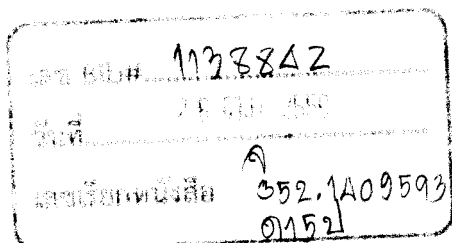
คณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ปี 2557

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม อยู่บนพื้นฐานของสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งในรูปแบบกลุ่มกิจกรรม กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น ภายใต้ความร่วมมือที่เชื่อมโยงแบบเครือข่าย ได้แก่ บ้าน โรงเรียน และมีสิด การสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของผู้นำหรือแกนนำชุมชนผ่านการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารชุมชนภายใต้กลุ่มองค์กรภายในชุมชนที่หลากหลาย จนในที่สุดกลายมาเป็นการบริหารเครือข่ายของชุมชนที่มุ่งเน้นไปที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีการวางแผนเป้าหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน เผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กำหนดกฎ กติกา และวางระเบียบภายในชุมชน รวมถึงสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกพะยอม พบว่า มี 10 ปัจจัย ได้แก่ (1) มีการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วมกัน (2) มีการทำงานเป็นทีม การทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี (3) ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ (4) มีองค์กรชุมชนที่หลากหลายแต่มีเป้าหมายเดียวกัน (5) มีการบริหารหรือการจัดการร่วมในระดับชุมชนและการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม (6) มีกิจกรรมที่สอดแทรกการเรียนรู้ (7) เข้าใจและศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (8) มีการใช้ประโยชน์จาก Social Network (9) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และ (10) สร้างเป้าหมายร่วมสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Research Title	The Phenomenon of Success for sustainable Network Management of Local Community: Case study in Ban Khok Payom Community, Amphoe La-ngu, Satun Province
Researcher	Danuvat Suwanvong and Nawit Amage
Faculty	Songkhla Rajabhat University
Year	2014

Abstract

This qualitative research aimed to analyzed the condition of the local community's sustainable network management and the factors influencing its success. The case study which was researched in Ban Khok Payom Community, Amphoe La-ngu, Satun Province demonstrated that Ban Khok Payom's sustainable network management has been based on its geography which is plentiful in term of natural resources, the formation of its local learning process – Ban Khok Prayom's group activities, youth group and mangrove conservative group; moreover, there has been the knowledge transfer called 'the local course' which is the network cooperation between the community's households, schools and mosques in the area. Apart from the factors above, the formation of the local process done by the local leaders through the continuous seminars, the committees administrating the community which have been from the various groups finally formed the sustainable network management that aims to handle its local tourism by using its local natural resources. The community sets its objectives to its local tourism which aims for forest conservation, thepropagation of local knowledge, the community's rules and regulations and its local monetization.

According to the research, ten factors influencing the success of the local community's sustainable network management from the case study in Ban Khok Payom are (1) The preparation for its own roadmap (2) Its teamwork in term of passion and unity (3) The plentiful natural resources and its unique culture (4) The unified workplan (5) the cooperation in the local internal management and the fairness in term of distribution of benefits (6) The learning activities (7) The understanding in the theory of sufficient economy (8) The advantages from using social networks (9) The support from government sector and, (10) The common goal to become the community with creative economy.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำเนินการตรวจโครงร่างงานวิจัย รายงานความก้าวหน้า และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อปรับปรุง ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างดียิ่งมาโดยตลอดจนงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่ได้มอบทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้ และต้องขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่านของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่ได้ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือคณะผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และความร่วมมืออย่างดีในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้วยความตั้งใจ

และกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในพระคุณของบิดา มารดา และครอบครัว ของคณะผู้วิจัย สำหรับกำลังใจที่มีให้ตลอดมา และขอขอบคุณ พี่ๆ น้องๆ ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และช่วยเหลือคณะผู้วิจัยในประเด็นต่างๆ เป็นอย่างดีมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ประโยชน์และคุณค่าของรายงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบเป็นบุญกุศลแก่บรรพบุรุษของคณะผู้วิจัยที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

ท้ายที่สุดนี้ หากรายงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ และขออภัยในข้อบกพร่องและความผิดพลาดมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ศุภวัศ สุวรรณวงศ์

นิเวศย์ เอ็มเอก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	2
คำสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	26
แบบแผนและขั้นตอนการวิจัย	26
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	26
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
การเก็บรวบรวมข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	29
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	72
ภาคผนวก	74
ภาคผนวก ก รูปภาพประกอบ	75
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	96
ภาคผนวก ค ประวัติคณะผู้วิจัย	98

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 การเชื่อมโยงปัจเจกต่อปัจเจก	17
ภาพที่ 1.2 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม	17
ภาพที่ 1.3 การเชื่อมโยงของกลุ่มต่อกลุ่ม	18
ภาพที่ 1.4 การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย	18
ภาพที่ 1.5 แต่ละองค์กรไม่มีการเชื่อมโยงกัน (ยังไม่เป็นเครือข่าย)	19
ภาพที่ 1.6 มีการกระจายข้อมูลจากองค์กรที่เป็นศูนย์กลางไปยังองค์กรต่างๆ แต่เป็นเพียงการรับข้อมูลอย่างเดียว ไม่มีการแลกเปลี่ยนกลับมา (ยังไม่ใช่เครือข่าย)	19
ภาพที่ 1.7 ความร่วมมือระหว่างองค์กรเป็นไปในลักษณะติดต่อผ่านองค์กรศูนย์กลาง โดยแต่ละองค์กรไม่มีการติดต่อกับเครือข่ายอื่นหรือองค์กรอื่น รวมถึงไม่มีการติดต่อกันเองโดยตรงระหว่างองค์กรสมาชิก	19
ภาพที่ 1.8 องค์กรทั้งหมดมีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันโดยตรง โดยไม่มีองค์กรกลาง (นับเป็นเครือข่ายที่สมบูรณ์ แบบในทางทฤษฎี แต่ไม่เหมาะกับสภาพความเป็นจริง)	20
ภาพที่ 1.9 เครือข่ายที่มีองค์กรกลาง โดยแต่ละองค์กรสมาชิกมีการติดต่อซึ่งกันและกัน และองค์กรกลางเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก	20
ภาพที่ 1.10 รูปแบบเครือข่ายที่กระจายศูนย์ สมาชิกเครือข่ายสามารถติดต่อซึ่งกันและกัน และยังติดต่อกับองค์กรอื่นๆ โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (เลขานุการ) มีหลายคน	20

บทที่ 1 บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

การบริหารเครือข่าย ถือเป็นวิธีการทำงานที่ได้รับความนิยมทั้งในองค์กรภาครัฐ ภาคธุรกิจ และการทำงานเชิงพัฒนาท้องถิ่นและสังคม โดยในวงการธุรกิจนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายได้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มองว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงเครือข่ายเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนมากกว่าระดับกลุ่มหรือระดับองค์กรเป็นอย่างมาก (Boissevain and Mitchel, 1973 อ้างถึงใน กรมการพัฒนาชุมชน, 2547) เพราะการเป็นเครือข่ายนอกจากจะหนุนเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในเครือข่ายด้านต่างๆแล้ว ยังมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนที่อาศัยการบริหารเครือข่ายเป็นเครื่องมือได้เกิดการรวมกลุ่มกันอย่างยั่งยืน และรู้จักที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นภายใต้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายภายในชุมชนท้องถิ่น ยังเป็นการแก้ปัญหาหรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะบูรณาการและเชื่อมโยงมิติต่างๆ เข้าด้วยกัน (ประเวศ วัชสี, 2538)

การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติการในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของโลก การรวมศูนย์อำนาจและการดำเนินงานของรัฐบาล การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคลหรือองค์กรทั้งที่มีอยู่ภายในชุมชนและกับภายนอกชุมชน การบริหารเครือข่ายจึงเป็นเครื่องมืออันทรงพลังของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนของชุมชน ภายใต้หลักของความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากรหรือบริการต่างๆ ในลักษณะของช่วยเหลือเกื้อกูลกันและการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นความจำเป็นของการที่ต้องมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการรวมกลุ่มหรือองค์กรนั้น ยังปฏิบัติอยู่ในวงที่จำกัดของตนเอง ต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดการงานที่ซ้ำซ้อนในพื้นที่เดียวกัน ขาดความร่วมมือและการประสานพลังในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรชุมชนในหมู่บ้านเดียวกันก็ต่างกลุ่มต่างทำงานของตนไม่ติดต่อช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งการบริหารเครือข่ายนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะเมื่อองค์กรชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่นแล้ว ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากผลงานที่สมาชิกดำเนินการ การสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสพการณ์ในการพัฒนา การถ่ายทอดวิธีการดำเนินงานหรือกิจกรรมและระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และประกอบอาชีพการทำประมง ทำนา และสวนยางพารา มีลำคลองตื้นเขิน เป็นลำคลองสายหลักที่ไหลผ่านชุมชนก่อนไหลลงสู่ทะเลอันดามัน ทิศตะวันตกเป็นทุ่งนาและสลักกับสวนยางเป็นหย่อมๆซึ่งผสมผสานความหลากหลายได้อย่างลงตัว โดยนอกจากอาชีพหลักที่ชาวบ้านในพื้นที่ทำแล้ว ก็ยังมีกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น

กลุ่มสตรีที่ทำขนมพื้นบ้าน เพาะเห็ดนางฟ้า กลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ และกลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น จนทำให้ชุมชนบ้านโคกพะยอม ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว จากการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นภายใต้กลุ่มต่างๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการชุมชน การจัดการวิถีชีวิตชุมชน การสร้างบทบาทของผู้หญิง การสร้างกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน การจัดทำแผนการดำเนินงานของชุมชน และหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดการเรียนรู้สู่ลูกหลาน จนอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านโคกพะยอม ถือเป็นชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากความสำเร็จและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล เพื่อที่จะได้ทราบถึงสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น และทำให้ทราบว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งโดยคนในชุมชนและมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันเป็นฐานรากสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวมในระยะยาวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล
3. ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งโดยคนในชุมชนและมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันเป็นฐานรากสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวมในระยะยาวต่อไป โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่ต่างๆ

4. คำสำคัญของการวิจัย

- ปรากฏการณ์ (Phenomenon)
- ความสำเร็จ (Success)
- การบริหารเครือข่าย (Network Management)
- ชุมชนท้องถิ่น (Local Community)

5. ขอบเขตของการวิจัย

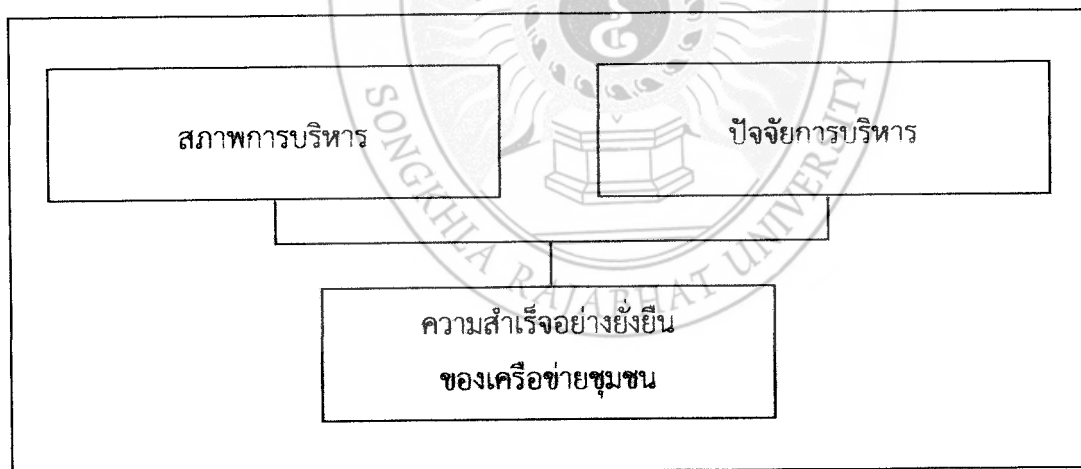
1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้ มาจากหนังสือ บทความทางวิชาการ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และรายงานผลการวิจัยต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถเสนอรายละเอียดได้ดังนี้

1. แนวคิดทางสังคมวิทยา
2. แนวคิดทางมานุษยวิทยา
3. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับชุมชน
4. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับองค์กรชุมชน
5. องค์ประกอบองค์กรชุมชน
6. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย และเครือข่ายชุมชน
7. ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย
8. การจำแนกระดับเครือข่าย
9. ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย
10. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเครือข่าย
11. การบริหารเครือข่ายของชุมชน
12. องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายของชุมชน
13. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยในแต่ละหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทางสังคมวิทยา

สังคมวิทยา ถือเป็นสาขาวิชาที่มีความสำคัญต่อการสร้างระบบความคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งมีขอบเขตที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางและแตกต่างกัน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการปฏิวัติทางการเมืองอันเกิดจากความพยายามที่จะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม การปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเกิดระบบทุนนิยม รวมถึงการมีตลาดเสรีและการเกิดขบวนการทางแรงงาน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปสู่ความเป็นลักษณะเมืองโดยการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมือง ซึ่งเป็นผลให้เกิดปัญหาความยุ่งยากต่างๆมากมาย การเปลี่ยนแปลงทางศาสนา อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่างๆ ทฤษฎีสังคมวิทยาจึงพยายามตอบสนองโดยการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพลังทางสังคม อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยขอนำทฤษฎีสังคมวิทยา 3 ทฤษฎี มาใช้เพื่ออธิบายให้เห็นความสอดคล้องของการนำทฤษฎีทางสังคมวิทยามาสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเชิงการกระทำที่ส่งผลต่อพลวัตทางสังคม ดังนี้ (สุเทพ สุนทรภัสช, 2540 อ้างถึงใน ดนุวัต สุวรรณวงศ์, 2557)

1. ทฤษฎีปฏิบัติการหรือการกระทำ ซึ่งมาจากงานเขียนของแมกซ์ เวเบอร์ เกี่ยวกับการกระทำทางสังคม และรอสโค อินเกล เกี่ยวกับการดำเนินการของสังคมในระดับของความคิดและการกระทำของปัจเจกบุคคล โดยหลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ กิจกรรมทางสังคมทั้งหลายของมนุษย์เกิดมาจากความสำนึกของมนุษย์เกี่ยวกับตัวของพวกเขาเองในฐานะที่เป็นผู้กระทำและความสำนึกเกี่ยวกับคนอื่นและสถานการณ์ภายนอกทั้งหลายในฐานะผู้ถูกกระทำ โดยหากอยู่ในฐานะผู้กระทำ มนุษย์จะมีการกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อบรรลุผลความตั้งใจตามจุดหมาย หรือเป้าประสงค์ของตน และจะใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายนั้น อาจใช้เทคนิคการดำเนินการ วิธีการและเครื่องมือต่างๆ ที่มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ แต่วิถีทางของการกระทำของมนุษย์ก็จะถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่างๆ อันไม่อาจจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และก่อนที่จะมีการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่างๆ จะต้องมีการนำเอามาตรฐาน กฎเกณฑ์หรือหลักการต่างๆ มาร่วมพิจารณา

2. ทฤษฎีการปฏิบัติการของพาร์สัน ที่ได้พยายามอธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างกับทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่เน้นการตอบโต้อันเป็นกลไกต่อสิ่งที่มากระตุ้น ขณะที่การปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการทางความคิดที่มีลักษณะที่คมชัด ฉับไวและสร้างสรรค์ โดยปรากฏการณ์พื้นฐานทฤษฎีนี้ ได้แก่ สิ่งที่เราเรียกว่า “หน่วยปฏิบัติการ”

ซึ่งพาร์สันได้นิยามในแง่ขององค์ประกอบ 4 ประการ คือ หนึ่ง การมีอยู่ของผู้ปฏิบัติการหรือตัวผู้กระทำ สอง หน่วยปฏิบัติการจะมีจุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายความสำเร็จเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย สาม การปฏิบัติการจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มี 2 สิ่งเกี่ยวข้องกันอยู่ด้วยคือ สิ่งต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติการไม่สามารถควบคุมได้อันถือเป็นภาวะเงื่อนไข และสิ่งต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติการสามารถใช้อำนาจควบคุมอันถือเป็นวิธีการหรือเครื่องมือ สี่ จะมีบรรทัดฐานและค่านิยมต่างๆ ที่จะมีส่วนช่วยในการเลือกวิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ สำหรับช่วยดำเนินการของผู้ปฏิบัติการเพื่อที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง และการกระทำภายใต้องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ จะสามารถเห็นได้ถึงการเกิดการบูรณาการของความสนใจต่างๆ ที่มีร่วมกัน

3. ทฤษฎีเครือข่าย ภายใต้กรอบของสังคมวิทยา ถือเป็นรูปแบบทางความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงสมาชิกต่างๆ ซึ่งมีทั้งระดับกลุ่มและระดับปัจเจกบุคคลของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน โดยด้านหนึ่งที่มีลักษณะเด่นชัดของทฤษฎีนี้คือ จุดสนใจที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางตั้งแต่โครงสร้างด้านจุลภาคและด้านมหภาค นั่นก็คือตัวผู้กระทำ ซึ่งอาจเป็นในลักษณะของตัวบุคคลหรือเป็นกลุ่ม องค์กร และสังคมต่างๆ จนถึงการเชื่อมโยงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระดับโครงสร้างสังคมขนาดใหญ่ และการก่อรูปโครงสร้างของสายสัมพันธ์ทางสังคมจะนำไปสู่เครือข่ายชนิดและรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากการจูงใจและยังนำมาสู่ความร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่หายากและจำกัด

ฉะนั้น รายละเอียดข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าปรากฏการณ์ทางสังคมวิทยาที่มีความซับซ้อนอย่างมาก ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ อย่างเป็นพลวัตที่ได้ส่งผลกระทบต่อทุกส่วนของสังคมที่มีความแตกต่างอันส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมทั้งหลายของมนุษย์ที่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางความคิดที่มีลักษณะที่คมชัดและสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมาย และควรให้ความสำคัญต่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงสมาชิกต่างๆ ทั้งระดับกลุ่มและระดับปัจเจกบุคคลของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

2. แนวคิดทางมานุษยวิทยา

มานุษยวิทยา เป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกๆด้าน เช่น วิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ เป็นต้น มนุษย์ในทุกสังคมจะมีพฤติกรรมทางสังคมไปตามลักษณะ ประเพณีของสังคมนั้นๆ ทำให้วัฒนธรรมถูกแสดงออกมาให้เห็นได้โดยแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งแบบแผน พฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆที่กำหนดไว้ว่ามนุษย์ในสังคมนั้นๆ จะมีพฤติกรรม ทางสังคมกันอย่างไรบ้าง ผ่านกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆที่อยู่เบื้องหลังเหล่านั้น ทำให้มนุษย์ชาติทุกหนทุกแห่งมี ชีวิตอยู่ได้ภายใต้ความแตกต่างของแบบแผนพฤติกรรมที่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆกำหนดไว้ นอกจากนั้น มนุษย์ในแต่ละสังคมนั้นจะมีเป้าหมายและมักให้คำจำกัดความหรือความหมายของพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ด้วย และโดยทั่วไป มนุษย์จะสร้างวัฒนธรรมและส่งผ่านไปให้ลูกหลาน แต่ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมก็ได้หลอม หล่อตัวของมนุษย์เองด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้มนุษย์ในทุกชุมชนทุกสังคมในทุกพื้นที่จะมีพฤติกรรมทาง สังคม มีความคิดและความรู้สึกในโลกของวัฒนธรรมเท่านั้น

ฉะนั้น หลักการสำคัญประการหนึ่งของมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า หากจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ชาติ ได้ก็จะต้องทำความเข้าใจใน “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ทางวัฒนธรรม รวมทั้งต้องเข้าใจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักที่ต้องคำนึงถึง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2542 อ้างถึงใน ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, 2557) เพราะการคำนึงถึงหลักการดังกล่าวนี้จะนำมาซึ่ง ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสม ดังที่ Douglas L. Oliver (ฉลาดชาย รมิตนนท์ และคณะ, 2528 อ้างถึงใน ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, 2557) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การทำความเข้าใจสังคมหนึ่งๆภายใต้หลักมานุษยวิทยา นั้น จะทำให้เกิดความเข้าใจที่หยั่งลึกและรอบด้านมากขึ้น ทั้งลักษณะนิสัย สภาพแวดล้อม ประชากรและ เชื้อชาติ เทคโนโลยี อุดมการณ์ ภาษา ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ และประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม นักมานุษยวิทยาแต่ละท่านได้ใช้ทฤษฎีต่างๆเพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และศึกษา วัฒนธรรม ทฤษฎีต่างๆ มักได้รับความนิยมในเวลาและบริบทที่แตกต่างกันไป สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ หลัก มานุษยวิทยาเป็นส่วนหนึ่งภายใต้บริบทปรากฏการณ์เชิงพื้นที่ที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยจึงขอนำทฤษฎีทาง มานุษยวิทยา 2 ทฤษฎี สำหรับใช้ประกอบอธิบายความเป็นแบบแผนพฤติกรรมและวัฒนธรรมเชิงพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษามากขึ้น ดังนี้ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2542 อ้างถึงใน ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, 2557)

1. ทฤษฎีการหน้าที่นิยม

ทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดยนักมานุษยวิทยาชื่อ “มาลินอฟสกี” ความคิดหลักของทฤษฎีการหน้าที่นิยมคือ วัฒนธรรมสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคล มาลินอฟสกีบอกว่า วัฒนธรรมเติบโตมาจากความ ต้องการจำเป็น 3 ประเภทของมนุษย์ คือ

หนึ่ง ความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน คือความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหารและที่อยู่อาศัย

สอง ความต้องการด้านสังคม ซึ่งจะเกี่ยวกับเรื่องของความร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหา พื้นฐานต่างๆที่เกิดขึ้นและทำให้ชีวิตได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ การป้องกันภัย การผลิตสินค้าและบริการ และการควบคุมทางสังคม เป็นต้น

สาม ความต้องการด้านจิตใจ เป็นความต้องการจำเป็นของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เช่น ความกลมกลืนกันทางสังคมและเป้าหมายของชีวิต

ระบบสังคมที่สามารถสนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความรู้ การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ ฉะนั้น วัฒนธรรมมีหน้าที่ที่ต้องทำคือ การตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้อย่างอย่างหนึ่งหรือทั้ง 3 ประเภท อย่างไรก็ตาม ความคิดของมาลิโนฟสกีที่ว่า ส่วนต่างๆของวัฒนธรรมมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกชนในสังคมนั้น กลายเป็นหลักการสำคัญในการใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนทั้งหมด แต่เพราะว่าความต้องการจำเป็นของมนุษย์ที่มาลิโนฟสกีกล่าวถึงนั้นมีลักษณะที่เป็นสากล ทฤษฎีดังกล่าวนี้ของมาลิโนฟสกีจึงไม่ได้อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น ถ้าระบบครอบครัวทุกประเภทตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ที่มีเหมือนกันแล้ว ทำไมสังคมที่มีความแตกต่างกันจึงมีระบบครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น สะท้อนให้เห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นมากกว่าการตอบสนองความต้องการจำเป็นของบุคคลในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน

2. ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยม

ทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดย “แรดคลิฟฟ์ บราวน์” ซึ่งได้ให้ความคิดที่ว่า ระบบสังคมต่างๆ ประกอบไปด้วย โครงสร้างและกิจกรรมต่างๆ โครงสร้างทางสังคมคือแบบแผนที่อยู่ได้นาน โดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเชิงโครงสร้างที่ได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมและจากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพฤติกรรม มุ่งเน้นการทำความเข้าใจกับการคงอยู่และการสืบเนื่องของโครงสร้างและเสถียรภาพทางสังคม หน้าที่สำคัญของโครงสร้างคือ การที่ทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมและการคงอยู่ของระบบสังคม

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นทฤษฎีที่เน้นตรงการคงอยู่หรือเสถียรภาพของระบบสังคม รวมทั้งการหน้าที่และความมั่นคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ละเลยเรื่องความขัดแย้ง การทำหน้าที่ที่ไม่ดี และการละเลยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวก็ถือเป็นมโนภาพสำคัญอย่างหนึ่งในการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์และสังคม ภายใต้ส่วนต่างๆของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจำนวนมาก โดยดูว่าส่วนต่างๆของวัฒนธรรมทำอะไรบ้าง เพื่อทำให้เกิดเสถียรภาพของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ฉะนั้น รายละเอียดแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักได้ว่าวัฒนธรรมและแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันมาก การศึกษาสิ่งหนึ่งสิ่งใดล้วนเกี่ยวข้องหรือมีผลต่อมนุษย์หรือมีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ การทำความเข้าใจสังคมหนึ่งๆภายใต้หลักมานุษยวิทยานั้น จึงเป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ยังลึกและรอบด้านมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของ “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ทางวัฒนธรรม

3. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับชุมชน

การให้ความหมายคำว่า ชุมชน โดยรูปศัพท์ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Community ซึ่งมีรากศัพท์เก่าของภาษาอินโด - ยูโรเปียน 2 คำ คือ Mei หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือการแลกเปลี่ยน สนธิกับคำว่า Kom หมายถึง ด้วยกับ เป็น Kommein หมายถึง แบ่งปันโดยทั้งหมด (อนุชาติ พวงลี และคณะ, 2541) อย่างไร

ก็ตาม ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจความเป็นชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้อย่างน่าสนใจ เช่น

เสรี พงศ์พิศ (2547) ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ดังที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า หมู่บ้าน (อยู่ในชนบท) ชุมชนแออัด (อยู่ในเมือง) หรือหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ในที่เดียวกันหรือห่างไกลกัน แต่สัมพันธ์กันด้วยความสนใจ ผลประโยชน์หรือความเชื่อ เผ่าพันธุ์ อาชีพ หรือประสบต่อปัญหาเดียวกัน คล้ายกัน หรือร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2540) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ส่วน กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวสู่ระดับเครือข่ายจนถึงระดับหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา และถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย

4. แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน ถือเป็นองค์กรระดับล่างหรือระดับรากหญ้าที่มีการรวมตัวกันสำหรับการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนภายใต้ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน (2551) ได้ให้ความหมายขององค์กรชุมชนว่า เป็นกลุ่มบุคคลที่มีระบบการจัดการที่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นนั้น จัดตั้งขึ้นเพื่อที่จะดำเนินการร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

ส่วนพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2543) ได้ให้ความหมายคำว่า องค์กรชุมชนว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มีระบบการจัดการที่สมาชิกของชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการประกอบการพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้เพื่อที่จะพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมหรือพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่มชุมชนท้องถิ่นนั้น ส่วน ธีรศมิ พูลนวล และคณะ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มคนและครอบครัวในชุมชนที่มีจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ความเชื่อ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมร่วมกันและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ประสบอยู่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มและชุมชน

5. องค์ประกอบองค์กรชุมชน

โดยทั่วไปแล้ว องค์กรชุมชน จะมีองค์ประกอบโดยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย (1) คน หรือ สมาชิกที่มีความสนใจเรื่องเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันมารวมตัวกัน (2) กิจกรรม โดยมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายใน

องค์กรเพื่อที่จะตอบสนองสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งในลักษณะนี้มีหลายรูปแบบ อย่างเช่น กลุ่มออมทรัพย์ (3) ทรัพยากรและผลผลิต ซึ่งเป็นทุนของชุมชนที่มีอยู่มากมาย เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ และความหลากหลายทางธรรมชาติ รวมทั้งภูมิปัญญา

อย่างไรก็ตาม สัมพันธ์ เดชะอริก (2540) ได้จำแนกถึงองค์ประกอบขององค์กรชุมชนไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งหมายถึง การมีทัศนคติต่อโลกและต่อสังคมร่วมกันหรือทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจที่ตรงกัน โดยอุดมการณ์นั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มกันเอาไว้ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้าขององค์กรชุมชนที่เข้าไปภายใต้ความเป็นท้องถิ่นนั้นเป็นไปเพื่ออะไร

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

4. คน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญขององค์กรชุมชน ทั้งในเชิงการเป็นผู้นำและสมาชิก

5. การบริหารจัดการ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สามารถชี้ขาดได้ถึงความสำเร็จ โดยเฉพาะทุกกิจกรรมที่มีเรื่องเงินและคนเข้าไปเกี่ยวข้อง ทำให้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพโดยมีรายละเอียดต่างๆ เช่น การตัดสินใจร่วมกัน โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การมีกติการ่วมกัน การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิก และการควบคุมตรวจสอบ

6. กิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกฝนและปฏิบัติจริง ซึ่งก็อยู่ที่กิจกรรมการพัฒนา โดยทั่วไปกิจกรรมในบางชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นหลัก แต่บางชุมชนอาจมีกิจกรรมทางการเมืองบ้าง ส่วนในยุคปัจจุบันก็มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ตามสภาวะบ้านเมืองที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

7. งบประมาณ เพื่อที่จะสามารถทำให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เป็นไปด้วยดี ทำให้จำเป็นต้องมีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกตามความเหมาะสม

6. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย และเครือข่ายชุมชน

เครือข่าย (Network) คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่มีความสมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ (ชนิภูธา กาญจนรังษิณห์, 2551) ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน (Starkey, 1997)

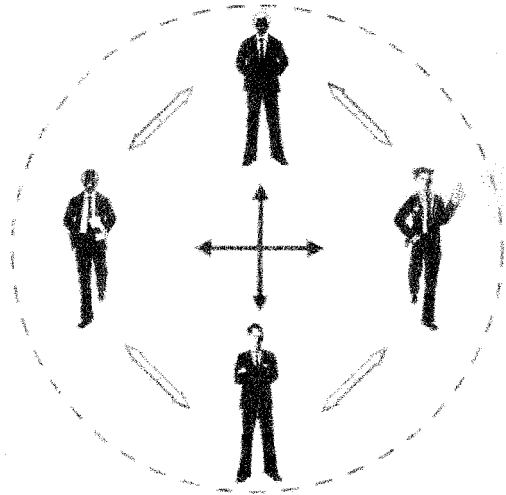
แนวคิดว่าด้วย “เครือข่าย” (Network) นั้น เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีมาอย่างช้านาน แนวคิดเรื่องเครือข่ายสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ ทั้งนี้ ในความหมายที่กว้าง เครือข่ายคือหัวใจของวิถีชุมชนในอดีต ซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งภายในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งเป็นคราว ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบงำไปถึง

วิถีปฏิบัติของชุมชน แต่ต่อมาเมื่ออำนาจรัฐแผ่ลงไปจนกระทั่งถึงวิถีชุมชน ก็มีการบริหารเครือข่าย ซึ่งส่วนหนึ่งก็เพื่อจัดการชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเอง อีกส่วนหนึ่งเพื่อหาทางออก ถ้าหากถูกบีบคั้นจนเกินไป โดยผ่านการประสานเครือข่ายระหว่างชุมชนหลายๆ แห่ง ในลักษณะคล้ายกับสมาชิกทั้งหลายในปัจจุบัน (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

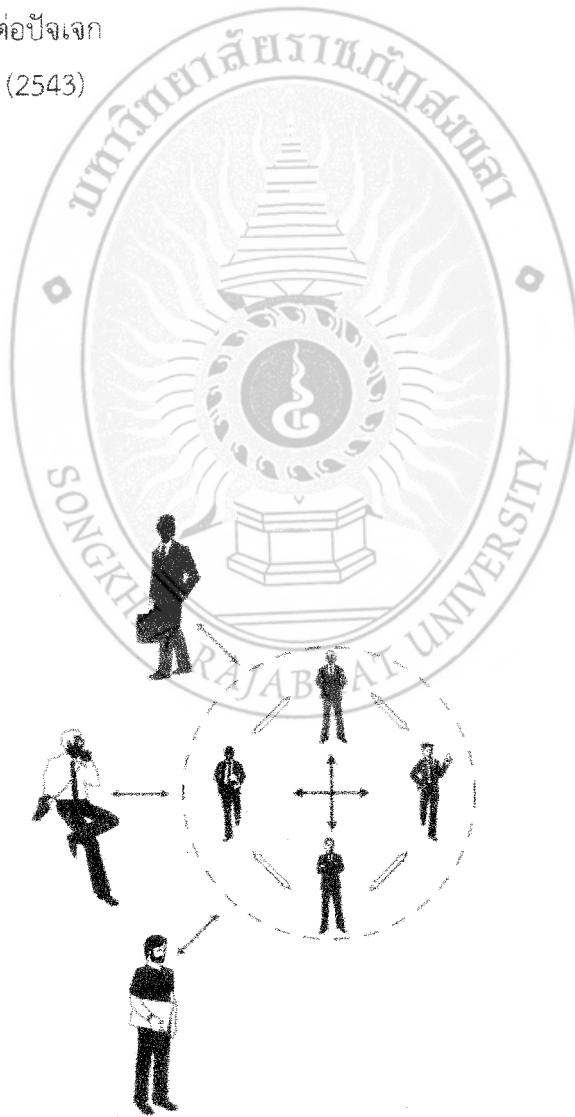
ในด้านการพัฒนาเอกชนก็ค่อย ๆ เกิด “ขบวนการ” ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายเพื่อเชื่อมประสานชุมชนมาตั้งแต่ปี 2525 เมื่อมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนา เปลี่ยนจากการทำโครงการ การจัดองค์กรชุมชน ไปสู่การเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างในชุมชน เพราะมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรหรือ “ทุนชุมชน” ที่เหลืออยู่ ทั้งนี้ ในบริบทของสังคมไทยคำว่า “เครือข่ายชุมชน” จึงน่าจะหมายถึงกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่สัมพันธ์กัน มีโครงสร้างและระบบจัดการเครือข่ายได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับตำบลถึงระดับชาติ (เสรี พงศ์พิศ, 2551)

อย่างไรก็ตาม ได้มีการกล่าวถึงความหมายของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีผู้ให้ความหมาย ดังนี้ กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย (2547) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่าหมายถึง การร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกัน หรือเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มองค์กรต่างประเทศกัน ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อบุคคล การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกัน โดยดำเนินงานภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

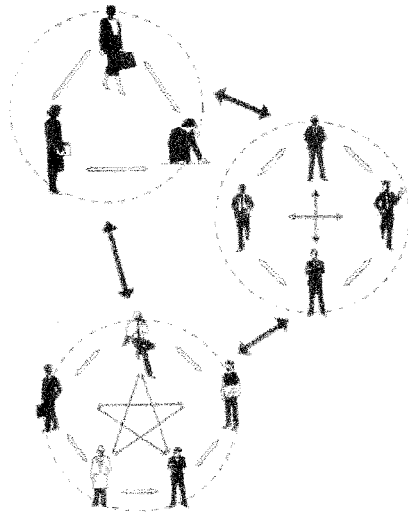
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายว่า เครือข่ายเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล/กลุ่ม/องค์กรประเภทเดียวกัน หรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม/องค์กรต่างประเทศ เครือข่ายมีได้หลายระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อบุคคล เช่น การเชื่อมโยงระหว่างข้าราชการกับข้าราชการด้วยกัน การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกัน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาด้วยกัน หน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน สถานศึกษากับหน่วยงานธุรกิจ เป็นต้น และการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ดังภาพที่ 1.1-1.4

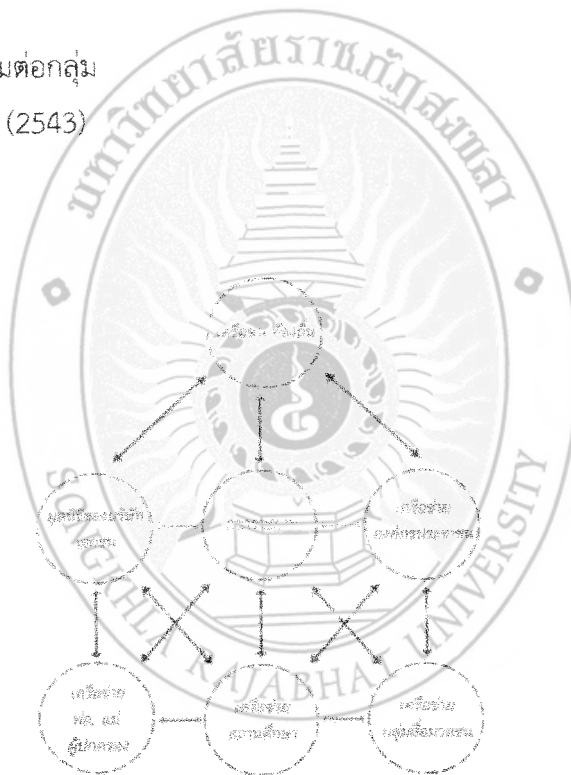
ภาพที่ 1.1 การเชื่อมโยงปัจเจกต่อปัจเจก
ที่มา: เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)

ภาพที่ 1.2 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม
ที่มา: เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)

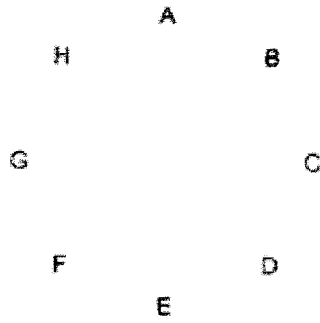

ภาพที่ 1.3 การเชื่อมโยงของกลุ่มต่อกลุ่ม
ที่มา: เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)

ภาพที่ 1.4 การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย
ที่มา: เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นภาพ จึงได้ยกแบบจำลองของเครือข่ายทั้งที่เป็นเครือข่ายและไม่มีเครือข่าย ดังที่ได้แสดงในภาพที่ 1.5-1.10 แบบจำลองเครือข่ายที่แสดงให้เห็นตั้งแต่กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่มี การเชื่อมโยงกันเลย จนเริ่มมีการรับข้อมูลจากศูนย์กลาง แต่ยังไม่มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกัน เป็นเพียงการรับ คำสั่ง ซึ่งยังไม่เรียกว่าเป็นเครือข่ายไปจนกว่าจะมีการติดต่อการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่ม จึงเริ่มนับว่าเป็น เครือข่าย (Starkey, 1997)

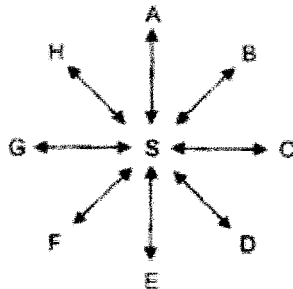
ภาพที่ 1.5 แต่ละองค์กรไม่มีการเชื่อมโยงกัน (ยังไม่เป็นเครือข่าย)

ที่มา: Starkey (1997)

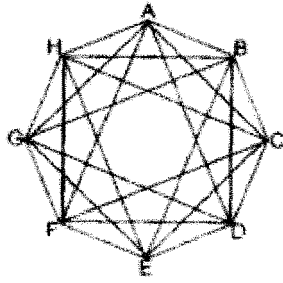
ภาพที่ 1.6 มีการกระจายข้อมูลจากองค์กรที่เป็นศูนย์กลางไปยังองค์กรต่างๆ แต่เป็นเพียงการรับข้อมูลอย่างเดียว ไม่มีการแลกเปลี่ยนกลับมา (ยังไม่ใช่เครือข่าย)

ที่มา: Starkey (1997)

ภาพที่ 1.7 ความร่วมมือระหว่างองค์กรเป็นไปในลักษณะติดต่อผ่านองค์กรศูนย์กลาง โดยแต่ละองค์กรไม่มีการติดต่อกับเครือข่ายอื่นหรือองค์กรอื่น รวมถึงไม่มีการติดต่อกันเองโดยตรงระหว่างองค์กรสมาชิก

ที่มา: Starkey (1997)

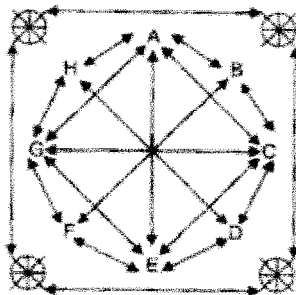
ภาพที่ 1.8 องค์กรทั้งหมดมีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันโดยตรง โดยไม่มีองค์กรกลาง (นับเป็นเครือข่ายที่สมบูรณ์ แบบในทางทฤษฎี แต่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง)

ที่มา: Starkey (1997)

ภาพที่ 1.9 เครือข่ายที่มีองค์กรกลาง โดยแต่ละองค์กรสมาชิกมีการติดต่อซึ่งกันและกัน และองค์กรกลางเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ที่มา: Starkey (1997)

ภาพที่ 1.10 รูปแบบเครือข่ายที่กระจายศูนย์ สมาชิกเครือข่ายสามารถติดต่อซึ่งกันและกัน และยังสามารถติดต่อกับองค์กรอื่นๆ โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (เลขานุการ) มีหลายคน

ที่มา: Starkey (1997)

7. ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

การแบ่งประเภทรูปแบบและลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่าย ก็เพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่ามีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิดและกิจกรรม ก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่างๆ ดังนั้น ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยามและกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มหรือผู้ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น ดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, 2547)

7.1 เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่รูปธรรมหรือพื้นที่ดำเนินการ เป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น สามารถจัดลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

1) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ อาทิ เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่ายระดับอำเภอ เครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายระดับภูมิภาค เครือข่ายระดับประเทศ เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น

2) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ เครือข่ายลุ่มแม่น้ำปิง เครือข่ายอ่าวปัตตานี เครือข่ายป่าเขาสก เป็นต้น

กิจกรรมและความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น จะอาศัยพื้นที่ทางกายภาพเป็นฐานกำหนดกิจกรรมและประเด็นปัญหา กล่าวคือ จะมีการเชื่อมโยงองค์กรและเครือข่ายย่อยในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการที่หลากหลายทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการร่วม การบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ และการใช้ประเด็นกิจกรรมเป็นภารกิจในการทำงานร่วมกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นของเครือข่ายดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์ทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรที่มาจากพื้นที่เป็นสำคัญ ส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น จะมีลักษณะกระบวนการทำงานทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ โดยมีการรวมศูนย์กิจกรรมเข้าสู่ส่วนกลางในระดับพื้นที่ขนาดใหญ่และมีศูนย์ประสานย่อยในพื้นที่ขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดกิจกรรมการสื่อสารและความเคลื่อนไหว มีแกนนำผู้ประสานงาน และคณะทำงานในเครือข่ายมาร่วมผลักดันกิจกรรมให้กลุ่มองค์กรและเครือข่ายย่อยอื่นๆ ทำงานตามหน้าที่และภารกิจของตน ในขณะที่ความสัมพันธ์ในแนวราบจะมีการประสานเครือข่ายตามประเด็นที่มีอยู่ในพื้นที่ แล้วมากำหนดกิจกรรมร่วมกัน

7.2 เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น สามารถแบ่งลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายได้อย่างมากมายตามประเด็น

กิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย

เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากประเด็นปัญหาและความสนใจของผู้ที่ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ แล้วหาแนวร่วมและพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ดังนั้น กิจกรรมความสัมพันธ์ของเครือข่ายจึงเกิดขึ้นจากการรวมตัวของหลายๆ ฝ่ายที่ต้องการจะแก้ไขประเด็นปัญหาเหล่านั้น และใช้ความเป็นเครือข่าวนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการสร้างโอกาสและการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์แบบพหุภาค กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นนั้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะมีการทำงานในแนวราบ เพราะเกิดจากความสนใจในประเด็นปัญหาเดียวกันของปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และเครือข่ายที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่โครงสร้างความสัมพันธ์มีทั้งแนวดิ่งและแนวราบ โดยจะมีองค์กรแม่ข่ายหรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้น การทำงานของเครือข่ายย่อยในระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกับประเด็นนั้น จะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัย เช่น การทำงานแนวราบ จะมีองค์กรแม่ข่ายหรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้นๆ เป็นผู้สนับสนุนการทำงานของเครือข่ายย่อยในระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกับประเด็นนั้นๆ ภายใต้ศักยภาพของตนเอง ดังนั้น กิจกรรมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัย เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการทำงานของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมย่อยในพื้นที่บางจังหวัด และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายประเด็นอื่นๆ

7.3 เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจกิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าว มุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ

ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ มีการก่อตัวตามภารกิจของกลุ่มผลประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์ อาจให้การสนับสนุนในการจัดตั้งเครือข่ายหรือเข้าไปเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับภารกิจ กิจกรรม และเป้าหมายหลักของกลุ่ม/หน่วยงานนั้นๆ ซึ่งเครือข่ายในแต่ละภาคส่วนนั้น อาจมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายประเด็นกิจกรรมได้ ถ้าแต่ละฝ่ายเห็นความสำคัญในการรวมพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาในภาพรวม สำหรับสังคมไทยนั้น อาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ๆ คือ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชน

กิจกรรมและความสัมพันธ์ของเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ อาจมีกิจกรรมและความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ ส่วนใหญ่เป็นความพยายามของฝ่ายต่างๆ ที่ต้องการสร้างจุดยืน สร้างพื้นที่ทางสังคมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยแต่ละกลุ่มผลประโยชน์ ต่างก็พัฒนากิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้

สอดคล้องกับเป้าหมายในภาคส่วนของตน ดังนั้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นของเครือข่ายประเภทนี้ จึงมีความหลากหลายตามภารกิจของภาคส่วนนั้นๆ

ส่วนความสัมพันธ์ของเครือข่ายประเภทนี้ก็มีหลากหลายเช่นกัน โดยเครือข่ายภาครัฐส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นๆ ในแนวดิ่ง มีกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งให้กับเครือข่ายภาคประชาชนหรือภาคส่วนอื่นๆ ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งอาจมีการครอบงำในเรื่องของทุน ทรัพยากร และการบริหารจัดการ ส่วนเครือข่ายของภาคประชาชน จะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงภายใต้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัย ในขณะที่เครือข่ายของภาครัฐกิจเอกชน จะมีการทำงานในลักษณะของการประสานผลประโยชน์ต่างตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน จะมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายในแต่ละภาคส่วนดังกล่าว อาจมีการประสานความสัมพันธ์โดยผ่านช่องทางการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ทางกายภาพ แต่อาจอาศัยประเด็นกิจกรรมในการเชื่อมโยง ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถอธิบายได้ถึงประเภทและรูปแบบของเครือข่ายได้ว่าการจัดรูปแบบหรือประเภทของเครือข่ายนั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายขององค์กรนั้นๆ และขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรจะนำประเภทและรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมมาปรับใช้กับองค์กรของตนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมากขึ้น

8. การจำแนกระดับเครือข่าย

เอกพงศ์ ไทรพุดทอง (2549) ได้อธิบายเรื่อง การจำแนกระดับของเครือข่ายว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงระดับความร่วมมือในเครือข่าย โดยระดับของเครือข่ายสามารถอธิบายได้ใน 2 มิติ คือ มิติด้านโครงสร้างและมิติด้านความสัมพันธ์ ทั้ง 2 มิติ มีความเกี่ยวข้องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มิติด้านโครงสร้าง

การเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับที่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไปจนถึงระดับที่มาร่วมมือกันเป็นครั้งคราว โดยในทางทฤษฎี โครงสร้างเครือข่ายการทำงานสามารถอธิบายได้ 4 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ระดับความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (informal cooperation) ซึ่งหมายถึง การที่องค์กรหรือหน่วยงานร่วมกันทำงานโดยไม่ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร

ระดับที่ 2 ระดับความร่วมมืออย่างเป็นทางการ (formal agreement) ซึ่งหมายถึง การที่หน่วยงานร่วมกันทำงานภายใต้พันธสัญญา ซึ่งกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน

ข้อดีของการร่วมมือในลักษณะนี้ คือ ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าใจหน้าที่และความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน

ส่วนข้อเสีย ก็คืออาจเกิดความไม่ยืดหยุ่นในการทำงาน

ระดับที่ 3 ระดับความร่วมมือโดยการร่วม “ลงทุน” ในองค์กรใหม่ หรือโครงการใหม่ (minority investment) ซึ่งหมายถึง การที่หน่วยงานเข้าร่วม “ลงทุน” ในองค์กรหรือหน่วยงานใหม่ การลงทุนดังกล่าวนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรใหม่

ระดับที่ 4 ระดับความร่วมมือแบบ joint venture โดยการมีองค์กร 2 แห่งขึ้นไป เข้าไปร่วมจัดตั้งองค์กรใหม่

2. มิติด้านความสัมพันธ์

ซึ่งสามารถจำแนกระดับของเครือข่ายได้จากการประสานงานภายในระดับต่างๆ ขององค์กร กล่าวคือ

1) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการ มีอยู่หลายวิธีการ เช่น ทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานอื่น ทำความคุ้นเคยกับโครงการ (ที่เกี่ยวข้อง) ของหน่วยงานอื่น จัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และเป็นคณะกรรมการร่วมกันระหว่างองค์กร

2) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับกลาง ซึ่งมักจะเป็นฝ่ายจัดการระดับกลาง มีอยู่หลายวิธีการ เช่น จัดให้มีระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นทางการ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ จัดโครงการร่วมกัน (Joint project)

3) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับสูงหรือฝ่ายจัดการระดับสูงหรือระดับนโยบาย ซึ่งมีอยู่หลายวิธีการ เช่น ลงทุนร่วมกัน หรือพิจารณางบประมาณร่วมกัน จัดตั้งคณะกรรมการร่วมกันอย่างเป็นทางการ จัดทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการ

9. ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย

ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้รับนอกจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายที่ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547)

1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะ เป็นปัจเจกบุคคลและผู้ที่เข้ามาดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นทุนภายในตัวเอง คือ ทุกคนมีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์มากขึ้น หลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้ นั้น จะช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลให้การทำงานในด้านต่างๆ ของเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา กลุ่มเครือข่ายจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่พยายามผลักดันในการแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน แต่ส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาที่ประสบอยู่นั้น เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอื่นหรือปัญหาอื่นๆ การรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาคที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็นและความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายแล้ว โอกาสในการแก้ไขปัญหา นั้นอาจไม่ได้รับการตอบสนอง เพราะขาดแนวร่วมในการดำเนินงาน

3) เกิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อเครือข่ายมีกระบวนการทำงานที่เข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาของเครือข่ายได้แล้ว เครือข่ายและสมาชิกในเครือข่ายก็สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ โดยในการพึ่งพาตนเองนั้น เป็นทั้งการพึ่งพาในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายที่ต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรที่ทำงานด้านเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ที่ร่วมกันผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลอดสารเคมีให้แก่ผู้บริโภค และพัฒนากลุ่มตนเองเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

4) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ในสังคมไทยเครือข่ายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่นั้นมักจะเป็นเครือข่ายในเชิงพื้นที่ที่ภาคประชาชนได้ร่วมกันก่อตัวขึ้น โดยมองเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ป่า ลุ่มน้ำ ซึ่งถ้าหากไม่มีการรวมกลุ่มกัน กระบวนการดังกล่าวอาจไม่เกิดขึ้น และสุดท้ายก็กลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจึงถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการที่จะร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนี้ มีพลังขับเคลื่อนในหลายๆ พื้นที่

5) เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย ปัจจุบันประเด็นปัญหาสาธารณะจำนวนมากที่เกิดขึ้นและสามารถนำไปสู่ข้อยุติด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบาย ตัวอย่างเช่น การรวมตัวกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่ทำงานในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พยายามผลักดัน พ.ร.บ. ป่าชุมชนฉบับประชาชนให้มีการนำเสนอต่อการพิจารณาของรัฐสภา และการจัดทำมาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ เป็นต้น กระบวนการดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นพลังของเครือข่ายในการร่วมผลักดันประเด็นปัญหาในเชิงนโยบายเพราะว่าปัญหาบางปัญหานั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ซึ่งบางครั้งสามารถที่จะแก้ไขด้วยพลังของเครือข่ายและชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การเชื่อมประสานกับเครือข่ายและภาคีอื่นๆ จะทำให้เครือข่ายมีอำนาจในการต่อรองที่สูงขึ้น และถ้ายังมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้ว กระบวนการนั้นก็จะเป็นการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายได้

6) เกิดอำนาจหรือพลังอำนาจที่แฝงอยู่ อันเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กร และเครือข่ายอำนาจหรือการต่อรองนี้จะไม่มีการเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการรวมกลุ่มองค์กรต่างๆ เข้าด้วยกัน พลังอำนาจของการรวมกลุ่มนี้ บางครั้งอาจไม่ส่งผลที่เป็นรูปธรรมโดยตรง แต่เป็นพลังหรือประโยชน์ในทางอ้อมที่บรรดากลุ่มหรือเครือข่ายอื่นๆ ให้ความเกรงใจและสามารถนำมาเป็นการต่อรองในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายดังกล่าว นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่เครือข่ายส่วนใหญ่ได้รับ แต่สิ่งที่มีความสำคัญต่อความเป็นเครือข่ายมากกว่าผลสำเร็จในทางตรง คือ ความสามัคคีที่มีต่อกันของสมาชิกและผู้คนในสังคม ดังนั้น ไม่ว่าเครือข่ายจะมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของตนเองอย่างไร สิ่งที่ทุกเครือข่ายควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง คือการสร้างความเป็นมิตรภาพและการพึ่งพาอาศัย ซึ่งปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าว จะช่วยให้งานและภารกิจของเครือข่ายบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง

10. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเครือข่าย

ปรีดา เรื่องวิชาธร (2547) ได้ให้ความหมาย “การบริหารองค์กร” ว่าหมายถึง “การจัดการปัจจัยทั้งด้านกำลังคน ซึ่งหมายถึง สติปัญญา จิตใจ ทักษะความสามารถด้านต่างๆของแต่ละคน และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน แล้วผสมผสานให้ดำเนินตามยุทธศาสตร์หรือแผนงานที่วางไว้ อย่างสมดุลลงตัว เพื่อนำไปสู่ผลหรือเป้าหมายที่ต้องการ”

ดังนั้น หากนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการบริหารเครือข่ายชุมชน ย่อมหมายถึงการที่องค์กรชุมชนที่รวมตัวกัน และทำกิจกรรมร่วมกันต้องมีการจัดการปัจจัยกำลังคนด้วยการพัฒนาสติปัญญา ทักษะความสามารถในการดำเนินงาน และพัฒนาความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย รวมทั้งการจัดการปัจจัยด้านวัตถุและทุนในการดำเนินงานของเครือข่ายด้วย ซึ่งทุนในที่นี้ น่าจะหมายความรวมทั้งทุนทรัพย์ที่จำเป็น ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมด้วย

นอกจากนี้ ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2551) ได้นำเสนอแนวทางการบริหารงานเครือข่าย ไว้ว่าต้องให้ความสำคัญใน 3 เรื่อง คือ

1. การจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิก
2. การจัดการให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก
3. การจัดการให้มีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิก

11. การบริหารเครือข่ายของชุมชน

การบริหารเครือข่ายในระดับของชุมชนหรือหมู่บ้าน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น และขนาดของเครือข่ายทั้งในด้านพื้นที่และด้านประเด็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในเชิงของแนวคิดและหลักการการบริหารเครือข่ายระดับชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการจัดการ 3 อย่าง คือ (1) การจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่น (2) การจัดการที่มีความสอดคล้องและรองรับกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น (3) การจัดการที่มีความเหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก

ทั้งนี้ หากมองในเชิงของขั้นตอนและวิธีการในการบริหารหรือการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น สามารถแบ่งออกได้ 7 ด้าน คือ

1. การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาสภาพการณ์ภายในชุมชน เกี่ยวกับข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์ชุมชนอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การส่งเสริมการจัดการเครือข่ายภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ
2. การค้นหาผู้นำกลุ่มที่สำคัญ ซึ่งเป็นการค้นหาว่าใครที่สามารถเป็นผู้นำกลุ่มย่อยต่างๆในหมู่บ้าน ใครสามารถเป็นแกนนำเครือข่ายในด้านต่างๆ จากนั้น ปรีกษาหารือและหาแนวทางการทำงานร่วมกัน
3. การเสริมสร้างความตระหนักในการรวมกลุ่มและเครือข่าย อันเป็นวิธีการที่สร้างความสนใจและทำให้เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

4. การพัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ โดยกิจกรรมควรมีลักษณะที่เรียบง่ายและสามารถแสดงให้เห็นผลประโยชน์ที่คนและชุมชนจะได้รับอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การจัดการเครือข่ายและการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น

5. การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารการบริหารเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกัน และต้องเสริมสร้างระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนและเครือข่าย เพื่อให้เป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การทำเป็นฐานข้อมูลของชุมชน

6. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและสภาพการณ์แวดล้อมที่มีอยู่ของชุมชน รวมทั้งการจัดการกับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชน

7. การสรุปทบทวนและการขยายกระบวนการเครือข่าย ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเครือข่ายและต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว เพราะจะช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่จนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการนี้ก็จะเป็นการขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายและการพัฒนาชุมชนที่กว้างออกไป

12. องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายของชุมชน

การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น

อันถือเป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของเครือข่าย โดยมีทั้งที่เป็นระดับบุคคล กลุ่มคน องค์กร หรือชุมชนขนาดต่างๆ ตามระดับของเครือข่าย โดยหากมีสมาชิกจำนวนมาก ก็จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานให้การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายดำเนินไปอย่างราบรื่น และด้วยเหตุที่เครือข่ายมีสมาชิกหลายองค์กร หลายบทบาท ก็อาจจำแนกย่อยๆ ตามความสำคัญของสมาชิกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ สมาชิกแกนหลัก ซึ่งจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลงานตามเป้าหมายเครือข่าย และสมาชิกแกนเสริม ที่เป็นฝ่ายสนับสนุน

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ซึ่งวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ถือเป็นจุดร่วมที่สำคัญของการเป็นเครือข่าย ดังนั้น ความชัดเจนของเป้าหมายจึงมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมและคงอยู่ของสมาชิกที่เข้ามากันดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย เพราะสมาชิกที่มาร่วมต้องมีคำตอบสำหรับตัวเองว่าเข้าร่วมในเครือข่ายเพื่ออะไร และเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือภารกิจของตนเองหรือขององค์กรหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่อยู่ในระยะเริ่มก่อตั้ง ควรที่จะกำหนดเป้าหมายหลักเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะสามารถบรรลุให้ได้เสียก่อน และถ้าหากต้องการขยายวัตถุประสงค์เพิ่มขึ้นอีก จึงค่อยกำหนดในภายหลังเมื่อเครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้นแล้วในระดับหนึ่ง

3. ระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย

โดยสมาชิกของเครือข่ายมารวมกันด้วยความสมัครใจและสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน มีความเท่าเทียมกันในการดำเนินกิจกรรม มีระบบในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์หรือการถักทอสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้เกิดความยั่งยืน

4. การบริหารจัดการ

สมาชิกเครือข่ายต้องเป็นผู้ร่วมกันกำหนดการบริหารและการจัดการเครือข่ายทั้งโครงสร้างของเครือข่าย สถานภาพและบทบาทของสมาชิก กฎระเบียบที่ใช้ร่วมกัน การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร แผนและโครงการ งบประมาณ เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของการบริหารจัดการเครือข่าย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย รวมทั้งคุณลักษณะของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ

5. ผู้ประสานงานเครือข่าย

ทำหน้าที่ประสานงานบริหารและการจัดการเครือข่ายที่ทำการคัดเลือกโดยสมาชิก ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในลักษณะของคณะกรรมการเครือข่ายก็ได้ อาจจะมีศูนย์กลางประสานงานเพียงศูนย์เดียวหรือหลายศูนย์ก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกหรือขนาดของเครือข่ายและความเห็นร่วมกันของสมาชิก

6. กิจกรรมร่วมกัน

เครือข่ายต้องมีกิจกรรมที่สมาชิกร่วมกันดำเนินงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย ซึ่งควรจะเป็นกิจกรรมในการดำเนินงานของเครือข่ายตามปกติ และกิจกรรมที่ร่วมกันดำเนินการเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้สมาชิกของเครือข่ายได้ร่วมกิจกรรมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

7. การรวมพลังสมาชิก

เครือข่ายต้องมีการรวมพลังหรือศักยภาพของสมาชิกมาใช้ในการดำเนินงานหรือกิจกรรมร่วมกัน เพราะพลังของเครือข่ายเป็นพลังที่เพิ่มขึ้นแบบทวีคูณและมีผลสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย

8. การสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน

สมาชิกของเครือข่ายต้องสนับสนุนส่งเสริมสมาชิกคนอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ โดยทุกคนต้องตระหนักถึงความสำคัญของสมาชิกแต่ละคน มีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของเครือข่ายและบรรลุเป้าหมายของเครือข่ายร่วมกัน

9. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

โดยสมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ทั้งการร่วมเรียนรู้ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

10. ผลงานของเครือข่าย

เครือข่ายต้องมีผลการดำเนินงานเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของเครือข่าย โดยความสำเร็จดังกล่าว คือ การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่ายนั่นเอง ดังนั้นนอกจากเครือข่ายจะมีกิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญแล้ว ผลงานของเครือข่ายก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของเครือข่าย

และจากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนที่ผ่านมานั้น จะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหาร เช่น ลักษณะของผู้นำแบบเป็นทางการในพื้นที่ชุมชน ลักษณะของผู้นำแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มต่างๆ การบริหารจัดการ ระเบียบข้อบังคับของชุมชน การเจริญเติบโตของกลุ่มต่างๆ และการพัฒนาจากระดับกลุ่มสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่าย เป็นต้น และมีสภาพการบริหารใน 3 ลักษณะ คือ

1. มุ่งเน้นการนำนโยบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนในท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

2. กลุ่มเครือข่ายและชุมชนในท้องถิ่นมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดการบริหารเครือข่ายภายใต้องค์กรชุมชนต่างๆในท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง แบบไตรภาคี ได้แก่ กลุ่ม/องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน และการมีระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางชัดเจนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติของคนในชุมชน

13. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุริชาติ จงจิตต์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เริ่มจากการสร้างความตระหนักให้ชุมชนโดยมีผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงการใช้พลังงานทางเลือกกับปัญหาของชุมชนและวิกฤติด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม มีความรู้และสามารถเลือกใช้พลังงานทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชน 2) การขยายเครือข่ายการเรียนรู้ ดำเนินการได้ด้วยการเปิดเวทีการเรียนรู้ให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน หรือการอบรม การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีพลังงานทางเลือก และการจัดตั้งคณะกรรมการพลังงานของชุมชนเพื่อบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 3) การดำรงอยู่ของเครือข่ายการเรียนรู้ ต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อขยายกลุ่มใช้พลังงานทางเลือก และการตั้งศูนย์การเรียนรู้พลังงานทางเลือกของชุมชน

ธีรวิทย์ จันทกุล (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการการขับเคลื่อนงานด้านการสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น เพื่อศึกษากลไกสำคัญของกระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองสู่ตำบลสุขภาวะ และเพื่อศึกษาปัญหาและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานการพัฒนาเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะของพื้นที่ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินการขับเคลื่อน

ชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู จะมี 2 รูปแบบกล่าวคือ รูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือเป็นได้ทั้งแนวดิ่งและแนวระนาบ รวมทั้งมีการทำงานเชิงระบบ และบางครั้งมีความยืดหยุ่นเพื่อสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ลดความตึงเครียดทางบรรยากาศการทำงาน และเสริมสร้างความเป็นกันเองในหมู่คณะและเพื่อนร่วมเครือข่าย ส่วนกระบวนการนั้นโดยทั่วไปจะมุ่งเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งภายในองค์กร ภายในชุมชน และภาคีภายนอก ร่วมสร้างภาคี พัฒนาเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความสมัครใจ รูปแบบและกระบวนการขับเคลื่อนงานการสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะ มีการจัดรูปแบบกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีระเบียบ มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน มีความเป็นมืออาชีพในการทำงาน ในขณะเดียวกัน ก็มีความยืดหยุ่นแทรกอยู่ในขั้นตอนและวิธีการทำงานในแต่ละส่วนด้วย พนักงานส่วนใหญ่มีอัธยาศัยที่ดีต่อผู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของรูปแบบนั้น จะพบว่ามีคุณลักษณะแบบผสมผสานที่ประสานเข้าด้วยกันทั้ง 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่เป็นทางการหรือแนวดิ่งในการบริหารจัดการภายในขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู เพื่อให้เกิดความราบรื่นและมีความเป็นระบบงานที่ชัดเจนที่จะนำไปใช้ในการบริหารจัดการ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการหรือแนวระนาบ อย่างไรก็ตาม ประการสำคัญคือการเสริมสร้างความเป็นกันเองในหมู่คณะ ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมงานในองค์กรและเพื่อนร่วมงานเครือข่าย ส่วนกระบวนการนั้นโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการทำงานแบบแนวดิ่งหรือแนวราบ ทั้งภายในหรือภายนอกองค์กรและการเชื่อมโยงกับเครือข่าย ต่างก็มีการทำงานที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งภายในองค์กร ภายในชุมชน ภายนอกพื้นที่ และภาคีหุ้นส่วนเสริมอื่นๆ ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้คือ การสำรวจสถานการณ์ กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย การเตรียมพื้นที่และคัดเลือกฐานการเรียนรู้ การบริหารจัดการและการบริการที่พัก อาหารเครื่องดื่ม รถรับส่ง และฐานการเรียนรู้ในชุมชน ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างเครือข่าย จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้เครือข่ายที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกลุ่มกิจกรรมในพื้นที่ได้มีโอกาสพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันโดยตรง

สร้อยญา จุฑานิล (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานในรูปแบบเครือข่าย เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำงานในรูปแบบเครือข่าย และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการทำงานในรูปแบบเครือข่าย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ประชาชนหรือชาวบ้าน ภาคีเครือข่าย สถาบันการศึกษา และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน วิธีการศึกษาใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการวิจัยเชิงสำรวจแบบหลายขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า

1) กระบวนการบริหารงานในรูปแบบเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย (1) ด้านยุทธศาสตร์ มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เครือข่ายเป็นไปตามแผนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสอดคล้องตามวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กร (2) ด้านการออกแบบเครือข่าย พบว่า มีโครงสร้างการบริหารงานภายในเป็นไปตามพระราชบัญญัติของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนกำหนด และโครงสร้างการทำงานระหว่างหน่วยงาน มีประเภทและรูปแบบเครือข่ายที่คล้ายกัน

คือ เน้นการทำงานเชิงพื้นที่ เชิงประเด็นงานหรือประเด็นกิจกรรม และเชิงโครงสร้าง (3) ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า ให้ความสำคัญในการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งในระดับนโยบาย หน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้องค์กรชุมชนและท้องถิ่น สามารถเป็นแกนหลักในการทำงานพัฒนา โดยการประสานงานมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ ประกอบไปด้วย ประชาชน ท้องถิ่น หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา (4) ด้านการสร้างควมน่าเชื่อถือ พบว่า มีการสร้างแรงจูงใจโดยอาศัยสภาพปัญหาของแต่ละชุมชนเป็นพลังผลักดันให้เกิดความต้องการ และตระหนักที่จะรวมตัวเป็นเครือข่าย การวัดผลการดำเนินงานเป็นไปตามคำรับรองการปฏิบัติงานตามข้อกำหนดของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อการตรวจสอบและพัฒนากระบวนการดำเนินงานต่อไป มีการสร้างความไว้วางใจโดยอาศัยกิจกรรมที่สามารถสร้างให้สมาชิกในเครือข่ายได้เรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน และมีการแข่งขันความเสี่ยงโดยประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการรับรู้และหาวิธีจัดการที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ และ (5) ด้านการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ พบว่ามีการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมให้กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มโอกาสในการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายให้ดียิ่งขึ้น

2) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานในรูปแบบเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการทำงานของระบบราชการซึ่งมีความไม่สอดคล้องกันในบริบทของการทำงานเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ ระบบการทำงานดังกล่าวยังเป็นอุปสรรคต่อการออกแบบเครือข่ายขององค์กร ทำให้การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการติดต่อสื่อสาร การสื่อความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน ความไม่เข้าใจในเรื่องเครือข่ายในหน่วยราชการบางส่วน ปัญหาเกี่ยวกับความไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน และปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในการปฏิบัติงาน ซึ่งยังขาดความพร้อมด้านความรู้ความเข้าใจในบริบทการบริหารเครือข่าย รวมถึงจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานมีไม่เพียงพอ

วิทยา จันทร์แดง (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1. นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2. ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน 3. รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ข้อค้นพบใหม่ คือ 1. การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2. ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3. แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล เนื้อหาบทนี้จะนำเสนอรายละเอียดที่สำคัญ ประกอบด้วย แบบแผนและขั้นตอนการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบแผนและขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งอาศัยแนวคิดและทัศนะจากปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยที่ปรากฏการณ์วิทยา หมายถึง การศึกษาว่าบุคคลบอกหรือบรรยายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ตนประสบ และสัมผัสด้วยการวิเคราะห์ การรับรู้ และบอกรายละเอียดของสิ่งที่ประสบ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ และสิ่งเหล่านี้จะถูกบรรยาย อธิบาย และตีความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ภายใต้ความคิดเห็นในเรื่องหนึ่งๆ จากประสบการณ์ของบุคคลที่หลากหลาย ซึ่งการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอีกรูปแบบหนึ่งที่อาศัยแนวคิดจากปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษาปรากฏการณ์ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของมนุษย์เป็นหลัก (ชาย โพธิ์สีตา, 2550)

ฉะนั้น การวิจัยครั้งนี้จะเริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงอุปนัย จากนั้น สรุปผลการวิจัยโดยบูรณาการข้อมูลทั้งหมดผ่านการตีความข้อมูลจากความคิดเห็นต่างๆ ที่ผ่านการสัมภาษณ์และการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จากการใช้ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นกรณีศึกษา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ ในส่วนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยในขั้นตอนของการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่าย

ของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยจะมีผู้ให้ข้อมูลอยู่ที่ระหว่าง 5 ถึง 25 ท่าน การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำหรับขั้นตอนนี้ จะดำเนินการโดยใช้เกณฑ์ของ Creswell (2014) ที่อธิบายไว้ว่าในการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีขนาดของตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมอยู่ที่ระหว่าง 5 ถึง 25 คนต่อการศึกษาหนึ่งๆ

ดังนั้น จำนวนผู้ให้ข้อมูล ที่ใช้ในการวิจัยสำหรับขั้นตอนนี้จะมีจำนวนขั้นต่ำอยู่ที่ 5 คน ส่วนจำนวนขั้นสูงสุดจะไม่เกิน 25 คน แต่จะเป็นเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับกรณีที่ผู้วิจัยตระหนักว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความสมบูรณ์เพียงพอแล้ว ส่วนการเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกโดยยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักโดยเลือกผู้ที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี และมีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดต่อปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลในส่วนนี้จำนวน 6 ท่าน

สำหรับในส่วนของขั้นตอนของการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อร่วมระดมความเห็นและสร้างข้อสรุปภายใต้ความคิดเห็นของกลุ่ม โดยเน้นผู้แทนองค์กรเครือข่ายต่างๆในชุมชน และผู้แทนที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยสำหรับขั้นตอนนี้ จะมีจำนวนขั้นต่ำอยู่ที่ 4 คน และขั้นสูงสุดไม่เกิน 12 คน (Marshall and Rossman, 2011) แต่จะเป็นเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับกรณีที่ผู้วิจัยตระหนักและประเมินว่าผู้เข้าร่วมเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะข้อมูลได้ อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์พอ ส่วนการเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกโดยยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักโดยเลือกผู้ที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์ และสามารถให้ข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะได้เป็นจำนวนมากเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลในส่วนนี้จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาให้เหมาะสมตามแนวทางการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept Interview) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง โดยมีการกำหนดกรอบประเด็นเป็นแนวคำถามไว้ เพื่อให้การสัมภาษณ์สามารถตอบวัตถุประสงค์ การวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษาลักษณะ รูปแบบ แนวทาง และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 รวบรวมรายละเอียดและเนื้อหาต่างๆ ที่ได้จากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ โดยมุ่งเน้นให้ได้คำตอบถึงสภาพการบริหารและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล ภายใต้แนวคำถามที่สร้างจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมนั้นมาสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ตอบวัตถุประสงค์ตามที่ผู้วิจัยตั้งไว้

ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นนั้น จะนำไปใช้สำหรับการดำเนินการในขั้นตอนของการประชุมสนทนากลุ่มด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการดังนี้

1. ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์จากนั้น ติดต่อทางอีเมล โทรศัพท์ หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อนัดหมายวันเวลาที่แน่นอนสำหรับดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง
3. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดโดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยมีการจดประเด็นพร้อมบันทึกเทประหว่างการสัมภาษณ์
4. ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล เข้าร่วมการประชุมเพื่อให้เห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น
5. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมให้ความคิดเห็นไปยังกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม พร้อมกับนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ที่แน่นอนสำหรับดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม จากนั้น ผู้วิจัยจะติดต่อเพื่อให้รายละเอียดอีกครั้งหากได้รับการตอบรับผ่านทางโทรศัพท์
6. จัดประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อร่วมให้ความเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น โดยมีการจดประเด็นพร้อมบันทึกเทประหว่างการประชุมสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการจัดประชุมสนทนากลุ่ม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงอุปนัยผ่านการตีความจากคำให้การสัมภาษณ์และจากการให้ความเห็นในที่ประชุม เพื่อนำไปสู่การเสนอสิ่งที่ได้ค้นพบจากการวิจัยโดยอธิบายหรือแสดงถึงกิจกรรมที่สะท้อนถึงปรากฏการณ์ความสำเร็จ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเรื่อง ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยใช้การวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา เพื่อค้นหาคำตอบในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล

โดยการนำเสนอผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล

ผู้วิจัยรวบรวมความคิดเห็นในลักษณะการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่ผ่านการตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และประชุมสนทนากลุ่ม ซึ่งสามารถเสนอรายละเอียด โดยการเรียบเรียงเป็นประเด็น ดังนี้

การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อคำว่าเครือข่าย และเหตุผลที่ต้องมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น ไว้ในลักษณะใกล้เคียงกัน โดยสามารถแยกออกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ความหมายของเครือข่าย

- เครือข่าย คือ พรรคพวก
- เครือข่าย คือ ชุมชน ชุมชน และชุมชน
- เครือข่าย คือ กลุ่มคนที่มีแนวคิดและอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อขับเคลื่อนงานไปในทิศทางเดียวกัน
- เครือข่าย คือ การทำงานร่วมกัน
- เครือข่าย คือ การดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการประสานงานร่วมกัน
- เครือข่าย คือ ความร่วมมือ
- เครือข่าย คือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
- เครือข่าย คือ การทำงานของกลุ่มคนที่มีรวมตัวกันและมีเป้าหมายร่วมกัน
- เครือข่าย คือ การรวมพลังของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกัน
- เครือข่าย คือ การบูรณาการการทำงานให้เป็นหนึ่งเดียว
- เครือข่าย คือ การร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อมาพัฒนาชุมชนด้วยกัน

เหตุผลที่ต้องมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น

- เพื่อสร้างพลังในการต่อรอง การจัดสรรผลประโยชน์ และอำนาจ ในเรื่องต่างๆของชุมชน
- เพื่อสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย
- เพื่อให้สามารถดูแลชุมชนได้ทั่วถึง
- เพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ โดยคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ
- เพื่อให้เกิดการทำงานแบบประสานงานร่วมกัน
- เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น
- เพื่อสร้างพลังของการปกป้องชุมชน
- เพื่อร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมวางแนวทางต่างๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยกัน

ซึ่งการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ถือเป็นประเด็นสำคัญในการบริหารงานของชุมชน ดังเช่นตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ เช่น

"ปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยองค์กรที่เป็นเจ้าของทรัพยากรโดยแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงานของชุมชนท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่แล้วก็จะเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนที่อยู่ภายในท้องถิ่นนั้น เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการในเป้าหมายต่างๆที่ตั้งเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในเชิงของเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เขาจะตั้งเป้าไปในเรื่องของการบริหารจัดการในเรื่องใดๆ แต่มองว่าในเรื่องของการบริหารเครือข่ายจะเป็นตัวสำคัญที่จะขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะว่าการทำงานโดยชุมชนเอง นอกจากถ้าเรามองเฉพาะในตัวชุมชน มันก็มีความเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว ไม่ได้ทำงานเฉพาะคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องทำงานลักษณะร่วมกันทั้งหมดเป็นองค์ภาพพทั้งชุมชน อาจจะมีทั้งแกนนำ มีทั้งทีมของชุมชนที่เป็นลูกทีมต่างๆ ซึ่งถ้าเกิดว่าเรามีการแบ่งเป็นหน้าที่การทำงานต่างๆ ก็ต้องทำงานประสานกันเป็นลักษณะของเครือข่ายภายในชุมชน แต่นอกจากที่จะเป็นเครือข่ายภายในชุมชนเองแล้ว ก็มองว่าในเรื่องของเครือข่ายภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมาหนุนเสริมทำให้การบริหารจัดการในมิติต่างๆ เกิดความยั่งยืนซึ่งถือว่ามี ความสำคัญ เพราะฉะนั้นมันต้องไปด้วยกันทั้งหมด ทั้งตัวเครือข่ายภายในชุมชนเองหรือว่าเครือข่ายภายนอกที่เข้ามาหนุนเสริมกับการบริหารจัดการหรือการทำงานของชุมชนเพื่อตอบโจทย์ไปสู่ความยั่งยืน จะในมิติของความยั่งยืนทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น ในเรื่องของเครือข่ายถ้ามีแนวทางหรือมีทิศทางของการบริหารจัดการที่มีความชัดเจน มีรูปแบบ หรือว่ามีประสิทธิภาพ มันก็จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในแง่ของการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ"

"ปัจจุบันเครือข่ายภายนอกของชุมชน ก็จะเป็นในลักษณะของภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่อยู่ภายนอกชุมชน หรือ NGO หรือว่าหน่วยงานทุนเสริมในรูปแบบอื่นๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นเครือข่ายภายนอกที่สำคัญทั้งหมดที่จะเข้ามาหนุนเสริมงานของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ให้เกิดความเข้มแข็ง อาจจะในลักษณะของการเป็นองค์กรที่เลี้ยง องค์กรสนับสนุน หรือว่าองค์กรที่ให้นโยบายหรือทิศทางในการพัฒนา หรือแม้แต่องค์กรที่มาเสริมในเรื่องขององค์ความรู้ต่างๆ อย่างเช่น สถาบันการศึกษา เพราะฉะนั้นมองว่า องค์กรที่เป็นเครือข่ายภายนอก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็้องค์กรจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรภาคประชาชน หรือสถาบันการศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญพอกๆกัน โดยไม่ให้น้ำหนักไปองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพราะถ้าหากเราเน้นไปสู่ความยั่งยืน มันต้องพัฒนาควบคู่กันไป มันต้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยเสมอภาคกัน"

"ส่วนเครือข่ายภายใน มองว่าถ้าโดยตัวชุมชนเอง การทำงานแบบเครือข่ายภายในก็จะออกมาในลักษณะของโครงสร้างภายในของชุมชนที่จะต้องขับเคลื่อนไปร่วมกัน เช่น หากชุมชนพัฒนาไปในเชิงของมิติการท่องเที่ยว โดยเกิดจากการรวมตัวกันในภาคของชุมชน ก็ควรที่จะต้องมีการสร้าง มีลักษณะเครือข่ายภายในอย่างชัดเจน เช่น ถ้าเรามองไปที่เรื่องของโครงสร้าง อาจจะมีทั้งแกนนำ มีฝ่ายภาคปฏิบัติ เช่น สมาชิกในชุมชน ที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของการท่องเที่ยว เพราะว่าทั้งนี้การทำงานไม่สามารถพัฒนาได้โดยเฉพาะตัวแกนนำหรือผู้นำเพียงไม่กี่คนได้ มันจะต้องเดินไปพร้อมๆกัน ในลักษณะของการมีส่วนร่วมของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของชุมชนในด้านนั้นๆ เช่น ในชุมชนที่เน้นเรื่องการท่องเที่ยว ก็จะมีกลุ่มย่อยต่างๆขึ้นมา อาจจะเป็นกลุ่มที่ดูแลเรื่องแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในภาพรวม กลุ่มของการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว หรือกลุ่มของการดูแลเรื่องของผลิตภัณฑ์สินค้าด้านการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้น แต่ละกลุ่มย่อยเหล่านี้ก็ต้องร้อยเรียงการทำงานในลักษณะเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เพราะฉะนั้น เครือข่ายภายในเป็นสิ่งสำคัญ เพราะชุมชนต้องเริ่มสร้างเครือข่ายจากข้างในชุมชนก่อน ก่อนที่ชุมชนจะไปเชื่อมเครือข่ายข้างนอกหรือกับองค์กรนอกชุมชน ภายในชุมชนต้องมีความเข้มแข็งก่อนและมีความเป็นเครือข่ายในระดับหนึ่ง อาจเป็นลักษณะของเครือข่ายส่วนบุคคล เครือข่ายระดับกลุ่มย่อย และเชื่อมโยงสู่การเป็นเครือข่ายในภาพรวมระดับชุมชน"

และเมื่อพิจารณาในเชิงสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล หากอธิบายในภาพรวมโดยสรุปจากผู้ให้การสัมภาษณ์นั้น สามารถกล่าวได้ว่า เป็นการจัดการเครือข่ายชุมชนที่เกิดขึ้นแรกเริ่มจากการที่คนในชุมชนได้ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน จนท้องถิ่นได้รับรางวัลต่างๆ เช่น รางวัลลูกโลกเขียวจาก ปตท. รางวัลชุมชนอยู่เย็นสุข จนทำให้มีหน่วยงาน กลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน และเรียนรู้วิถีชีวิต กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน จนในที่สุดทำให้ชุมชนเกิดแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีอาสาสมัครนานาชาติเพื่อพัฒนาสังคมเข้ามาร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับคนในชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวต่างชาติกับคนในชุมชน ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม จนทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในรายละเอียดจากการให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการและชาวบ้านในพื้นที่ พบว่า สภาพการจัดการชุมชนบ้านโคกพะยอมในอดีต มีปัญหาการพัฒนาชุมชนที่ไม่ทั่วถึง มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ที่โดนทำลายจากการสัมปทานป่า ประกอบกับมีการใช้เครื่องมือทุ่นแรงในการจับสัตว์น้ำทางทะเลจนทำให้มีจำนวนสัตว์น้ำลดลง จนส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชน หลังจากนั้น ในปี พ.ศ.2538 มีการเลิกสัมปทานป่าไม้ และชุมชนก็ได้เริ่มเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนบ้านหัวหิน และต่อมาได้ร่วมกับชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูลในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและกฎหมาย สิทธิของชุมชน ชุมชนจึงได้มีการกำหนดกฎ กติกา และระเบียบต่างๆ ของชุมชนในส่วนของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ซึ่งภายใต้สภาพการจัดการดังกล่าว ส่งผลให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม จากนั้น ก็ได้มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการทำปะการังเทียม การปลูกป่า ปลอ่ยสัตว์ มีการแบ่งโซนป่า การรวมกลุ่มต่างๆ การจัดตั้งคณะกรรมการ กำหนดกฎ ระเบียบ และมีการสำรวจป่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษา จนส่งผลให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ถือได้ว่าการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอมภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เป็นจุดกำเนิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอมที่ชัดเจน อันสะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นการบริหารเครือข่ายภายในชุมชนที่มีกลุ่มต่างๆ ภายใต้เป้าหมายร่วมเดียวกัน โดยที่มาของจุดกำเนิดหรือเป้าหมายร่วมดังกล่าว สืบเนื่องจากนักศึกษาชมรม “แบกเป้” จากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ได้เข้ามาช่วยในการพัฒนาเรื่องการจัดการป่าร่วมกับชาวบ้านในชุมชน จนปี พ.ศ. 2549 ชุมชนบ้านโคกพะยอม ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว จาก บริษัท ปตท. และจากการได้รับรางวัลดังกล่าวได้ส่งผลให้คนในชุมชนเล็งเห็นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่ามากยิ่งขึ้น จนต่อมาชุมชนบ้านโคกพะยอมจึงได้รับรางวัลเขียวจิติเด่นจากกระทรวงมหาดไทย รางวัลอยู่เย็นเป็นสุข (Smart village) จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และรางวัลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีเด่น จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) จนทำให้ชุมชนบ้านโคกพะยอมเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

และผลจากการได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเดินทางมาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันหาวิธีการ

บริหารจัดการของชุมชนเพื่อรองรับผู้มาเยือน จนในที่สุดกลายมาเป็นการบริหารเครือข่ายของชุมชนที่มุ่งเน้นไปที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอมภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีภารกิจวางเป้าหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน เผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กำหนดกฎ กติกา และวางระเบียบภายในชุมชน รวมถึงสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือตั้งรายละเอียดตัวอย่างคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลต่อประเด็นดังกล่าว เช่น

"ชุมชนบ้านโคกพะยอม เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการทำงานระดับชุมชนในระบบเครือข่าย ทั้งในลักษณะของเครือข่ายภายในเอง ที่มีการรวมตัวกันตั้งแต่เริ่มต้นในเรื่องของการทำงาน การมีส่วนร่วมภายในชุมชนกันเอง ขับเคลื่อนทั้งในเรื่องของการดูแลสิ่งแวดล้อมจนนำมาสู่การมุ่งดำเนินงานของชุมชนในลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชาวบ้านโคกพะยอมได้ร่วมดำเนินการกันจนกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสตูล จนเป็นที่มาสนใจในเรื่องของการพัฒนาโดยใช้รูปแบบของการเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งเครือข่ายภายในชุมชนเอง ซึ่งก็จะมีหลายๆกลุ่ม ที่อยู่ภายในชุมชนที่ขับเคลื่อนในประเด็นด้านต่างๆ รวมไปถึงชุมชนบ้านโคกพะยอมเองได้มีการเชื่อมโยงระหว่างต่างชุมชนที่มีมิติด้านการพัฒนาของชุมชนที่มีความใกล้เคียงกันด้วย อย่างเช่น การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดสตูล ชุมชนบ้านโคกพะยอมก็เป็นหนึ่งในเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดสตูลด้วย ซึ่งเดิมทีเริ่มต้นขึ้นเพียงไม่กี่ชุมชน โดยชุมชนแรกที่ทำเนิงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสตูล คือ ชุมชนป่อเจ็ดลูก จากนั้นก็ได้มีการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเหมือนกับโคกพะยอมที่ได้หยิบประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาสร้างความโดดเด่นให้เกิดขึ้นกับชุมชนจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งยังได้มีการเชื่อมโยงระหว่างต่างชุมชนที่อยู่ภายในจังหวัด

"นอกจากนั้น ชุมชนบ้านโคกพะยอม ไม่ว่าจะเป็นตัวแกนนำ หรือกลุ่มย่อยต่างๆภายในชุมชน ก็ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังองค์กรภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ จนทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานและความร่วมมือร่วมกัน และยังมีภาคเอกชนหรือองค์กรภาคประชาชนอื่นๆ ในลักษณะของ NGO ที่เข้ามาให้การสนับสนุนและทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้น มองว่าชุมชนบ้านโคกพะยอม มีการทำงานในรูปแบบของระบบเครือข่ายที่มีอยู่ภายในชุมชนเองมาตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว เมื่อเครือข่ายภายในชุมชนเข้มแข็งหรือมีความพร้อม ก็มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายภายนอกในลักษณะต่างชุมชนหรือนอกชุมชน ทั้งองค์กรภาครัฐ หรือภาคประชาชน เช่น

เชื่อมโยงกับชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก หรือชุมชนอื่นๆในพื้นที่จังหวัดสตูล ที่ใช้ประเด็นด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่ก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ซึ่งชุมชนบ้านโคกพะยอมได้มีความพยายามและดำเนินการขับเคลื่อนมาจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งอย่างชัดเจน เพียงแต่ว่าอาจจะมีความบ้างในบางประเด็นที่พอขับเคลื่อนไปได้ในระยะหนึ่ง ก็อาจเกิดปัญหาอุปสรรคบ้าง เช่น อาจเกิดความคิดที่แตกต่าง มีการแบ่งกลุ่มที่ทำงานแข่งขันกันอยู่บ้าง ซึ่งเริ่มต้นอาจรวมเป็นกลุ่มเดียวกันก่อน แต่พอเริ่มมีการพัฒนามากขึ้นก็อาจจะมีการแยกกลุ่มออกเป็นก๊อปปี้บ้าง อาจเนื่องจากมีแนวคิดที่ต่างกันหรือไม่ตรงกัน แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นเป็นปัญหาที่รุนแรง ยังสามารถแก้ไขได้เพื่อให้คงเป็นชุมชนที่มีความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอยู่เหมือนเดิมได้ ภายใต้ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เพียงแต่ว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในของชุมชนบ้านโคกพะยอมที่มีความเหนียวแน่นในอดีต พอเริ่มมีการเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายหน่วยงานภายนอก ทำให้เครือข่ายภายในชุมชนเองเริ่มจะเกิดความท้อแท้ เกิดความสั่นคลอนบ้างในบางส่วน และส่วนใหญ่จะมีสภาพที่วุ่นวายคนไหนทำอะไรอยู่คนนั้นก็จะต้องเดินหน้าทำต่อไปเป็นหลัก และบางทีถ้าหลายๆเรื่องหลายๆประเด็นมากระจุกอยู่ที่ตัวแกนนำคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวหรือแค่กลุ่มหนึ่ง ทำให้เกิดการไม่กระจายงาน มันก็จะทำให้การขับเคลื่อนเรื่องของการมีส่วนร่วมต่างๆ มันอาจจะเกิดปัญหาเรื่องช่องว่างที่เกิดจากการขาดการกระจายงาน เพราะการกระจุกอยู่ที่คนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อย่างเช่น โครงการพัฒนาต่างๆที่ส่งมาจากหน่วยงานภาครัฐ ก็จะมารวมหรือดำเนินการอยู่ที่แกนนำกลุ่มเดียวจนทำให้กลุ่มคนที่เป็สมาชิกเกิดความรู้สึกที่ว่าทำไมคนถึงไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงหรือรับรู้พร้อมแกนนำเหมือนตอนเริ่มต้นขับเคลื่อนชุมชน ซึ่งอาจเนื่องมาจากเมื่อชุมชนขับเคลื่อนประสบความสำเร็จแล้ว แกนนำอาจจะต้องทำงานประสานกับเครือข่ายภายนอกมากขึ้น เกิดการส่งต่อโครงการและงบประมาณต่างๆมายังชุมชนมากมายผ่านแกนนำ ในส่วนนี้ก็อาจจะทำให้เกิดทัศนคติในเรื่องของการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในเรื่องงบประมาณ ซึ่งอาจเป็นการสร้างความอ่อนแอให้กับชุมชน เกิดการทำงานชุมชนในลักษณะรอตั้งรับโดยรองบประมาณจากภาครัฐอย่างเดียว อันส่งผลต่อความยั่งยืนในการบริหารงานของชุมชน และยังสร้างความอ่อนแอต่อเครือข่ายภายในชุมชนเองอีกด้วย ซึ่งชุมชนที่เข้มแข็งอย่างชุมชนบ้านโคกพะยอม จะมุ่งเน้นการพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรในชุมชนและมุ่งเน้นพึ่งตนเองเป็นหลัก ส่วนการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งในเชิงโครงการและงบประมาณที่เป็นผลประโยชน์ภายนอกที่ชุมชนได้รับ และยังคงหาช่องทางพัฒนาด้วยตัวของชุมชนเอง”

นอกจากนี้ จากสภาพเชิงการจัดการตั้งแต่แรกเริ่มจวบจนปัจจุบันของชุมชนบ้านโคกพะยอมดังกล่าวข้างต้นนั้น ได้มีผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ เกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านโคกพะยอม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณี กลุ่มองค์กรชุมชน และการจัดการเชิงการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน อันเป็นข้อมูลที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นฐานสำคัญต่อการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม ทั้งในเชิงข้อจำกัดหรือในเชิงข้อสนับสนุนต่อการบริหารเครือข่ายของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยขอนำมาเสนอให้เห็นภาพพื้นฐานของชุมชนอันเป็นได้ทั้งปัจจัยสนับสนุนและข้อจำกัดของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยแยกออกเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

สภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ชุมชนบ้านโคกพะยอม ตั้งอยู่หมู่ที่ 18 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นหมู่บ้านลำดับสุดท้ายของตำบลละงู แยกการปกครองเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2546 แบ่งเป็น 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนดิงหัง ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ติดลำคลอง เป็นตลิ่งสูงชันเมื่อเทียบกับพื้นที่บริเวณใกล้เคียง และชุมชนโคกพะยอม ซึ่งเป็นบริเวณที่เต็มไปด้วยต้นพยอม

ทรัพยากรธรรมชาติ

จากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ สะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม จึงทำให้มีสัตว์น้ำทางทะเลที่หลากหลายสายพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในทะเลชนิดอื่นๆ ชาวบ้านในชุมชนจึงมีแหล่งอาหารทะเลที่อุดมสมบูรณ์ โดยสัตว์น้ำทางทะเลที่มีมากและได้รับความนิยมในการนำมาประกอบอาหารของชาวบ้าน มีดังนี้

1. หอย แหล่งหอยในชุมชนตั้งอยู่บริเวณชายหาด โดยพื้นที่เป็นดินทรายสลับโคลน เวลาน้ำแห้งเต็มที่ชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงจะเดินทางมาเก็บหอยเพื่อนำไปประกอบอาหารและจำหน่าย ซึ่งจะมีหอยมากมายหลายอย่างชนิด ดังต่อไปนี้

- หอยท้ายเกา (หอยตะเกา) หอยชนิดนี้ส่วนท้ายของหอยจะมีลักษณะคล้ายท้ายเรือสำเภา ตัวสีเทาเข้ม อยู่บริเวณหาดกะสังตามดินทรายละเอียด (ทรายซี้เป็ด) ห่างออกจากชายหาดประมาณ 150-200 เมตร มีวิธีการในการหาโดยสังเกตจากมีรู 2 รู ซึ่งคล้ายรูจิ้งจอก ขนาดเท่ากำปั้นไม้ขีดสองรูติดกัน และมีวิธีการที่ทำให้ได้มาสองวิธี คือ การดำน้ำโดยใช้หน้ากากและใช้เหล็กแหลมขุดลงไปประมาณ 2 นิ้ว หรือในช่วงน้ำลดสามารถเดินหาได้ แต่จะหายากกว่า ชาวบ้านจะนำมาประกอบอาหาร ทำแกงเลียง แกงกะทิ หรือนำมาอย่าง ส่วนเปลือกของหอย จะนำมาทำของขำร่วยหรือเครื่องประดับ

ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการหาหอยตะเกาให้ยั่งยืน คือ การใช้วิธีดำน้ำแบบดั้งเดิมไม่ควรใช้เครื่องช่วยหายใจ เนื่องทำให้สามารถดำน้ำได้นานและเกิดการเก็บหอยตัวเล็กๆมา ทำให้พันธุ์จะหมดไปได้หรือเกิดการสูญพันธุ์ และข้อจำกัดในการหาหอยท้ายเกา คือ ใน 1 ปี จะสามารถหาหอยประเภทดังกล่าวได้ช่วงเดียวเท่านั้น คือ หาได้ในช่วงฤดูมรสุมตะวันออก ระหว่างเดือนธันวาคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

- หอยปะ หอยปะชอบอยู่บริเวณคอนทรายที่น้ำทะเลขึ้นถึง และช่วงน้ำกร่อยที่มีตะกอนมาทับถม โดยขนาดของหอยที่สามารถนำมารับประทานได้ คือประมาณขนาดเส้นศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร นิยมนำมาทำแกงส้ม โดยการนำมาผ่าและทำผัดฉ่า ผัดกะเพรา และแกงเลียง ซึ่งจะแกงทั้งเปลือก ถ้าหากตัวเล็กๆ ก็จะทำหอยส้ม (หอยตอง) โดยผ่าแล้วผสมกับน้ำซาวข้าว และใส่ภาชนะที่มีดซิด จากนั้นต้องไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ นำมากินโดยซอยหอมแดง ซอยพริก บีบมะนาวเล็กน้อย วิธีการหาหอยปะ สามารถหาได้หลายวิธี อาจจะใช้เท้าหรือมือจับ หรือใช้ซุงกอซึ่งมีลักษณะเป็นไม้ไผ่สานกันคล้ายบุงก็ซ้อนขึ้นมาในกรณีน้ำลึก หรือใช้คราดในช่วงเวลาที่น้ำลดลงหรือน้ำแห้ง ส่วนเปลือกหอยสามารถนำมาเป็นของประดับ ของชำร่วย และนำมาทำปูนขาวหรือปูนที่ใช้กินหมาก หรือใช้ถมแทนดินทำบ้านได้

- หอยเสียบ มีสีเหลืองแก่ (สีขม) ความยาวประมาณ 1 นิ้ว อยู่บริเวณที่เป็นดินทราย หรือชายหาด ชาวบ้านนำมาประกอบอาหารโดยนำมาตองน้ำปลา ต้มตะไคร้ ผัดฉ่า ผัดน้ำมัน ส่วนเปลือกของหอย นำมาทำโมบาย วิธีการหาโดยใช้มือขุดด้วยความลึกประมาณ 2 นิ้ว ก็จะพบกับตัวหอยที่ขึ้นมาเรียงรายสลับกันไป หอยเสียบ มี 3 ลักษณะ คือ หอยเสียบเทศตัวใหญ่ ซึ่งจะขึ้นอยู่บริเวณดินทราย ดอนทราย และมีอยู่ทั่วไปบริเวณรอบเกาะบ้านบ่อเจ็ดลูก ส่วนหอยเสียบเล็บจิง ชอบขึ้นบริเวณตามชายหาดปะการัง ตัวสีเหลืองอ่อน และมีจำนวนมากบริเวณรอบเกาะเขาใหญ่ และหอยเสียบทั่วไป ซึ่งชอบขึ้นอยู่ทุกพื้นที่บริเวณชายหาดทั่วไป

- หอยรอก ลักษณะหอยจะแบน มีสีเขียววาวรี ลักษณะคล้ายกับลูกเหริ่งหรือเม็ดสะตอ ชอบอยู่บริเวณดินโคลนปนทราย ในการหาหอยดังกล่าวต้องสังเกตดูที่มีความกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ชาวบ้านนิยมขุดกับเสียม ความลึกประมาณ 4 นิ้วจากหน้าดิน นิยมนำมาประกอบอาหาร เช่น แกงกะทิ ผัดฉ่า ผัดน้ำมันเจียว แกงเลียง แกงจืด นอกจากนี้ ยังมีรอกของมันสามารถนำมากินดิบๆ แล้วทำน้ำจิ้ม ส่วนเปลือกนำมาทำเป็นของชำร่วย

- หอยแครง มีลักษณะสีน้ำตาลแก่เป็นร่องตามตัว (เหมือนขนมครกแครง) อยู่ตามพื้นที่ป่าชายเลน สลับกับดินทราย และป่าเลนโดยเฉพาะ หอยแครงมีชื่อเรียกหลายชนิด เช่น หอยแครงเลือด เมื่อผ่าเปลือกออกจะเป็นเลือดและมีขนาดตัวที่ใหญ่ หอยแครงลิง ไม่มีเลือดและมีขนาดตัวที่เล็ก นิยมนำมาทำกินเป็นอาหาร เช่น ลวกทำน้ำจิ้ม ทำแกงกะทิ หรืออื่นๆ ส่วนเปลือกหอยก็นำมาทำเป็นของชำร่วยได้เช่นเดียวกัน

- หอยก้าม ตัวหอยสีดำสลับเหลือง ลำตัวยาวทรงรีขนาดประมาณ 1 นิ้ว อยู่บริเวณคอนทราย วิธีการหาโดยใช้มือสำหรับน้ำตื้น และใช้คราดโดยใช้ซุงกอในน้ำลึก สามารถนำมาประกอบอาหาร เช่น ลวกกินน้ำจิ้ม แกงจืด ยำ ผัดฉ่า ต้มกะทิ ส่วนเปลือกสามารถนำมาทำปูนขาว และเครื่องประดับ โดยหอยประเภทนี้มีมากที่สุดในบ้านบ่อเจ็ดลูก และสามารถหาได้ตลอดปี

2. ปลา ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีปลาที่หลากหลายสายพันธุ์ ทั้งที่เป็นปลาสวยงาม และปลาที่นำมาใช้สำหรับประกอบอาหาร ทำให้กลายเป็นแหล่งตกปลาที่ได้รับความนิยมของชาวบ้านในชุมชนและผู้มาเยือน โดยชาวบ้านในชุมชนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านจะมีสัญชาตญาณว่าบริเวณใดมีปลาชนิดใด ชุกชุม โดยปลาที่มีอยู่ในชุมชนบ้านโคกพะยอมมีหลากหลายมาก เช่น ปลาจวดเทียม ปลาทราย ปลาทุกรา ปลากระพงแดง ปลากระพง ปลาเก๋า ปลานกเขา ปลาดุกทะเล ลากู ปลาหมึก ปลากระเบน และปลาฉลาม

3. ปู ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีปูที่หลากหลายสายพันธุ์มาอาศัยอยู่เพราะด้วยความอุดมสมบูรณ์ แต่ ที่มีมากและเป็นที่ยอมรับสำหรับจับมาประกอบอาหารของชาวบ้านคือ ปูดำ ซึ่งสามารถจับได้โดยการใช้ไซปู

4. กุ้ง ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีกุ้งที่หลากหลายสายพันธุ์ ซึ่งจะอาศัยอยู่ในทะเลห่างออกไปจากชายฝั่งประมาณ 3-4 กิโลเมตร สามารถจับได้โดยการใช้ตาข่าย

และนอกจากความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำทางทะเลแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ป่าชายเลนในบริเวณพื้นที่ของชุมชนบ้านโคกพะยอม ยังเป็นอีกหนึ่งทรัพยากรธรรมชาติหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากเช่นเดียวกัน โดยลักษณะพื้นที่ป่าชายเลนจะทอดยาวไปตามคลองล่ง จะปกคลุมไปด้วยต้นปาด ต้นปี่ปี่ ต้นโกงกางใบใหญ่ ต้นโกงกางใบเล็ก ต้นแสม ต้นบุนนาค ต้นบุนนาค ต้นถั่วขาว ต้นถั่วดำ ต้นโตด ต้นหลังกาไต และเหียงอกปลาหม้อ ต้นมูตา ต้นแฝง ต้นคูหลุน ต้นจาก ต้นชิงช้า และต้นตุ้ม

ป่าชายเลนชุมชนบ้านโคกพะยอม มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมากเนื่องจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่เสียหายด้วยความสามัคคีของชาวบ้าน ส่งผลให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลนในชุมชนมีความหลากหลายและมีจำนวนมากพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์เป็นอาหารของชาวบ้านในชุมชนได้ตลอด และสามารถสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้ โดยการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน นอกจากนี้ ป่าชายเลนชุมชนบ้านโคกพะยอม ยังพบปูก้ามดาบและปลาตีนเป็นจำนวนมาก ซึ่งสัตว์ทั้ง 2 ชนิดนี้ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนในบริเวณนั้น เนื่องจากจะเป็นสัตว์ที่มีผลต่อการปรับความสมดุลของระบบนิเวศในป่าชายเลน และมีการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนเป็น 5 เขต มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ควบคู่กัน โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพพื้นที่ป่าที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เขตป่าเฉลิมพระเกียรติ เป็นแปลงป่าเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 200 ไร่ เป็นเขตที่กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ อนุรักษ์ไว้เป็นแปลงพืชร่มรื่นไม่สำหรับเก็บลูกพันธุ์ไปปลูกขยายในพื้นที่อื่นต่อไป และไม่อนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์
2. เขตเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้ เป็นแปลงป่าเมล็ดพันธุ์กล้าไม้ จำนวน 200 ไร่ เป็นแปลงที่ปลูกเสริมขยายพันธุ์ไม้ โดยให้เยาวชนและชาวบ้านทุกคนเข้ามาร่วมกันปลูกป่า
3. เขตป่าใช้สอย เป็นแปลงป่าใช้สอยของหมู่บ้าน จำนวน 700 ไร่ โดยเป็นแปลงที่อนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ถ้าหากมีความเดือดร้อน แต่ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการป่าชุมชน ถึงความสมเหตุสมผลในการขอใช้ไม้ และมีการตรวจสอบจำนวนไม้ที่ขอตัด
4. เขตสมุนไพร เป็นแปลงป่าสมุนไพร จำนวน 50 ไร่ สำหรับใช้เป็นพื้นที่เพื่อการศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน และเพื่อการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน
5. เขตป่าอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นแปลงป่าผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จำนวน 100 ไร่ เป็นแปลงที่ใช้ในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านหลากหลายชนิด โดยชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากเขตพื้นที่ป่านี้ได้

ฉะนั้น จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านโคกพะยอม ทำให้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญต่อการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในชุมชนบ้านโคกพะยอมให้มีความยั่งยืนภายใต้ทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ของคนในพื้นที่ที่หลากหลาย

วัฒนธรรมและประเพณี

วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านโคกพะยอม จากคำให้การสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่เป็นไปตามอาชีพที่ประกอบคือ ประมงพื้นบ้านทางทะเล และมีความเชื่อในการนับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น วิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงอยู่ภายใต้หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และประกอบอาชีพชาวประมงทางทะเล ชาวบ้านในชุมชนจึงต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมที่ต้องทำเป็นประจำ ได้แก่ การละหมาด การแต่งกายมิดชิดของมุสลิมะ(ผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม) การละหมาดยุมอะฮ์ และพิธีกรรมที่เป็นประเพณีสืบทอดของชาวมุสลิม ซึ่งประกอบพิธีกรรมตามช่วงเวลา ได้แก่ การถือศีลอด การเข้าสุนัต เมลิตินนาบี (พิธีรำลึกถึงพระประวัติของพระศาสดา) และอารีรายอ ดังรายละเอียดของพิธีกรรมที่ผู้วิจัยนำมาเสนอผ่านการให้คำสัมภาษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมและความเป็นอัตลักษณ์ที่จะเป็นปัจจัยเชิงสนับสนุนในการบริหารเครือข่ายชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันยังอาจเป็นข้อจำกัดในเชิงการบริหารเครือข่ายชุมชนให้เกิดความยั่งยืนเช่นเดียวกันหากนำประเด็นเรื่องความเป็นสากลมาพิจารณาผ่านมุมมองเป้าหมายของชุมชนที่มุ่งเน้นการเป็นแหล่งเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอก

- การละหมาด เป็นการสวด นมาซ หรือ นมัสการ หรือการแสดงความเคารพและเป็นการปฏิบัติเพื่อแสดงความภักดีต่อพระเจ้า รวมถึงเป็นการปฏิบัติเพื่อการสำรวมจิตและขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างสมาธิเพื่อมิให้จิตใจวอกแวกไปในเรื่องต่างๆ ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น อดทน และระลึกถึงการทำดีอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ การละหมาดยังเป็นเครื่องมือการบำบัดจิตใจผู้ที่มีความทุกข์และประสบปัญหาชีวิตในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถฝึกตนเองให้ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้อยู่ในระเบียบวินัย รักษาความสะอาด และยังเป็นการบริหารร่างกายได้อย่างดีเยี่ยม และหากเป็นลักษณะการละหมาดรวมกันของชาวมุสลิมในชุมชน ยังเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีพร้อมเพรียงและความเสมอภาค ดังนั้น การละหมาดจึงเป็นกิจที่ต้องทำเป็นประจำในหลายวาระของชาวมุสลิม โดยในรอบวันของชาวมุสลิมในชุมชนจะต้องทำละหมาด 5 เวลา คือ เวลาย่ำรุ่ง เรียกว่า ละหมาดซุบห เวลากลางวัน เรียกว่า ละหมาดดูฮริอ เวลายืน เรียกว่า ละหมาดอะฮ์รี เวลาลบค่ำ เรียกว่า ละหมาดมัฆริบ และเวลากลางคืน เรียกว่า ละหมาดอิฮาอ์ โดยในรอบสัปดาห์ให้ร่วมทำละหมาดกันในวันศุกร์ ณ มัสยิดสถาน จำนวน 2 ร็อกอะฮ์ เรียกว่า ละหมาดยุมอะฮ์ และในรอบปีให้ทุกคนละหมาดรวมกัน ณ มัสยิดหรือสถานชุมชน ซึ่งมี 2 ครั้ง คือ ละหมาดเมื่อสิ้นเดือนถือศีลอด (อีตุลฟิฏ์ร) ซึ่งเรียกว่า "วันออกบวช" และละหมาดในวันเชือดสัตว์พลีทานเนื่องในเทศกาลฮัจญ์ (อีตุลฮัจญ์) ซึ่งเรียกว่า "วันออกฮัจญ์" ทั้งนี้ การละหมาดตามเหตุการณ์เมื่อเกิดเหตุการณ์บางประการ ได้แก่ ทำละหมาดขอพรแก่ผู้ตายก่อนนำไปฝัง เรียกว่า "ละหมาดญะนาซะฮ์" ทำละหมาดขอฝนในยามแห้งแล้ง เรียกว่า "ละหมาดอิสติสกออ์" การทำละหมาดในกลางคืนของเดือนถือศีลอด

จำนวน 20 ร็อกอะฮ์ เรียกว่า "ละหมาดตะรอวีหฺ" ทำละหมาดระลึกถึงพระเจ้า เมื่อเกิดผิดปกติทางธรรมชาติ เมื่อเกิดจันทรุปราคา เรียกว่า "กุซุฟุลกอมนัน" และเมื่อเกิดสุริยุปราคา เรียกว่า "กุซุฟุซซิมซี" หรือบางครั้งชาวมุสลิมในชุมชนทำละหมาดขอต่อพระเจ้าเพื่อให้ชี้ทางเลือกในการประกอบกิจการงานที่ตัวเองตัดสินใจไม่ได้ เรียกว่า ละหมาด "อิสติคเราะฮ์" ซึ่งนอกจากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น ยังมีละหมาดอื่นๆ อีก ซึ่งปรากฏในตำราศาสนาโดยตรง และการละหมาดยังส่งเสริมให้เกิดการกระทำโดยไม่ต้องรอวาระและเหตุการณ์ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวอันเป็นการกระทำโดยไม่ต้องมีเงื่อนไข ทำได้เมื่อระลึกถึงพระเจ้าและทำได้เรื่อยไป เรียกว่า ละหมาด "สนัตมุตลัก"

- **การแต่งกาย** อิสลามเข้าใจตรงกันว่าการแต่งกายมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อการปกปิดสิ่งพึงละอายของร่างกาย โดยเฉพาะร่างกายของผู้หญิง เพราะจะไม่ให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของเรือนร่างเพศหญิงกระตุ้นอารมณ์ทางเพศของผู้ชาย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นมาในชุมชน จึงได้วางหลักเกณฑ์ในการแต่งกายไว้หลายประการ โดยเฉพาะเสื้อผ้าจะต้องสะอาด ประณีต เรียบร้อย ดูสวยงาม เหมาะสมกับบุคลิกภาพ การดำรงตนสมณะหรือมีความเคร่งครัดในศาสนา โดยไม่จำเป็นต้องหมายถึงการใส่เสื้อผ้าเก่าๆ ดูมอมชอมเพื่อให้คนอื่นคิดว่าตัวเองไม่ใส่ใจใยดีต่อโลก อย่าแต่งกายให้คนอื่นดูถูก หรือมองเห็นเราเป็นตัวตลก และก็ไม่แต่งตัวเจตนาที่จะโอ้อวดถึงความมั่งคั่งและความทนงตนว่าเหนือกว่าคนอื่น อีกทั้งต้องปกปิด (เอาเราะฮ์) ทุกส่วนของร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ ส่วนของผู้ชายนั้นปกปิด (เอาเราะฮ์) บริเวณตั้งแต่สะดือถึงหัวเข่า ผู้หญิงมุสลิมจะต้องไม่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่รัดรูป แนบเนื้อ หรือเสื้อผ้าที่โปร่งบาง หรือมีรูที่ทำให้มองเห็นผิวหนังหรือเรือนร่างภายใน ผู้ชายจะต้องไม่ใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเลียนแบบผู้หญิง และผู้หญิงจะต้องไม่ใส่เสื้อผ้าหรือแต่งกายเลียนแบบผู้ชาย ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาบุคลิกและเอกลักษณ์แห่งเพศของตัวเองไว้ ซึ่งท่านศาสดามุฮัมมัด ได้สาปแช่งคนที่แต่งกายเลียนแบบของเพศตรงข้ามไว้ โดยชายมุสลิมไม่สามารถสวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดมาจากผ้าไหมและสวมใส่เครื่องประดับทองคำ ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งเหล่านี้เหมาะสมที่จะเป็นอาการณ์และเครื่องประดับของผู้หญิง หญิงมุสลิมไม่สามารถใส่น้ำหอมออกนอกบ้าน เพราะไม่ต้องการให้กลิ่นน้ำหอมไปกระตุ้นความรู้สึกของเพศตรงข้าม แต่ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้ผู้หญิงโดยเฉพาะภรรยาใส่น้ำหอม และแต่งกายให้สะอาดสวยงามเมื่ออยู่กับสามีเท่านั้น นอกจากนี้ชาวมุสลิมทั้งหญิงและชายจะต้องหวีผมให้เรียบร้อย ไม่ปล่อยให้ผมกระเซิง รวมถึงก่อนจะสวมใส่เสื้อผ้าและรองเท้าว ให้สะบัดหรือเคาะเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้แมลงหรือสัตว์อันตรายที่อาจอาศัยหรือติดอยู่ในเสื้อผ้าและรองเท้าว หลุดไป และเมื่อสวมใส่เสื้อผ้าหรือรองเท้าวให้เริ่มใส่ทางข้างขวาก่อน สีของเครื่องแต่งกายต้องไม่เป็นสีฉูดฉาดหรือแต่งกายเลียนแบบนักบวชหรือนักพรต และนอกจากนี้ ตามหลักศาสนายังสอนให้ชาวมุสลิมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจโดยการบริจาคเสื้อผ้าแก่คนยากจนเพื่อเป็นการขอบคุณต่ออัลลอฮ์ ที่ทรงโปรดปรานให้เราได้มีเสื้อผ้าสวมใส่และให้เสื้อผ้าที่ดีตามสภาพของตนแก่คนรับใช้หรือบ่าวที่ทำหน้าที่รับใช้ท่านมาตลอดทั้งวัน

- **หิญาบ** เป็นชุดที่จะทำให้ผู้หญิงปลอดภัยจากการลวนลามและทะเลาะ โซึ่งทุกวันนี้ผู้แต่งชุดหิญาบไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ในสายตาสังคม แต่คือความงดงาม ความสุภาพ และความลุ่มลึกในความรู้สึกที่สงบของผู้สวมใส่และผู้พบเห็น เป็นความเย็นตาเย็นใจด้วยสายตาของผู้มีศรัทธาในอิสลาม ที่ยอมเห็นว่าหญิงที่สวมใส่ชุดหิญาบมีความน่าเลื่อมใสและน่าให้เกียรติ อีกทั้งการไม่แต่งตัวนำสมัยก็ยิ่งจะช่วยประหยัดและไม่สิ้นเปลือง

- **การถือศีลอด** อันเป็นกิจกรรมที่ชาวมุสลิมทุกคนให้ความสำคัญและถือปฏิบัติเพื่อเป็นการทดลองและฝึกร่างกายให้รู้จักอดทน ให้รู้จักสภาพอันแท้จริงของผู้ที่อดคัดัดสน ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เป็นการขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์และเพิ่มคุณธรรมในจิตใจ โดยการระงับยับยั้งอวัยวะทุกส่วน ละความชั่วที่เกิดจากอารมณ์ เช่น มือ เท้า หู ตา ลิ้น และใจ เป็นต้น รวมถึงละเว้นการพูดจาโกหก และละเว้นการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม ในเวลาระหว่างรุ่งสางจนตะวันตกลับขอบฟ้าของแต่ละวันในเดือนรอมฎอน อีกทั้งยังละเว้นการร่วมสังวาส (ร่วมเพศ) ตลอดทั้งเดือน และเมื่อสิ้นแสงดวงตะวันและในเวลากลางคืนจะมีการร่วมละหมาดตารอเวียห์ จำนวน 23 ครั้ง (รอกาอัต) อีกทั้ง ยังร่วมอ่านอัลกุรอานตลอดทั้งเดือนรอมฎอน เพราะเชื่อกันว่าเดือนรอมฎอนเป็นเดือนอันประเสริฐ จะมีผลบุญมากมายให้แก่ชาวมุสลิมได้กอบโกยทุกวัน โดยเฉพาะสิบวันสุดท้าย และวันที่ 27 ของเดือนรอมฎอน ซึ่งเรียกว่า คืน "ลัยละตุลก็อดร" จะได้รับผลบุญมากกว่าวันอื่นเป็นพันเท่า ส่งผลให้ชาวมุสลิมในชุมชนร่วมกันถือศีลอดอย่างเคร่งครัดในวัน "ลัยละตุลก็อดร"

- **วันฮารีรายอ** ถือเป็นวันเฉลิมฉลองเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ของชาวมุสลิม โดยก่อนวันงาน ชาวมุสลิมจะออกมาจับจ่ายซื้อของ เสื้อผ้าและหมวกกะปิเยาะ เพื่อเตรียมต้อนรับเทศกาลฮารีรายอ โดยในวันฮารีรายอชาวมุสลิมจะมีการประกอบพิธีกรรมพร้อมเพรียงกันทั่วโลก ส่วนในวันอีดิลฟิตรี มุสลิมทุกคนจะต้องจ่ายชะกาต ฟิตเราะห์ บริจาคทานแก่คนยากจนอนาถา ส่วนในวันอีดิลอัฎฮา จะมีการเชือดสัตว์พลี แล้วจะทำกุรบัน แจกจ่ายเนื้อเพื่อเป็นทานแก่ญาติมิตร สัตว์ที่ใช้ในการเชือดพลี ได้แก่ อูฐ วัว แพะ ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ให้เป็นผู้บริจาค เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ โดยชาวมุสลิมจะเดินทางเยี่ยมพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน เพื่ออภัยต่อกันในสิ่งที่ผ่านมาในวันฮารีรายอ มีการแสดงออกด้วยการกอด การจูบมือ และการหอมแก้มทั้งสองข้างบนแก้มของพ่อแม่ เพื่อแสดงความรัก ส่วนลูกหลานที่อยู่ต่างภูมิลำเนาต่างก็จะกลับบ้านเพื่อมาขออภัยและอำนวยพรให้พ่อแม่ ทุกครัวเรือนจะมีความอบอุ่น ชาวมุสลิมมีวันฮารีรายอ 2 ครั้ง ในช่วงเวลาหนึ่งปี คือ อีดิลฟิตรี ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน Shawal ซึ่งเป็นเดือน 10 ตามปฏิทินอิสลาม ซึ่งเป็นวันออกบวช และ อีดิลอัฎฮา ตรงกับวันที่ 10 เดือน Zulhijjah หรือตรงกับเดือน 12 ของปฏิทินอิสลาม ซึ่งเป็นการฉลอง วันออกฮัจญ์ หรือ ถือเป็นวันครบรอบการถือศีลอดของเดือนรอมฎอน

- **วันอาซุรอ** เป็นประเพณีสร้างความสามัคคี ความกลมเกลียวของคนทั้งหมู่บ้าน โดยใช้การทำขนมอาซุรอ เป็นเครื่องมือ ซึ่งคำว่า อาซุรอ หมายถึง การผสม การรวมกัน ทั้งนี้ ชาวบ้านในชุมชนจะนำสิ่งของที่รับประทานได้หลายสิ่งหลายอย่างมากรวมกัน มีทั้งชนิดคาวและหวาน จากนั้นจะแจกจ่ายให้รับประทานกัน เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความพร้อมเพรียง ส่งผลให้มีความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคม โดยเครื่องปรุงของคาวที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นำมา ได้แก่ เนื้อไก่ แป้ง เกลือ มัน พริกไทย กะทิ และเครื่องสมุนไพรอื่นๆ แล้วแต่สูตรของแต่ละแหล่ง ส่วนของหวาน จะประกอบด้วย แป้ง กะทิ น้ำตาล ผลไม้ตามฤดูกาล เช่น ข้าวโพด มัน กล้วย ลำไย พักทอง ถั่วดำ ข้าวเหนียวดำ ฯลฯ โดยจะนำของทุกอย่างมารวมกันในกระทะใบใหญ่ แล้วกวนโดยใช้ไม้พายกวน เพื่อให้สิ่งของทุกอย่างเปียกชุ่มเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน โดยใช้เวลากวนไม่ต่ำกว่า 5 ชั่วโมง กวนให้เป็นเนื้อเดียวกันแล้วตักใส่ถาด ตกแต่งหน้าให้สวย รอให้เย็นแล้วตัดแจกจ่ายแบ่งปันกันหมู่บ้าน ซึ่งขนมอาซุรอ จึงถือเป็นขนมพิเศษที่หากินยาก เนื่องจากในชุมชนจะทำเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี

กลุ่มองค์กรชุมชนบ้านโคกพะยอม

ในการบริหารเครือข่ายชุมชนบ้านโคกพะยอม ภายใต้ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตที่ยึดมั่นในหลักวัฒนธรรมทางศาสนา ทำให้เกิดกลุ่มต่างๆมากมาย ซึ่งการจัดการเครือข่ายภายในชุมชนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ชุมชนให้ความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกกลุ่มสามารถดำรงตนอยู่ได้ ภายใต้เป้าหมายของความยั่งยืนของชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบว่าชุมชนบ้านโคกพะยอมมีกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ที่ชุมชนได้ดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมภายใต้เป้าหมายของการเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างให้เกิดเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านโคกพะยอม

ป่าชายเลนชุมชนบ้านโคกพะยอม มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนให้มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อวิถีการดำรงอยู่และเพื่อเป็นปัจจัยเชิงกิจกรรมต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยลักษณะของการจัดการหรือการบริหารพื้นที่ดังกล่าว จะมีการแบ่งเขตและกำหนดกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนที่เป็นลักษณะควบคู่กันไป โดยเริ่มจากการสำรวจป่าชายเลนและกำหนดเขตก่อน แล้วค่อยกำหนดกฎระเบียบควบคู่กันไป ซึ่งกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน กำหนดขึ้นโดยการปรึกษาร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งการจัดการกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านโคกพะยอม มีเป้าหมายการจัดการป่าเพื่อให้ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นที่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตนานาชนิด เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน ตลอดจนใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพักผ่อนหย่อนใจ โดยกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านโคกพะยอม ได้แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนออกเป็น 5 เขต มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ควบคู่กัน โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสภาพพื้นที่ป่าที่แตกต่างกันดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วในข้างต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามถึงสภาพการเกิดขึ้นของกลุ่มดังกล่าว พบว่า เนื่องจากชาวบ้านกลุ่มเลี้ยงแพะโคกศิษุ เห็นสภาพป่าชายเลนมีความเสื่อมโทรมของป่าจากการถูกทำลายของนายทุน เนื่องจากเป็นบริเวณเดียวกับพื้นที่ในการเลี้ยงแพะ ประกอบกับชาวบ้านได้รับรู้ข่าวสาร การยกเลิกสัมปทานป่าไม้ จึงมีการรวมกลุ่มกันครั้งแรกโดยมีสมาชิกประมาณ 20 คน เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ให้มีสภาพสมบูรณ์ขึ้น เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ สมาชิกในกลุ่มทำการณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกป่าครั้งแรกขึ้นที่บริเวณป่าชายเลนโคกศิษุ ส่งผลให้หลังจากนั้นชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าไม้มากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐทั้งที่เป็นหน่วยงานราชการระดับอำเภอ โรงเรียนในพื้นที่เพื่อมาร่วมปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าไม้กับชาวบ้าน และเมื่อทุกคนในชุมชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของป่าชายเลน แกนนำกลุ่มจึงทำการขอพื้นที่ป่าชายเลนในชุมชนจำนวน 1,250 ไร่ เป็นป่าชุมชนโดยชาวบ้านร่วมกันเป็นผู้ดูแลรักษาป่าชุมชนด้วยตนเอง

ฉะนั้น จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาในภาพของการบริหารเครือข่ายชุมชน ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการจัดการของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านโคกพะยอมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บ้านโคกพะยอม เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับท้องถิ่นผ่านการนำเสนอความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ โดยมุ่งเป็นสถานที่พักผ่อนและฐานการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนชุมชนบ้านโคกพะยอม

กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมไปแล้วนั้น อันทำให้ตระหนักให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งอาหารหลักของชาวบ้านในชุมชน โดยกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากการนำมาใช้ประโยชน์ที่มากขึ้นของคนในชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2544 ชาวชุมชนบ้านโคกพะยอมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชายเลนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จัดขึ้น จนส่งผลให้เกิดแนวความคิดการอนุรักษ์ต่อยอด จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งขึ้นมาในปี พ.ศ.2547 เพื่อดำเนินการอนุรักษ์สัตว์น้ำควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าชายเลนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านโคกพะยอม ซึ่งได้รับการสนับสนุนมาจากรัฐบาลในโครงการ 1 ฟาร์ม 1 ตำบล ของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในเชิงของการบริหารจัดการกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ชุมชนบ้านโคกพะยอมได้รับงบประมาณการสนับสนุนมาจากรัฐบาลในโครงการ 1 ฟาร์ม 1 ตำบล ของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนหนึ่ง จึงได้มีการทำเวทีประชาคมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมาย รวมถึงกำหนดกฎและกติกาในการดำเนินงานของกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยมีสมาชิกภายในกลุ่มประมาณ 45 คน โดยมีมติจากเวทีประชาคมให้เลี้ยงปลา 20 กระชัง หลังจากนั้น ทำการขยายกระชังเพิ่มอีก 60 ห้อง โดยเงินจากการขยายกระชังจะมาจากผลกำไรส่วนหนึ่งของกลุ่มที่นอกเหนือจากการแบ่งปันผลของสมาชิก

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาในภาพของการบริหารเครือข่ายชุมชน ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการจัดการของกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของชุมชนบ้านโคกพะยอมกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านโคกพะยอม เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับท้องถิ่นผ่านการนำเสนอความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้เป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนเพื่อทำให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นอาหารและฐานการเรียนรู้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยอาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

กลุ่มเยาวชนเกษตรกรบ้านโคกพะยอม

กลุ่มดังกล่าวเมื่อพิจารณาในเชิงบริหารเครือข่าย ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเยาวชนกับชาวบ้านในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อดำเนินงานในด้านการเกษตร และยังสามารถช่วยแก้ไขปัญหาการไม่มีงานทำของเยาวชนในระดับท้องถิ่นอีกด้วย โดยผ่านการส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานด้วยการร่วมกันจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านการเกษตรในช่วงเวลาว่างของเยาวชนในครอบครัว ซึ่งกลุ่มดังกล่าวได้เกิดจัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากประเพณีและวัฒนธรรมในการทำอาชีพเกษตรโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้เริ่มเลือนหายไป เยาวชนและแกนนำชาวบ้านได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนการเกษตรขึ้นมา เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสาน ในปี พ.ศ.2549 ซึ่งมีผู้อาวุโสในชุมชนและมีหน่วยงานของรัฐเป็นที่ปรึกษาใน

ฐานะพี่เลี้ยง โดยมีเป้าหมายหลักให้เยาวชนในชุมชนสามารถหารายได้ด้วยตนเองและสร้างเป็นเครือข่ายเยาวชน
เกษตรกรระหว่างหมู่บ้านเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้เข้มแข็งมากขึ้น

ซึ่งจากคำให้การสัมภาษณ์ พบว่า การจัดการกลุ่มเยาวชนเกษตรกรบ้านโคกพะยอม ตั้งแต่แรกเริ่มเป็น
การมุ่งเน้นให้เยาวชนเกิดการรวมตัวกันเพื่อดำเนินงานด้านเกษตร และเกิดการแสวงหาคำปรึกษาความรู้เพื่อพัฒนา
ตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานด้านเกษตรให้มีประสิทธิภาพ จนสามารถเลี้ยงดูตนเอง
และครอบครัวได้ในอนาคต

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาในภาพของการบริหารเครือข่ายชุมชน ทำให้เห็นถึง
ความสัมพันธ์ทางการจัดการของกลุ่มเยาวชนเกษตรกรบ้านโคกพะยอมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคก
พะยอม เพื่อส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับเยาวชนในชุมชนเพื่อเจริญครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
อีกทั้งยังเป็นอาหารและฐานการเรียนรู้การเกษตรแบบผสมผสานแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

การจัดการเชิงการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน

จากผลการสัมภาษณ์ พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความ
ยั่งยืนของชุมชนบ้านโคกพะยอม ภายใต้กลุ่มองค์กรที่หลากหลายบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิต
รวมถึงวัฒนธรรมเดียวกัน โดยสภาพการบริหารเชิงพื้นที่ชุมชนในภาพรวมได้มุ่งเน้นสู่การจัดการการท่องเที่ยว
โดยชุมชน ของชุมชนบ้านโคกพะยอม เพื่อนำเสนอเป็นลักษณะของกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวใน
ลักษณะของการเป็นฐานการเรียนรู้และการชื่นชมหรือสัมผัสความอุดมสมบูรณ์เชิงธรรมชาติ ดังที่ผู้ให้
สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า

"ปัจจุบันการท่องเที่ยวถูกหยิบมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนบริหาร
จัดการโดยชุมชนและผู้รับผลประโยชน์หรือรับผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือชุมชน
นี่คือหลักแนวคิดที่ชัดเจน ซึ่งชุมชนบ้านโคกพะยอมเอง เริ่มแรกด้วยการมุ่งเน้น
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมาเมื่อประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งก็เกิด
กลุ่มต่างๆ ก็ใช้ตัวการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนด้วย
เพราะฉะนั้นมองว่าถ้าชุมชนบ้านโคกพะยอมเข้าใจแนวคิดของการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนอย่างแท้จริง เป้าหมายของชุมชนก็จะไม่ทิ้งในเรื่องของการพัฒนาอย่าง
ยั่งยืนโดยใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและการบริหาร
ชุมชน ซึ่ง ณ ปัจจุบัน ชุมชนบ้านโคกพะยอมก็พยายามขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางของ
การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน"

โดยจากการมุ่งเน้นสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าวข้างต้น ทำให้คนในชุมชนได้ร่วมกัน
กำหนดกติกาในการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนและกฎระเบียบบ้านพักโฮมสเตย์ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อรองรับ

นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงานของชุมชนที่นำไปสู่ความยั่งยืนเชิงการจัดการ
 ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลไว้ เช่น

การกำหนดกติกาของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมในภาพรวมร่วมกัน เพื่อเป็น
 การปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมความเป็นชุมชนของชาวมุสลิม อาทิ

- ห้ามนำพาและดื่มสุราหรือของมีนเมา รวมทั้งยาเสพติด
- ห้ามเล่นการพนัน
- ให้แต่งกายมิดชิด ไม่ล่อแหลม
- ห้ามพกพาอาวุธ
- ห้ามทิ้งขยะในบริเวณชุมชน
- ห้ามทำลายพันธุ์ไม้

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งยังได้กล่าวไว้ว่า ภายหลังจากการที่ชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ
 ขึ้นมาภายใต้ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง จนทำให้เกิดสภาพการบริหารเครือข่ายที่มุ่งเน้นสู่การท่องเที่ยว
 โดยชุมชน ได้ทำให้เกิดแนวคิดการจัดทำบ้านพักโฮมสเตย์เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน
 ทั้งยังเป็นการสร้างทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต

อย่างไรก็ตาม ภายใต้นแนวคิดดังกล่าว ชุมชนจึงได้มีบ้านพักโฮมสเตย์เกิดขึ้น และดำเนินการสร้างความ
 ยั่งยืนต่อเรื่องดังกล่าวโดยได้มีการกำหนดกฎระเบียบบ้านพักโฮมสเตย์ และคุณสมบัติสมาชิกโฮมสเตย์หรือ
 มาตรฐานโฮมสเตย์ ไว้เพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน เช่น

การกำหนดกฎระเบียบบ้านพักโฮมสเตย์ อาทิ

- นักท่องเที่ยวต้องเข้าพักตามที่ชุมชนกำหนด
- เวลาออกจากบ้านพัก ต้องแจ้งเจ้าของบ้าน และต้องเข้าพักไม่เกินเวลา 22 00 น นอกจากมีกิจกรรม
- ห้ามส่งเสียงดังรบกวน

และกำหนดคุณสมบัติสมาชิกโฮมสเตย์หรือมาตรฐานโฮมสเตย์ อาทิ

- บริเวณบ้านสะอาด โดยเฉพาะในบ้าน ห้องนอน ห้องน้ำ
- บริเวณบ้านต้องมีผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ ขมิ้น ดีปลี ข่า
- บริเวณบ้านมีที่กำจัดขยะหรือแยกขยะ
- เจ้าของบ้านต้องมีอรัญญาศรัทธา (พร้อมที่จะรับแขก) ต้องแนะนำบ้าน
- ต้องเข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
- สมาชิกโฮมสเตย์ไม่มีสิทธิ์เลือกแขก
- มาตรฐานของอาหารที่ใช้รับแขกในแต่ละครั้งต้องทำตามทีกลุ่มกำหนดขึ้นมา

ทั้งนี้ การเกิดขึ้นของบ้านพักโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านโคกพะยอม ทำให้เกิดการกำหนดกฎระเบียบ
 บ้านพักโฮมสเตย์ และคุณสมบัติสมาชิกโฮมสเตย์หรือมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชน
 เครือข่ายสมาชิกในชุมชน และความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกชุมชน เช่น หน่วยงาน

ภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิจัย หรือนักวิชาการ เพื่อดำเนินการพัฒนาในเรื่องบ้านพักโฮมสเตย์ ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

"โฮมสเตย์ เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารชุมชนบ้านโคกพะยอมที่มุ่งสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีความพยายามปรับปรุงบ้านเรือนเพื่อรองรับการเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน มีการพยายามสร้างระบบการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยมีนักวิชาการ นักวิจัย และสถาบันการศึกษา คอยให้ความรู้และความช่วยเหลือในเบื้องต้น ชุมชนมีการกำหนดเมนูอาหารขึ้นมาสำหรับการเข้าพักโฮมสเตย์ รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้านที่เข้าร่วมดำเนินการ แต่การดำเนินงานด้านดังกล่าวในภาพรวมยังขาดความต่อเนื่องและขาดเป็นมาตรฐานเดียวกันอยู่ในระดับชุมชน เนื่องจากวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนบ้านโคกพะยอมยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้การดำเนินงานโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับหนึ่งที่ไม่ได้เป็นเชิงธุรกิจ แต่ก็ถือว่าช่วยทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือน ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้มาเยือนได้ชื่นชมและศึกษาเรียนรู้ ภายใต้วิถีแบบเรียบง่าย"

จากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านโคกพะยอม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และประเพณี กลุ่มองค์กรชุมชน และการจัดการเชิงการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน ทำให้พบได้ว่า บางประการถือเป็นข้อจำกัดต่อการบริหารเครือข่ายของชุมชนอย่างยั่งยืน ในขณะที่บางประเด็นก็ถือเป็นข้อสนับสนุนต่อการบริหารเครือข่ายของชุมชนอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม สภาพการบริหารเครือข่ายในปัจจุบันภายใต้กลุ่มองค์กรที่หลากหลายบนฐานทรัพยากรธรรมชาติเดียวกัน ได้พยายามส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ของคนในชุมชน

โดยจากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านโคกพะยอมมีศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน ซึ่งใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนชุมชนและผู้มาเยือน ทั้งยังเป็นที่ทำกรโดยรวมของกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีทำขนมลูกโหรย กลุ่มอาชีพจักสานใบเตย กองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มเยาวชน ตลอดจนกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน และกลุ่มกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ของคนในชุมชน ประกอบไปด้วย กิจกรรมเลี้ยงปลาในกระชัง กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน กิจกรรมปุ๋ยชีวภาพ กิจกรรมผลิตแก๊สชีวภาพ กิจกรรมผลิตข้าวซ้อมมือ กิจกรรมแม่บ้านสายใยรักแห่งครอบครัว กิจกรรมธนาคารขยะ กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน กิจกรรมสวัสดิการหมู่บ้าน รวมถึงกิจกรรมการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและ การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านในชุมชน

นอกจากนี้ ภายใต้การเกิดขึ้นของกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน และกลุ่มกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ของคนในชุมชน ชุมชนได้ดำเนินการบริหารเชิงเครือข่ายเพื่อให้กลุ่มองค์กรและสมาชิกในชุมชนได้ดำเนินการและมีแนวทางการจัดการร่วมกัน โดยการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ของการดำเนินงานในชุมชนในภาพรวมทั้งหมดขึ้นมาเป็นกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอม โดยโครงสร้างและหน้าที่การดำเนินงานประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก ด้านบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และด้านการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และได้กำหนดการจัดสรรรายได้ จากการที่ชุมชนมุ่งเน้นสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

- ปันผลให้กับกลุ่ม 60%
- บริหารจัดการภายใน 20%
- การบริหารสิ่งแวดล้อม 10%
- การดูแลเด็กด้อยโอกาส/เด็กกำพร้า 10%

อีกทั้งยังได้ร่วมกันกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าให้บริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เป็นทางเลือกไว้ เช่น

1. แหล่งท่องเที่ยว แหล่งหอยกะพง สถานที่ ปากคลองกันทิด ระยะทาง/เวลา 8 กม. 1 ชม. ช่วงน้ำ น้ำตายน 5-6 คำ น้ำใหญ่ 10-13 คำ อัตราค่าให้บริการ 1200 บาท
2. แหล่งท่องเที่ยว แหล่งชมนกนานาชนิด สถานที่ คลองสองปาก ระยะทาง/เวลา 8 กม. 1 ชม. ช่วงน้ำ ตลอดเวลา อัตราค่าให้บริการ 1200 บาท
3. แหล่งท่องเที่ยว หอยปะ สถานที่ ท่าแม่ต๋า ทอนโต๊ะเส ระยะทาง/เวลา 40 นาที ช่วงน้ำ น้ำใหญ่ 15-4 คำ อัตราค่าให้บริการ 500 บาท
4. แหล่งท่องเที่ยว เก็บหอยตาแดง สถานที่ บริเวณป่าชายเลน ป่าโคก ระยะทาง/เวลา แล้วแต่ระยะทาง ช่วงน้ำ น้ำใหญ่ 15-4 คำ อัตราค่าให้บริการ 1200 บาท
5. แหล่งท่องเที่ยว หิงห้อย สถานที่ ท่าปรัง ระยะทาง/เวลา 1 ชั่วโมง ช่วงน้ำ น้ำตายนทุกคืน อัตราค่าให้บริการ 1600 บาท

และทางสมาชิกในชุมชนได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับที่พักและอัตราค่าบริการสำหรับเสนอนักท่องเที่ยวไว้ร่วมกัน กล่าวคือ

การบริการที่พัก กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอม ได้มีการดำเนินการให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการสร้างที่พักในลักษณะแบบโฮมสเตย์ มีอัตราค่าบริการ คนละ 160 บาท รวมอาหารเช้า คนละ 120 บาท ไม่รวมอาหารเช้า และหลังละ 500 บาท พักไม่เกิน 4 คน

การบริการอาหาร ทางกลุ่มชุมชนได้มีการดำเนินการให้บริการอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดราคาอาหาร ดังนี้

- อาหารชุดที่ 1 ราคา 250 บาท/มื้อ/คน ประกอบด้วย อาหารคาว 6 อย่าง น้ำพริกกะปิและผักปลอดสารพิษ และผลไม้ตามฤดูกาล
- อาหารชุดที่ 2 ราคา 200 บาท/มื้อ/คน ประกอบด้วย อาหารคาว 5 อย่าง น้ำพริกกะปิและผักปลอดสารพิษ และผลไม้ตามฤดูกาล
- อาหารชุดที่ 3 ราคา 180 บาท/มื้อ/คน ประกอบด้วย อาหารคาว 4 อย่าง น้ำพริกกะปิและผักปลอดสารพิษ และผลไม้ตามฤดูกาล
- อาหารชุดที่ 4 ราคา 150 บาท/มื้อ/คน ประกอบด้วย อาหารคาว 3 อย่าง น้ำพริกกะปิและผักปลอดสารพิษ และผลไม้ตามฤดูกาล
- อาหารเช้า 60 บาท/มื้อ/คน ข้าวผัด หมี่ผัด ข้าวยา ขนมหุ้น (เลือกได้ 2 อย่าง) ขนมหุ้นบ้านไธวัลดิน/กาแพ
- อาหารเช้า 40 บาท/มื้อ/คน ข้าวผัด หมี่ผัด ข้าวยา ขนมหุ้น (เลือกได้ 1 อย่าง) ขนมหุ้นบ้านไธวัลดิน/กาแพ
- อาหารว่าง 30 บาท/มื้อ/คน ขนมหุ้นบ้านไธวัลดิน/กาแพ

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า เป็นศูนย์ที่มีความสำคัญของชุมชนตั้งแต่การริเริ่มที่จะมีการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดการบริหารชุมชนท้องถิ่นโดยคนในชุมชน อันมีที่มาจากความต้องการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลน ทำให้ชุมชนได้ร่วมกันตั้งศูนย์ดังกล่าวเป็น “โรงเรียนคลองโต๊ะเหล็ม” ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าชุมชน โดยเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อจัดสรรและดูแลรักษาผืนป่าชุมชน ซึ่งเป็นผืนป่าโกงกางและมีลำคลองสายหลักชื่อ คลองตึงหงี และยังมีลำคลองเล็กๆ แยกเข้าไปในป่าอีกหลายสาย โดยเฉพาะสายที่เรียกกันว่า “คลองโต๊ะเหล็ม” นั้น ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันจัดพื้นที่ป่าและลำคลองส่วนนี้ไว้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องของภูมิปัญญา การทำมาหากิน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน จากนั้น ในปี พ.ศ.2552 สมาคมอาสาสมัครนานาชาติเพื่อการพัฒนาสังคม (ตาหลา) ได้ร่วมมือกับทางชุมชนบ้านโคกพะยอม เริ่มงานค่ายอาสาสมัครนานาชาติขึ้นในชุมชน โดยร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเพื่อร่วมกันเปิดโอกาสให้กับเยาวชนในท้องถิ่นและอาสาสมัครจากที่อื่นๆ ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ ร่วมกัน เช่น โครงการในด้านการศึกษาทางเลือก ภาษาอังกฤษ ศิลปะ ฯลฯ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การร่วมกันปลูกพันธุ์ไม้ทดแทนในเขตป่าโกงกาง การคัดแยกขยะในชุมชน การทำบ่อเลี้ยงปูธรรมชาติ ไปจนถึงการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโต๊ะเหล็ม” เพื่อให้เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ อาสาสมัครนานาชาติ รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป ได้มีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ภูมิปัญญา วิธีการดำรงชีวิตอย่างรู้คุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางเพื่อการรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสทางการเรียนรู้อาสาสมัคร การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชน และการบริการชุมชนในด้านต่างๆ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” จึงเป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการดำเนินการโดยชุมชน เพื่อชุมชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของชุมชนเอง โดยศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” ได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการชัดเจน เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ได้เปิดทำการเรียนรู้มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีนายอาดำ ขุนรายา (ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน) นายลิเบน สายเส้น (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) นายศักรินทร์ สีหะ (นายกสมาคมอาสาสมัครนานาชาติ เพื่อการพัฒนาสังคม (ดาหลา) และคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ตลอดจนสภาผู้ปกครอง ได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” ชุมชนบ้านโคกพยอม ซึ่งเป็นการส่งเสริม ปลูกฝัง สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งอบรมเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ซึ่งปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” ได้เปิดทำการเรียนรู้เป็นปีที่ ๕ โดยมีคณะที่ปรึกษา คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ สภาผู้ปกครอง คณะอาสาสมัครสมทบจากสมาคมอาสาสมัครนานาชาติ (ดาหลา) ครูภูมิปัญญาที่ปฏิบัติการสอนอยู่จริง และเยาวชนที่เป็นสมาชิก โดยเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เปิดทำการเรียนรู้หลักๆ ในวันอาทิตย์ และวันอื่นๆ ตามวาระต่างๆ

ต่อมา ปี พ.ศ. 2556 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายเพื่อท้องถิ่น เพื่อดำเนินโครงการ “แนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” เพื่อสร้างสำนึกการอนุรักษ์แก่เยาวชนชุมชนบ้านโคกพยอม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” และเพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การอนุรักษ์ และการแก้ปัญหาเยาวชน โดยการจัดให้มีทีมวิจัย แผนการปฏิบัติงาน การดำเนินงานรวบรวมข้อมูลต่างๆ การสำรวจภูมิปัญญา ครูภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ ระบบและวิธีการการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการร่วมกันคิด วิเคราะห์ และเสาะหาแนวทางการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ จนสามารถรวบรวมข้อมูล แผนดำเนินงาน ระบบการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จนสำเร็จในระดับหนึ่ง และได้มีการวางแผนดำเนินงาน “บันทึกหน้าที่ 1 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการดำเนินโครงการแนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” เพื่อสร้างสำนึกการอนุรักษ์แก่เยาวชนชุมชนบ้านโคกพยอม และเพื่อการจัดตั้งกองทุนบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” ซึ่งจากการดำเนินโครงการดังกล่าว ได้มีผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและให้การสนับสนุนศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโตะเหล็ก” อย่างมากมาย เช่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดเขตพื้นที่จังหวัดสตูล

สำนักงานกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสตูล

วิทยาลัยชุมชน จังหวัดสตูล

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

องค์การบริหารส่วนตำบลละงู

สำนักงานพัฒนาป่าชายเลนที่ ๓๖
 สมาคมอาสาสมัครนานาชาติเพื่อการพัฒนาสังคม (ดาหลา)
 เครือข่ายพัฒนาการศึกษา จังหวัดสตูล
 แกนนำชุมชน/กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน อำเภอละงู
 สภาองค์กรชุมชน อำเภอละงู
 ชมรมคนแบกเป้ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
 ชมรมมุสลิม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
 สภาผู้ปกครองศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโต๊ะเหล็ม”
 เยาวชนประจำศูนย์เรียนรู้ชุมชน “โรงเรียนคลองโต๊ะเหล็ม”

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การสรุปผลจากคำสัมภาษณ์ผ่านการตีความข้างต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง
 คำให้การสัมภาษณ์ที่น่าสนใจต่อผลการวิเคราะห์ดังกล่าว เช่น

"สภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม ในส่วน
 เครือข่ายภายในนั้น มีการตั้งคณะกรรมการกลางของชุมชนเพื่อประสานงานกับ
 เครือข่ายองค์กรภายนอกชุมชน และดูแลการบริหารภาพรวมของชุมชนภายใต้
 กลุ่มดำเนินงานย่อยๆต่างๆที่เกิดขึ้น มีการกำหนดกฎระเบียบต่างๆที่ชุมชนใช้ถือ
 ปฏิบัติร่วมกัน แต่ชุมชนยังขาดองค์ความรู้เชิงวิชาการ และขาดเยาวชนในพื้นที่
 ชุมชนที่จะมาสานต่อการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งถือเป็นข้อห่วงใยต่อเรื่องการ
 พัฒนที่ยั่งยืน"

"การที่จะทำให้เครือข่ายมีความยั่งยืน คิดว่าประเด็นสำคัญก็คือ
 ลักษณะเครือข่ายของการทำงานร่วมกัน เป็นโครงสร้างแนวราบที่เป็นลักษณะ
 ของการทำงานร่วมกัน ภายใต้ของการยอมรับในการเป็นพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตและ
 วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งในพื้นที่ของชุมชนที่ทำงานในลักษณะเครือข่ายชุมชน
 ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว คิดว่าในพื้นที่ของสตูลจะมีลักษณะการสร้าง
 เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนขึ้นมา แต่สิ่งที่ชุมชนยังขาดอยู่ซึ่งอาจส่งผลต่อความ
 ยั่งยืน คือ องค์ความรู้และประสบการณ์ หรือเทคโนโลยีต่างๆที่จะเข้ามาหนุน
 เสริม รวมทั้งการใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อดึงดูดผู้สนใจหรือ
 นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ชุมชน ยิ่งค่อนข้างจะน้อยอยู่ และที่สำคัญของการ
 บริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่เน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จะต้องสร้างความ
 แตกต่างกับการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดซึ่งมีความโดดเด่นโดยตัวของมันอยู่แล้ว
 เช่น เน้นเป็นชุมชนท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม เพราะลักษณะดังกล่าวถือเป็นความโดดเด่นของชุมชนในพื้นที่จังหวัดสตูล โดยเฉพาะชุมชนบ้านโคกพะยอม ซึ่งมีต้นทุนทางสังคมในลักษณะดังกล่าวค่อนข้างสูง ทั้งยังมีความเชื่อในวัฒนธรรมแบบวิถีอิสลาม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แต่อาจเป็นจุดอ่อนในเชิงของความเป็นสากลที่อาจทำให้กลายเป็นข้อจำกัดได้ แต่ด้วยชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอมซึ่งค่อนข้างเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดี มีน้ำใจ การดูแลผู้มาเยี่ยมเยียนอย่างเอาใจใส่ เป็นชุมชนที่เป็นพี่น้องเครือญาติกัน และไม่เคร่งครัดในความเป็นวิถีมุสลิมมากนักเหมือนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือการบริหารเครือข่ายชุมชนเพื่อการพัฒนา ค่อนข้างจะเปิดรับกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่โดดเด่นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมมีอยู่ มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทั้งการทำนา การทำสวนยาง การทำประมง จนทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในเชิงของการมาทำกิจกรรมปลูกป่าชายเลนบริเวณคลองตี่หรี การมาพักผ่อนท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พาเยาวชนมาศึกษาเรียนรู้ชุมชนภายใต้ระบบนิเวศน์ที่ชุมชนมีอยู่ การทำกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของหน่วยงานภายนอก เช่น การทำปะการังเทียม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านโคกพะยอม ภายใต้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านโคกพะยอมถือเป็นชุมชนที่มีสภาพการบริหารเชิงเครือข่ายชุมชนที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งจากจุดเริ่มต้นของแนวคิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ซึ่งถือเป็นผลงานเชิงประจักษ์ในการทำงานของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอมที่ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมไปจากปัญหาการสัมปทานพื้นที่ป่าจนเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเสียหายอย่างมากกลับคืนมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยคนในชุมชน และต่อมาก็เกิดกิจกรรมที่หลากหลายในลักษณะเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ กลุ่มธนาคารปู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทำขนมลูกโหรย และกลุ่มอื่นๆ อีกมากมาย"

"การทำงานของชุมชนบ้านโคกพะยอมจะมีปัญหาเรื่องความรู้และประสบการณ์ในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชน ทำให้จำเป็นต้องมีการศึกษาดูงาน ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา หรือนักวิชาการ เพื่อให้แกนนำหรือชาวบ้านได้เปิดโลกทัศน์และศึกษาความสำเร็จของชุมชนต่างๆ ในกระบวนการบริหารเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชน เช่น การไปศึกษาดูงานชุมชนที่จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสงขลา เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสม กับสภาพภูมิศาสตร์และพื้นที่ของชุมชนตนเอง โดยเน้นเป็นพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ เชิงวิถีชีวิตชุมชน ที่เป็นการบริหารลักษณะการสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น โดยรอบด้วย เพื่อให้ชุมชนอื่นถ่ายทอดประสบการณ์การบริหารและเกิดการ ถ่ายเทนักท่องเที่ยวซึ่งกันและกันและพยายามสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน อย่างหลากหลาย”

“เรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการชุมชน เป็นประเด็นสำคัญที่ ต้องให้ความสำคัญ สร้างให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความไว้วางใจ เพราะเมื่อมี เรื่องผลประโยชน์ เรื่องรายได้ เรื่องนักท่องเที่ยวเข้ามามากมาย ชุมชนก็เริ่มที่จะ เกิดความหวาดระแวง ความไว้วางใจก็จะลดลง เพราะฉะนั้น ชุมชนพอมิเรื่อง ผลประโยชน์เข้ามา และหากขาดระบบการตรวจสอบหรือการกระจายที่เป็นธรรม ก็จะทำให้เกิดความเคลือบแคลงใจเมื่อมีงบประมาณเข้ามา เกิดการตั้งคำถามต่าง ๆ มากมาย เช่น เงินงบประมาณหายไปไหน อยู่ที่ใคร มีอยู่เท่าไร นำไปทำอะไร แม้ว่าชุมชนบ้านโคกพะยอมจะมีความเป็นอยู่ของชุมชนแบบเครือญาติ แต่พอมิ เรื่องเงินเข้ามา ก็ทำให้เกิดความสั่นคลอนบ้างในระดับหนึ่งต่อความสมัคปรมา นสามัคคีในชุมชน ซึ่งประเด็นดังกล่าวเกิดขึ้นกับทุกชุมชน ทำให้ทุกชุมชนต้อง ตระหนักและให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้ให้มาก”

และภายใต้เป้าหมายของการจัดการชุมชนที่มุ่งเน้นสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังรายละเอียดข้างต้น แล้วนั้น ชุมชนยังได้มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำประมงพื้นบ้าน การเลี้ยงปลาในกระชัง การทำปุ๋ยและผลิตแก๊สชีวภาพ รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การฟื้นฟู วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้าน และสามารถศึกษาระบบนิเวศของป่าชายเลน อันเป็นสภาพการบริหาร เชิงเครือข่ายของชุมชนที่มุ่งเน้นให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายภายใต้เป้าหมายร่วมกัน ดังรายละเอียด คำให้การสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น

“ความหลากหลายของกลุ่มต่างๆในชุมชนบ้านโคกพะยอม ถือเป็นข้อดีที่ เป็นการสร้างความโดดเด่นในหลายๆประเด็นด้านการพัฒนา เพียงแต่ถ้าเมื่อมี ความหลากหลายของกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มประเด็นต่างๆในการทำงานภายใน ชุมชนแล้ว ถ้าเกิดขาดการเชื่อมต่อกัน ต่างคนต่างทำ ไม่มีเป้าหมายเดียวกัน หรือ มองไป คนละมุม การทำงานก็จะไปคนละทิศคนละทาง เพราะฉะนั้น ภาคของ การพัฒนามันก็จะเกิดความไม่ชัดเจน แต่ถ้าเกิดว่าในชุมชนมีหลากหลายกลุ่ม และทุกกลุ่มมีเป้าหมายเดียวกัน เช่น มีเป้าหมายในการที่จะพัฒนาชุมชนให้ไปสู่

ความยั่งยืนเป็นเป้าหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้นทุกกลุ่มจะด้วยดำเนินกระบวนการ
 ใดๆของกลุ่มก็สุดแล้วแต่ ก็สามารถที่จะมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่แรกได้
 อย่างชัดเจน คือเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ถ้ากลุ่มหนึ่งมุ่งเน้นแต่ด้าน
 เศรษฐกิจ กลุ่มหนึ่งก็ดูแลสิ่งแวดล้อม หรืออีกกลุ่มหนึ่งก็ดูแลเรื่องท่องเที่ยว แล้ว
 ทำงานกันไปคนละทิศละทาง ก็มองว่าทำให้เกิดปัญหาแน่นอน บางทีเรื่องของ
 แนวคิดจำเป็นต้องคุยกันตั้งแต่เริ่มต้นว่าเราต้องการพัฒนาชุมชนของเราให้ไปสู่
 ทิศทางไหน เราจะเป็นชุมชนที่มั่งคั่งในเรื่องของเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยที่ปล่อย
 ให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมหรือไม่ เพราะฉะนั้นความหลากหลายของกลุ่ม
 ต่างๆในชุมชนจะไม่ใช่วิธีการพัฒนาหรือการบริหารเครือข่ายอย่างยั่งยืน
 แต่ปัญหาคือ แนวทางในการไปสู่เป้าหมายหรือแนวคิดที่มันไม่ไปในทิศทาง
 เดียวกัน รวมไปถึงความพยายามในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการให้เป็นเนื้อ
 เดียวกัน ตรงนี้ถ้าขาดไปจะเป็นปัญหาต่อการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น"

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลำทะลุ จังหวัดสตูล

ผู้วิจัยรวบรวมความคิดเห็นในลักษณะการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่ผ่านการตีความข้อมูลจากการ
 สัมภาษณ์และประชุมสนทนากลุ่ม ซึ่งสามารถเสนอรายละเอียด โดยการเรียบเรียงเป็นประเด็น ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้แทนสายนักวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น
 ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนเองต้องเข้าใจและยึดถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา
 ชุมชนท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน ว่าเป็นการดำเนินงานเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน บนพื้นฐาน
 ของต้นทุนในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และ
 วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการบริหารจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการ
 ดำเนินงานร่วมกัน แต่ภายใต้ความยั่งยืนนั้น ชาวบ้านในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุก
 ขั้นตอนร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของ เกิดความรักและห่วงแหน

ในส่วนของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลำทะลุ จังหวัดสตูล ถือเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความสำเร็จในการ
 บริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ให้รายละเอียดไปแล้วในส่วนที่ 1
 ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านได้ให้ข้อมูลไปในลักษณะทิศทางเดียวกันว่าในช่วงแรกเริ่มนั้น ชุมชนบ้านโคก
 พะยอม มีจุดเด่นในด้านความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน การมีพื้นที่ทางสังคมที่ได้รับการยอมรับ
 รวมถึงภาพรวมของพื้นที่มีศักยภาพในการพัฒนาโดยเริ่มต้นจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อเนื่องมา
 จนเป็นการดำเนินงานเพื่อเป็นชุมชนการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ ซึ่งการดำเนินงานได้เป็นส่วนสำคัญในการ
 พัฒนาศักยภาพชุมชน ช่วยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม และกำหนดบทบาทของชุมชนต่อการดำเนินงาน

มีกระบวนการในการจัดการความรู้ภายในชุมชน โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัย เข้ามาศึกษา ร่วมพัฒนา และให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ภายหลังจากที่ชุมชนริเริ่มการพัฒนาจนเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกมากขึ้น ดังตัวอย่างรายละเอียดคำให้การสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล เช่น

"ถ้ามองในเรื่องของปัจจัยหรือตัวหนุนเสริมที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่นำไปสู่ความยั่งยืนนั้น ความจริงก็มีอยู่หลายประเด็นหลายปัจจัย แต่ถ้ามองตั้งแต่ต้นก็ควรที่จะเริ่มตั้งแต่จากแนวคิดของชุมชนหรือเป้าหมายร่วมที่จะต้องมองร่วมกันและมีความชัดเจน ซึ่งถือเป็นผู้ปัจจัยแรกที่มีความสำคัญมากของชุมชนที่จะเริ่มขับเคลื่อนหรือบริหารจัดการเครือข่ายของการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งต้องมีเป้าหมายและแนวคิดที่ชัดเจน นอกจากนั้นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญก็คือเรื่องของผู้นำ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความสำคัญมาก เพราะหากมีผู้นำที่เข้มแข็งมาก สามารถรวมพลังชุมชนหรือเป็นจุดศูนย์กลางให้ชุมชนที่จะขับเคลื่อนไปให้ได้ตามที่ชุมชนตั้งเป้าหมายไว้ ปัจจัยต่อมาคือ ผู้ตามหรือสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน ก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งส่วนนี้ก็จะเชื่อมโยงกับคำว่าความร่วมมือ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในหลายๆ ประเด็นด้านการพัฒนา พบว่า หนีไม่พ้นเรื่องการมีส่วนร่วม ที่จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกันมากๆ นอกจากนั้นแล้ว เรื่องของการหนุนเสริมจากเครือข่ายภายนอกชุมชนก็มีความสำคัญ ในที่นี้ก็คือภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนา โดยเฉพาะชุมชนบ้านโคกพะยอม ถ้ามองในมิติของการพัฒนาที่ใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์หนุนเสริม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ อย่างเช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งเป็นตัวแทนกระทรวงประจำจังหวัดที่เข้ามาจับบทบาท รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ที่ชุมชนตั้งอยู่ ก็มีบทบาทที่สำคัญเหมือนกัน อย่างบางที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้าใจบทบาทตัวเอง อาจจะทำให้ไปขัดแย้งกันในเรื่องของการทำงานกับชุมชน รวมไปถึงปัจจัยในเรื่องของการวิเคราะห์และการประเมิน หรือการทบทวนผลงานอยู่เป็นระยะ ซึ่งก็ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารชุมชนท้องถิ่นเกิดความยั่งยืน บางชุมชนมุ่งเน้นพัฒนาแต่ขาดการประเมินผลจากการพัฒนาว่ามันก่อให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง ได้กลับมาทบทวนบ้างว่าสิ่งที่ชุมชนดำเนินการพัฒนาไปแล้ว มีจุดดีหรือจุดด้อยอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการทบทวนหรือประเมินตนเองเพื่อให้เห็นภาพว่า ณ ปัจจุบันชุมชนเดินไปถึงไหนแล้ว มีอุปสรรคอะไรบ้าง ควรเดินหน้าพัฒนาต่อไปอย่างไรในอนาคต ซึ่งชุมชนบ้านโคกพะยอมถือว่ามีทุกปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ แต่ที่

ยังขาดอยู่ก็น่าจะเป็นปัจจัยเรื่องของการทบทวนหรือการประเมินผลเพื่อประเมินตนเองโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ซึ่งปัจจุบันยังเป็นการช่วยเหลือหรือทบทวนในลักษณะการสะท้อนข้อมูลจากองค์กรหรือบุคคลภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา นักวิชาการ ซึ่งหากต้องการสร้างความยั่งยืนและก่อให้เกิดความเข้มแข็งโดยคนในชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้ควรดำเนินการโดยชุมชนเองเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วม และต้องช่วยกันพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง"

"ชุมชนบ้านโคกพะยอม เกิดความสำเร็จได้ในอดีตเพราะชาวบ้านมีความรักความเสียสละต่องานส่วนรวม โดยมีผู้นำที่เป็นคนในพื้นที่ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดึงชาวบ้านเข้ามาให้ความร่วมมือ แต่ผู้นำของชุมชนถ้าต้องการให้เกิดความยั่งยืน ต้องเป็นนักพัฒนา และไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของการเมือง เพราะจะทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้านภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์"

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายท่าน ได้ให้ข้อมูลต่อประเด็นที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งในส่วนของจากกรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกพะยอม ซึ่งบางส่วนก็มีการดำเนินการ แต่บางส่วนก็ยังขาดหายไป และในเชิงของภาพรวมทั่วไป โดยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

1. มีการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม

ด้วยการพัฒนาตนเองหรือพัฒนาชุมชน เช่น การหาหรือศึกษาองค์ความรู้เพิ่มเติม เพื่อจะได้นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนภายใต้ปัจจัยแวดล้อมเชิงพื้นที่ที่มี โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการ และดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

2. มีการทำงานเป็นทีม การทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี

อันถือเป็นจุดแข็งของการทำงานของคนในชุมชน โดยทุกคนในชุมชนช่วยกันทุ่มความคิด ทุ่มแรงกาย เพื่อชุมชน เพื่อความสำเร็จของชุมชน โดยไม่ถือว่าเป็นผลงานของคนใดคนหนึ่ง แต่ผลงานทั้งหมดเป็นของชุมชน โดยชุมชนต้องสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน มีความผูกพันกันจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันภายในชุมชน เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง ประโยชน์ที่ได้รับก็คือ ชุมชนเกิดผลงานต่างๆ มากมาย เป็นที่รู้จักของบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมากขึ้น

3. ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์

ดังกรณีของชุมชนบ้านโคกพะยอม จะพบว่าได้ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพา ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน

4. มืองค์กรชุมชนที่หลากหลายแต่มีเป้าหมายเดียวกัน

ชุมชนบ้านโคกพะยอม เมืองค์กรชุมชนที่หลากหลายภายใต้ฐานทรัพยากรเดียวกัน ทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายและมีเป้าหมายเดียวกันคือการเที่ยวโดยชุมชนและการเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่เป็นคนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายตามประสบการณ์และการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์จริงในพื้นที่ชุมชน จนทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน

5. มีการบริหารหรือการจัดการร่วมในระดับชุมชนและการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีความหลากหลายเชิงกิจกรรมในพื้นที่ ทำให้เกิดการดำเนินงานโดยการบริหารแบบเครือข่าย ด้วยการออกกฎ กติกา หรือระเบียบต่างๆ ที่ต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในเชิงของการจัดการสิ่งแวดล้อม เชิงวัฒนธรรม และเชิงการท่องเที่ยว ทั้งยังเมืองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และมีการกระจายผลประโยชน์ในภาพรวมของชุมชนที่เป็นธรรม อีกทั้งยังมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งก่อตั้งโดยคนในชุมชนบ้านโคกพะยอมเอง

6. มีกิจกรรมที่สอดแทรกการเรียนรู้

องค์กรต่างๆ ในชุมชนบ้านโคกพะยอม มีลักษณะของกิจกรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้จนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน ซึ่งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

7. เข้าใจและศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลไว้อย่างน่าสนใจว่า การเข้าใจและศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งของการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน ซึ่งชุมชนบ้านโคกพะยอม น่าจะมีความเข้าใจในประเด็นนี้ในระดับหนึ่ง ตัวอย่างไรก็ตามทุกชุมชนต้องให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้มากๆ เพราะจะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนบนฐานของความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่นๆ ในสังคม ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยตั้งอยู่บนหลักของ “รู้จักสามัคคี” และใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของตน ให้รู้จัก แยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง

อย่างไรก็ตาม ในส่วนปัจจัยดังกล่าว ชุมชนบ้านโคกพะยอมหรือชุมชนอื่นๆ มีอย่างน้อยเพียงใดนั้นให้ลองพิจารณาประเมินจากประเด็นต่างๆ 6 ด้าน คือ

- 1) เกิดการลดรายจ่าย
- 2) เพิ่มรายได้
- 3) ประหยัด (เช่น มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์)
- 4) ส่งเสริมการเรียนรู้

5) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6) เอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือกัน รู้รัก สามัคคีต่อกัน)

8. มีการใช้ประโยชน์จาก Social Network

ปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งในกระแสโลกยุคปัจจุบัน แต่อาจเป็นสิ่งที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมยังขาดอยู่ โดยชุมชนต้องเข้าใจว่าใช้งาน Social Network อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะว่า Social Network เหล่านี้ ต่างมีผู้คนใช้งานจำนวนมากมายมหาศาล เสมือนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีกลุ่มลูกค้าอยู่แล้ว ดังนั้นชุมชนก็ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้มาช่วยในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของชุมชน ทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์แก่ผู้ที่สนใจ ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวที่ชอบรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย อย่างเช่น Facebook ที่ถือเป็น Social Network ที่เป็นที่ยอมรับมาก ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างชาติหรือคนไทย ซึ่งชุมชนควรนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนในเชิงรุกให้ได้มากขึ้น

9. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน เพิ่มขีดความสามารถของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนและการพัฒนาชุมชน มีการส่งเสริมการจัดการความรู้ องค์ความรู้ต่างๆ ที่มีในชุมชน ภูมิปัญญาต่างๆ มาเป็นจุดในการท่องเที่ยว และศึกษาดูงาน เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น ดังที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย เช่น สมาคมอาสาสมัครนานาชาติเพื่อพัฒนาสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันการจัดการทางสังคม ภาคใต้ สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตตรัง เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดสตูล สำนักงานเกษตรอำเภอละงู ท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสตูล หรือแม้แต่แก่นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ

10. สร้างเป้าหมายร่วมสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการดำเนินการหรือก่อตั้งองค์กรชุมชนต่างๆ ของชุมชนบ้านโคกพะยอม ทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายภายใต้เป้าหมายร่วม คือ เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในเชิงของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตป่าชายเลน การพัฒนาที่พักโฮมสเตย์ จนทำให้เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเข้ามาในชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากทั้ง 10 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในภาพรวม ซึ่งหากพิจารณากรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกพะยอม ก็พบว่า มีทั้งที่ชุมชนมีและไม่มีบ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปออกได้เป็น 10 ปัจจัยสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลต่างๆ

ทั้งนี้ ในส่วนของปัจจัยหรือประเด็นที่ 1 เกี่ยวกับมีการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้รายละเอียดไว้อย่างน่าสนใจว่า การเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างกลไกการดำเนินงาน และแผนการปฏิบัติงาน ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดต่อการสร้าง

ความสำเร็จในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยทั้งเครือข่ายปัจจัยภายใน คือ คนภายในชุมชนเอง และเครือข่ายปัจจัยภายนอก คือ บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อร่วมการดำเนินงาน เช่น ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ภาคีการพัฒนา นโยบายระดับต่างๆ ซึ่งช่วยขับเคลื่อนการทำงานของชุมชน โดยมีวิธีการ การดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา

ควรให้ข้อมูลแก่ชุมชนโดยเฉพาะหากชุมชนมีเป้าหมายมุ่งสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการที่ชุมชนจะมุ่งสู่การเป็นชุมชนการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้ควรจะมีการประชุมหรือให้ข้อมูลร่วมกันทั้งหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ผู้นำของชุมชน และแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในชุมชน

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

โดยดึงกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มเพาะเลี้ยงปลากระชัง กลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีการดำเนินการจัดตั้งและดำเนินงานในชุมชน รวมถึงผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำทางธรรมชาติ ที่ดูแลหรือรับผิดชอบอยู่ในพื้นที่ มาร่วมพูดคุยถึงเรื่องผลดีและผลเสียของการมุ่งพัฒนาหรือบริหารจัดการชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนอีกครั้ง เพื่อตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 มีการศึกษาชุมชน

โดยนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนอาจขาดองค์ความรู้หรือความเข้าใจที่ถูกต้องในการรวบรวมองค์ความรู้หรือศึกษาชุมชน จึงจำเป็นต้องมีเครือข่ายภายนอกมาช่วยดำเนินการเพื่อศึกษาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- สำรวจทางกายภาพ สภาพแวดล้อมภายในชุมชน จุดเด่นทางกายภาพของหมู่บ้าน
- ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เห็นศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชน

ร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ทั้งในด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง ซึ่งในขั้นตอนนี้ จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ เกิดความเข้าใจในสำคัญของการดำเนินงานแบบเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไข้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไข้จุดอ่อน

โดยมีชุมชนเป็นหลัก และมีหน่วยงานภายนอกเป็นองค์กรหนุนเสริม โดยเริ่มแรกชุมชนต้องเข้าใจถึงเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนก่อน และต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ให้เห็นร่วมกันก่อนนำไปสู่การเผยแพร่สู่ภายนอก เช่น ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีจุดอ่อนเรื่องมาตรฐานโฮมสเตย์ จึงมีการปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ และมีหน่วยงาน

หรือนักวิชาการภายนอกเข้าให้ความรู้หรือให้ความช่วยเหลือ หรืออาจมีการฝึกอบรมผู้นำในชุมชน การศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการบริหารจัดการชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ

ขั้นตอนนี้เป็นการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการ โดยให้มีคณะกรรมการกลางขึ้นมาบริหารจัดการ กำหนดรูปแบบของการดำเนินงานในภาพรวมของชุมชนและองค์กรชุมชนต่างๆ รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน โปรแกรมและราคา การจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎและกติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรม

ในขั้นตอนนี้ อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชนและการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ สำหรับเป็นทิศทางในการดำเนินการต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ดำเนินการประเมินผล

โดยในขั้นตอนประเมินผลถือเป็นส่วนสำคัญ อาจการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น เพราะการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเองและแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนาองค์กรชุมชน

โดยพยายามให้เกิดกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น และการศึกษาดูงาน สำหรับแก่นำองค์กรชุมชน เพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหารและการจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

ทั้งนี้ ในส่วนของกรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกพะยอม ที่ได้มุ่งเน้นสู่การนำชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ ซึ่งค่อนข้างประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งนั้น ก็ได้มีผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้สะท้อนถึงผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของความสำเร็จดังกล่าวไว้ โดยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านบวก

ความสำเร็จดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนเกิดจิตสำนึก เกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้และพัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกันสร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน คือ การรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน

และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน จนในที่สุด ชุมชนเกิดศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เกิดที่พักโฮมสเตย์ เกิดฐานการเรียนรู้ และวิทยากรของชุมชน ดังที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านโคกพะยอม เป็นต้น

2. ผลกระทบด้านลบ

ความสำเร็จดังกล่าว ก็ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ โดยชุมชนต้องวางแผนทางแก้ไขและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจัง เช่น การเตรียมพื้นที่กำจัดขยะ การคัดแยกขยะ การมีกฎกติกาสำหรับชุมชน ข้อปฏิบัติในการแนะนำแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่ายทุกคนในชุมชน ไม่ให้ระบบการเมืองเข้ามาแทรกแซงหรือครอบงำ โดยผู้นำชุมชนหรือกลุ่มองค์กรต่างๆของชุมชนต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภายใต้อัจฉัยความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่าน ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อทั้งชุมชนบ้านโคกพะยอม และชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปโดยแบ่งออกเป็น 11 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชน การบริหารหรือการจัดการชุมชนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่ง ต้องมาจากความต้องการของชุมชน ตามบริบทของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน
2. ต้องให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำกิจกรรม ร่วมติดตาม ประเมินผล ร่วมเรียนรู้ และร่วมรับประโยชน์ โดยพยายามสร้างให้มีเวทีเพื่อการมีส่วนร่วม
3. ชุมชนต้องมีการรวมตัวกันเป็นรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อเป็นกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกของชุมชน ดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง การบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน โดยมีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กร ซึ่งควรดำเนินการจัดตั้งและรวมตัวเป็นคณะทำงาน เพื่อขับเคลื่อนการทำงานของชุมชน ตลอดจนมีการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กรต่างๆที่ดี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยยึดหลักความร่วมมือกันของคนในชุมชน
4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ และลดผลกระทบในเชิงลบ
5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากคนในชุมชนที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้
6. ชุมชนที่มุ่งเน้นสู่การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างชุมชนบ้านโคกพะยอม สมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
7. ชุมชนที่ต้องการพัฒนาตนเองสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

8. รายได้ที่ได้รับจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ต้องมีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของชุมชน

9. การพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนจะต้องตระหนักว่าสิ่งไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองเพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

10. มุ่งสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะเครือข่ายภายในชุมชน มีความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกัน ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการเครือข่ายชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

11. สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่างๆให้เกิดความเข้มแข็ง โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายภายนอกที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญต่อการพัฒนาและการบริหารจัดการชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล ทำการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงอุปนัยโดยอาศัยการตีความ ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนา ทำสวนยางพารา เลี้ยงสัตว์ และทำประมงชายฝั่ง และด้วยสภาพพื้นที่ของชุมชนในอดีตซึ่งมีความกว้างขวางมาก ทำให้การดูแลและการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการต่างๆ จากภาครัฐ ทำให้ชาวชุมชนบ้านโคกพะยอมได้ร่วมคิดเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ภายใต้ทุนสำคัญของชุมชนคือ สภาพภูมิศาสตร์ที่ถูกโอบล้อมไปด้วยทะเล และมีฐานทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่สุด คือ ป่าชายเลน ซึ่งถือเป็นฐานที่มั่นของชาวบ้านมาอย่างช้านาน แต่เมื่อเกิดการสัมปทานป่าขึ้น ทำให้ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตเดิมของชุมชนเปลี่ยนไป โรงงานเผาถ่านเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับอาชีพรับจ้างตัดไม้ในป่าชายเลน ตัดไม้ส่งเข้าโรงงาน เผาถ่านส่งขาย หลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไป จนกระทั่งมาถึงวันที่ป่าชายเลนหมดไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2544 ผืนป่าชายเลนที่เคยอุดมสมบูรณ์ ก็เสื่อมสภาพลงพร้อมกับการหมดสัมปทานทำไม้ในป่าชายเลน กุ้งหอยปูปลาหายไปจากลำคลอง ชาติแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านได้มาร่วมคิด ร่วมทำ และเรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน จนนำมาสู่การบริหารท้องถิ่นโดยชุมชน บนโจทย์สำคัญที่ว่า ชุมชนจะอยู่กันอย่างไรเมื่อฐานทรัพยากรหมดลง และในที่สุดเกิดการปรึกษาหารือในชุมชนจนเกิดเป็นแนวคิดในการปลูกป่าทดแทน เพื่อฟื้นฟูป่าและสร้างฐานทรัพยากรชุมชนให้กลับมาที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม ทำให้หน่วยงานภาครัฐเห็นความสำคัญของกิจกรรมชาวบ้าน จึงเกิดความร่วมมือและเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมให้ความรู้ และเมื่อการปลูกป่าเกิดขึ้น วิถีชีวิตการอยู่กับธรรมชาติอย่างพึ่งพิงอาศัยฟื้นคืนกลับมาเช่นกัน

กระบวนการสำคัญอีกอย่างที่ชุมชนให้ความสำคัญคือ การหว่านเพาะเมล็ดพันธุ์แก่ลูกหลาน การสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ คือ กระบวนการที่ชุมชนให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชาวชุมชน

บ้านโคกพะยอม เยาวชนจะถูกดึงเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนรู้งาน เรียนรู้วิถีทาง เพื่อที่จะเติบโตอย่างมีคุณภาพและเป็นผู้สืบทอดภารกิจกิจกรรมของส่วนรวมในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ ยังมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งในรูปแบบกลุ่มกิจกรรม กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ ป่าชายเลน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องต่างๆ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง ขนมูลกบโรย การต่อเรือหัวโพงให้ลูกหลานได้ศึกษาในโรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านโคกพะยอม จึงเกิดขึ้นจากความร่วมมืออย่างเต็มที่ของชุมชน โรงเรียน รวมไปถึงมัสยิดประจำชุมชน เป็นการจัดการที่เชื่อมโยงแบบ เครือข่าย ซึ่งได้แก่ บ้าน โรงเรียน และมัสยิด ที่ร่วมมือร่วมใจกันในการเสริมสร้างความรู้และแนวคิดต่างๆ เพื่อเป็นทุนในการดำเนินชีวิตให้กับลูกหลานของชุมชน และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีด้วย โดยกระบวนการเรียนรู้ ต่างๆ ของผู้นำหรือแกนนำชุมชนและชาวบ้าน จะมีการพูดคุยประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้กิจกรรมของชุมชนประสบผลสำเร็จ เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวในปี 2549 รางวัลหมู่บ้านประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน รางวัลหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข และเขียวขจีดีเด่น เป็นต้น

ความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม จึงเกิดจากสภาพการบริหารที่มาจากพลังของคนในชุมชนทุกส่วนที่ได้ร่วมกันคิด ทำ แก้ไข และบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ภายใต้วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และมีฐานทรัพยากรที่หลากหลายอุดมสมบูรณ์ เกิดกลุ่มองค์กรต่างๆ มีแกนนำชุมชนที่มีแนวคิด มีการทำงานเชื่อมประสาน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ เชื่อมประสานเยาวชน จนทำให้ชุมชนบ้านโคกพะยอม เป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น จนได้รับรางวัลต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งภายใต้สภาพการจัดการดังกล่าว ส่งผลให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม จากนั้น ก็ได้มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการทำปะการังเทียม การปลูกป่า ปลอ่ยสัตว์ มีการแบ่งโซนป่า การรวมกลุ่มต่างๆ การจัดตั้งคณะกรรมการ กำหนดกฎ ระเบียบ และมีการสำรวจป่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษา จนส่งผลให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ถือได้ว่าการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอมภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ ดังกล่าว เป็นจุดกำเนิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอมที่ชัดเจน อันสะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นการบริหารเครือข่ายภายในชุมชนที่มีกลุ่มต่างๆ ภายใต้เป้าหมายร่วมเดียวกัน และผลจากการได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเดินทางมาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันหาวิธีการบริหารจัดการของชุมชนเพื่อรองรับผู้มาเยือน จนในที่สุดกลายมาเป็นการบริหารเครือข่ายของชุมชนที่มุ่งเน้นไปที่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีการวางเป้าหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน เผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน กำหนดกฎ กติกา และวางระเบียบภายในชุมชน รวมถึงสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ และภายใต้เป้าหมายของการจัดการชุมชนที่มุ่งเน้นสู่การ ท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วนั้น ชุมชนยังได้มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้การ ทำประมงพื้นบ้าน การทำปุ๋ยและผลิตแก๊สชีวภาพ รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การฟื้นฟู วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้าน และสามารถศึกษาระบบนิเวศของป่าชายเลน อันเป็นสภาพการบริหารเชิง เครือข่ายของชุมชนที่มุ่งเน้นให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายภายใต้เป้าหมายร่วมเดียวกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล ถือเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ด้วยจุดเด่นในด้านความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน การมีพื้นที่ทางสังคมที่ได้รับการยอมรับ รวมถึงภาพรวมของพื้นที่มีศักยภาพในการพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต่อเนื่องมาจนเป็นการดำเนินงานเพื่อเป็นชุมชนการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ ภายใต้การบริหารชุมชนเชิงเครือข่ายที่เน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชน ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม และกำหนดบทบาทของชุมชนต่อการดำเนินงาน มีกระบวนการในการจัดการความรู้ภายในชุมชน โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัย เข้ามาศึกษา ร่วมพัฒนา และให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ภายหลังจากที่ชุมชนริเริ่มการพัฒนาจนเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกมากขึ้น จนในที่สุด ชุมชนประสบความสำเร็จในการบริหารจนได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย

และเมื่อวิเคราะห์ในภาพรวม พบได้ว่า หลายสิ่งหลายอย่างที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมดำเนินงานบริหารชุมชนจนประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลต่างๆ มากมายนั้น อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ คือ ชุมชนมีการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน มีการทำงานเป็นทีม การทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี อันถือเป็นจุดแข็งของการทำงานของคนในชุมชนบ้านโคกพะยอม ทุกคนในชุมชนช่วยกันทุ่มความคิด ทุ่มแรงกาย เพื่อชุมชน เพื่อความสำเร็จของชุมชน จนชุมชนเกิดผลงานต่างๆ มากมาย เป็นที่รู้จักของบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมากขึ้น การมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ มีวิถีการผลิตที่พึ่งพา มืองค์กรชุมชนที่หลากหลายภายใต้ฐานทรัพยากรเดียวกัน ทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายและมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการบริหารหรือการจัดการร่วมในระดับชุมชนและการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ด้วยการออกกฎ กติกา หรือระเบียบต่างๆ ที่ต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในเชิงของการจัดการสิ่งแวดล้อม เชิงวัฒนธรรม และเชิงการท่องเที่ยว ทั้งยังมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งก่อตั้งโดยคนในชุมชนบ้านโคกพะยอม มีกิจกรรมที่สอดแทรกการเรียนรู้ โดยองค์กรต่างๆ ในชุมชนบ้านโคกพะยอม มีลักษณะของกิจกรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ จนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน มีความเข้าใจและศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการพัฒนาระบบฐานของความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยตั้งอยู่บนหลักของ “รู้จักสามัคคี” และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง โดยการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบ้านโคกพะยอมได้มุ่งเน้นให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ประหยัด (เช่น มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์) ส่งเสริมการเรียนรู้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือกัน รู้รัก สามัคคีต่อกัน) การใช้ประโยชน์จาก Social Network ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมยังขาดอยู่ ชุมชนควรนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนในเชิงรุกให้ได้มากขึ้น การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน

เพิ่มขีดความสามารถของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนและการพัฒนาชุมชน มีการส่งเสริมการจัดการความรู้ องค์ความรู้ต่างๆที่มีในชุมชน ภูมิปัญญาต่างๆ มาเป็นจุดในการท่องเที่ยว มีการสร้างเป้าหมายร่วมสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในเชิงของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตป่าชายเลน การพัฒนาที่พักโฮมสเตย์ จนทำให้เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเข้ามาในชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นของชุมชนบ้านโคกพะยอมประสบผลสำเร็จนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในเชิงการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ชุมชนบ้านโคกพะยอมและชุมชนอื่นๆ ต้องให้ความสำคัญในขั้นตอนนี้อย่างมากและควรดำเนินงานให้ครบทุกกระบวนการ เพราะถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดต่อการสร้างความสำเร็จในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยทั้งเครือข่ายปัจจัยภายใน คือ คนภายในชุมชนเอง และเครือข่ายปัจจัยภายนอก คือ บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อร่วมการดำเนินงาน เช่น ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ภาคีการพัฒนา นโยบายระดับต่างๆ ซึ่งช่วยขับเคลื่อนการทำงานของชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินงาน คือ ขั้นที่ 1 หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา ควรให้ข้อมูลแก่ชุมชน โดยการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการที่ชุมชนจะมุ่งสู่การเป็นชุมชนที่มีเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งในขั้นตอนนี้ควรจะมีการประชุมหรือให้ข้อมูลร่วมกันทั้งหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ผู้นำของชุมชน และแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในชุมชน ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยดึงกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมถึงผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำทางธรรมชาติ ที่ดูแลหรือรับผิดชอบอยู่ในพื้นที่ มาร่วมพูดคุยถึงเรื่องผลดีและผลเสียของการมุ่งพัฒนาหรือบริหารจัดการชุมชนสู่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ขั้นที่ 3 มีการศึกษาชุมชน โดยนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนอาจขาดองค์ความรู้หรือความเข้าใจที่ถูกต้องในการรวบรวมองค์ความรู้หรือศึกษาชุมชน จึงจำเป็นต้องมีเครือข่ายภายนอกมาช่วยดำเนินการเพื่อศึกษาในหัวข้อต่างๆ คือ สสำรวจทางกายภาพ สภาพแวดล้อมภายในชุมชน จุดเด่นทางกายภาพของหมู่บ้าน ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว และศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งจะให้เห็นศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง ซึ่งในขั้นตอนนี้ จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นตนเอง และเกิดความเข้าใจใน ความสำคัญของการดำเนินงานแบบเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน โดยมีชุมชนเป็นหลัก และมีหน่วยงานภายนอกเป็นองค์กรหนุนเสริม ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ขั้นตอนนี้เป็นการจัดตั้งให้มีคณะทำงาน โดยให้มีคณะกรรมการกลางขึ้นมาบริหารจัดการ กำหนดรูปแบบของการดำเนินงานในภาพรวมของชุมชนและองค์กรชุมชนต่างๆ ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดกิจกรรมนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน ขั้นที่ 9 ดำเนินการประเมินผล เพื่อช่วยให้เกิดการ

ทบทวนตนเองและแก้ไขข้อบกพร่อง และขั้นที่ 10 พัฒนางค์กรชุมชน โดยพยายามให้เกิดกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น และการศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหารและการจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน

นอกจากนั้น ภายใต้งบปัจจัยความสำเร็จต่างๆ และการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม ภายใต้งบปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นของชุมชนบ้านโคกพะยอมประสบผลสำเร็จนั้น ก็ยังได้มีข้อเสนอแนะต่อทั้งชุมชนบ้านโคกพะยอม และชุมชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสามารถสรุปโดยแบ่งออกเป็น 11 ข้อ คือ 1. การบริหารจัดการชุมชน ต้องมาจากความต้องการของชุมชน ตามบริบทของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชน 2. ต้องให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำกิจกรรม ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมเรียนรู้ และร่วมรับประโยชน์ โดยพยายามสร้างให้มีเวทีเพื่อการมีส่วนร่วม 3. ชุมชนต้องมีการรวมตัวกันเป็นรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อเป็นกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกของชุมชน ดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง การบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน โดยมีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและกลุ่มองค์กร 4. รูปแบบเนื้อหา กิจกรรม ของการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชน ต้องคำนึงถึงการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ และลดผลกระทบในเชิงลบ 5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากคนในชุมชนที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้ 6. สมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง 7. ชุมชนต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม 8. รายได้ที่ได้รับจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ต้องมีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสีงแวดล้อมในภาพรวมของชุมชน 9. การพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนจะต้องตระหนักว่าสิ่งนี้ไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองเพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน 10. มุ่งสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะเครือข่ายภายในชุมชน มีความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกัน ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการเครือข่ายชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และ 11. สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่างๆให้เกิดความเข้มแข็ง โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายภายนอก

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถแยกอภิปรายผลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลำดวน จังหวัดสตูล

จากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีฐานทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ประกอบกับการเสื่อมสภาพของป่าชายเลนจากการสัมปทานทำไม้ในป่าชายเลน ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านได้มาร่วมคิด ร่วมทำ และเรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน จนนำมาสู่การบริหารท้องถิ่นโดยชุมชน มีการหว่านเพาะเมล็ดพันธุ์แก่ลูกหลาน เพื่อการสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ อันเป็นกระบวนการที่ชุมชนให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งในรูปแบบกลุ่มกิจกรรม กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องต่างๆ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง ขนมูลโคโรย การต่อเรือหัวโทงให้ลูกหลานได้ศึกษาในโรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านโคกพะยอม จึงเกิดขึ้นจากความร่วมมืออย่างเต็มที่ของชุมชน โรงเรียน รวมไปถึงมัสยิดประจำชุมชน เป็นการจัดการที่เชื่อมโยงแบบเครือข่าย ซึ่งได้แก่ บ้าน โรงเรียน และมัสยิด ที่ร่วมมือร่วมใจกันในการเสริมสร้างความรู้และแนวคิดต่างๆ โดยกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของผู้นำหรือแกนนำชุมชนและชาวบ้าน จะมีการพูดคุยประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นอย่างต่อเนื่อง โดยความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอม เกิดจากสภาพการบริหารที่มาจากพลังของคนในชุมชนทุกส่วนที่ได้ร่วมกันคิดทำ แก่ใจ และบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ภายใต้วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และมีฐานทรัพยากรที่หลากหลาย อุดมสมบูรณ์ เกิดกลุ่มองค์กรต่างๆ มีแกนนำชุมชนที่มีแนวคิด มีการทำงานเชื่อมประสาน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ เชื่อมประสานเยาวชน จนทำให้ชุมชนบ้านโคกพะยอม เป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น จนได้รับรางวัลต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งภายใต้สภาพการจัดการดังกล่าว ส่งผลให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม จากนั้น ก็ได้มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการทำปะการังเทียม การปลูกป่า บล่อยสัตว์ มีการแบ่งโซนป่า การรวมกลุ่มต่างๆ การจัดตั้งคณะกรรมการ กำหนดกฎ ระเบียบ และมีการสำรวจป่าเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษา จนส่งผลให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ถือได้ว่าการบริหารเครือข่ายของชุมชนบ้านโคกพะยอมภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ ดังกล่าว เป็นจุดกำเนิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโคกพะยอมที่ชัดเจน อันสะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นการบริหารเครือข่ายภายในชุมชนที่มีกลุ่มต่างๆ ภายใต้เป้าหมายร่วมเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุริชาติ จงจิตต์ (2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายอันเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการบริหารเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การสร้างเครือข่าย โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักให้ชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เริ่มขับเคลื่อนโดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหาของชุมชน 2) การขยายเครือข่าย ด้วยการเปิดเวทีการเรียนรู้ให้ชุมชนมีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน หรือการอบรม การจัดประชุมอย่างต่อเนื่อง และการจัดตั้งกลุ่มคณะกรรมการต่างๆ ของชุมชนเพื่อบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 3) การดำรงอยู่ของเครือข่าย ต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกชุมชน

เพื่อขยายกลุ่มและสร้างความแข็งแกร่ง โดยเน้นการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นหลัก และมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสกล

ชุมชนบ้านโคกพะยอมดำเนินงานบริหารชุมชนจนประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย นั้น อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ คือ ชุมชนมีการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน มีการทำงานเป็นทีม การทำงานด้วยความรัก ความสามัคคี อันถือเป็นจุดแข็งของการทำงานของคนในชุมชนบ้านโคกพะยอม ทุกคนในชุมชนช่วยกันทุ่มความคิด ทุ่มแรงกาย เพื่อชุมชน เพื่อความสำเร็จของชุมชน จนชุมชนเกิดผลงานต่างๆ มากมาย เป็นที่รู้จักของบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมากขึ้น การมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ มีวิถีการผลิตที่พึ่งพา เมืองครุฑชุมชนที่หลากหลายภายใต้ฐานทรัพยากรเดียวกัน ทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายและมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการบริหารหรือการจัดการร่วมในระดับชุมชนและการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ด้วยการออกกฎ กติกา หรือระเบียบต่างๆ ที่ต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในเชิงของการจัดการสิ่งแวดล้อม เชิงวัฒนธรรม และเชิงการท่องเที่ยว ทั้งยังมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งก่อตั้งโดยคนในชุมชนบ้านโคกพะยอม มีกิจกรรมที่สอดแทรกการเรียนรู้ โดยองค์กรต่างๆ ในชุมชนบ้านโคกพะยอม มีลักษณะของกิจกรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้จนมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน มีความเข้าใจและศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนบนฐานของความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของ การพึ่งพาตนเอง ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยตั้งอยู่บนหลักของ “รู้รักสามัคคี” และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง โดยการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบ้านโคกพะยอมได้มุ่งเน้นให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ประหยัด (เช่น มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์) ส่งเสริมการเรียนรู้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือกัน รู้รัก สามัคคีต่อกัน) การใช้ประโยชน์จาก Social Network ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม ยังขาดอยู่ ชุมชนควรนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนในเชิงรุกให้ได้มากขึ้น การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน เพิ่มขีดความสามารถของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนและการพัฒนาชุมชน มีการส่งเสริมการจัดการความรู้ องค์กรความรู้ต่างๆ ที่มีในชุมชน ภูมิปัญญาต่างๆ มาเป็นจุดในการท่องเที่ยว มีการสร้างเป้าหมายร่วมสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในเชิงของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตป่าชายเลน การพัฒนาที่พักโฮมสเตย์ จนทำให้เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเข้ามาในชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการเตรียมตนเองหรือเตรียมชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางร่วม ถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดต่อการสร้างความสำเร็จในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งเป็น

ขั้นตอนที่ต้องอาศัยทั้งเครือข่ายปัจจัยภายใน คือ คนภายในชุมชนเอง และเครือข่ายปัจจัยภายนอก คือ บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อร่วมการดำเนินงาน เช่น ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ภาคีการพัฒนา นโยบายระดับต่างๆ ซึ่งช่วยขับเคลื่อนการทำงานของชุมชน โดยมีวิธีการการดำเนินงาน คือ ขั้นที่ 1 หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา ควรให้ข้อมูลแก่ชุมชน ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ขั้นที่ 3 มีการศึกษาชุมชน โดยนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง ซึ่งในขั้นตอนนี้ จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นตนเอง ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน โดยมีชุมชนเป็นหลัก และมีหน่วยงานภายนอกเป็นองค์กรหนุนเสริม ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ขั้นตอนนี้เป็นการจัดตั้งให้มีคณะทำงาน โดยให้มีคณะกรรมการกลางขึ้นมาบริหารจัดการ กำหนดรูปแบบของการดำเนินงานในภาพรวมของชุมชนและองค์กรชุมชนต่างๆ ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนนี้อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน ขั้นที่ 9 ดำเนินการประเมินผล เพื่อช่วยให้เกิดการทบทวนตนเองและแก้ไขข้อบกพร่อง และขั้นที่ 10 พัฒนางค์กรชุมชน โดยพยายามให้เกิดกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น และการศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหารและการจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรวิชัย จันทกุล (2553) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะ กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในเชิงกระบวนการนั้นโดยทั่วไปจะมุ่งเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งภายในองค์กร ภายในชุมชน และภาคีภายนอก ร่วมสร้างภาคีพัฒนาเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความสมัครใจ และสอดคล้องกับ สุริชาติ จงจิตต์ (2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เริ่มจากการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นถึงปัญหาของชุมชน 2) การขยายเครือข่ายการเรียนรู้ ดำเนินการได้ด้วยการเปิดเวทีการเรียนรู้ให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน หรือการอบรม และการจัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนเพื่อบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 3) การดำรงอยู่ของเครือข่ายการเรียนรู้ ต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อขยายกลุ่มองค์กรชุมชน และการตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และยิ่งสอดคล้องกับ วิทยา จันท์แดง (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1. นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2. ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน 3. รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตาม

แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ข้อค้นพบใหม่ คือ 1. การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบ ไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2. ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3. แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านกรฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านกรปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านกรดำรงอยู่ของชุมชน

อย่างไรก็ตาม จากรายละเอียดทั้ง 2 ส่วน ทั้งในเชิงของสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น อย่างยั่งยืน และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จนั้น ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการปฏิบัติการเพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคม ของคนในชุมชนที่เริ่มต้นจากการมีจิตสำนึกในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปให้กลับฟื้นคืนมา จน ในที่สุดร่วมกันพัฒนาสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้ความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรใน ชุมชน โดยอาศัยการทำงานแบบร่วมมือกันในลักษณะเครือข่าย เพื่อตอบสนองต่อการบริหารงานของชุมชนให้ มีความยั่งยืนและสามารถตอบสนองความต้องการทั้งในภาพรวมของระดับชุมชนและในระดับย่อยของกลุ่ม องค์กรต่างๆภายในชุมชน ซึ่งจากการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ในครั้งนี้สอดคล้องและเป็นไปตามรายละเอียด ของหลักทฤษฎี 3 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีปฏิบัติการหรือการกระทำ ซึ่งมาจากรายงานเขียนของแมกซ์ เวเบอร์ เกี่ยวกับการกระทำทาง สังคม และรอสโค ฮินเกิล เกี่ยวกับการดำเนินการของสังคมในระดับของความคิดและการกระทำของปัจเจก บุคคล โดยหลักการสำคัญของทฤษฎีนี้คือ กิจกรรมทางสังคมทั้งหลายของมนุษย์เกิดมาจากความสำนึกของ มนุษย์เกี่ยวกับตัวของพวกเขาเองในฐานะที่เป็นผู้กระทำและความสำนึกเกี่ยวกับคนอื่นและสถานการณ์ ภายนอกทั้งหลายในฐานะผู้ถูกกระทำ โดยหากอยู่ในฐานะผู้กระทำ มนุษย์จะมีการกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อ บรรลุผลความตั้งใจตามจุดหมาย หรือเป้าประสงค์ของตน และจะใช้เครื่องมือต่างๆเพื่อให้บรรลุจุดหมายนั้น อาจใช้เทคนิคการดำเนินการ วิธีการและเครื่องมือต่างๆที่มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ แต่วิถีทางของ การกระทำของมนุษย์ก็จะถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่างๆอันไม่อาจจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และก่อนที่จะมีการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่างๆ จะต้องมีการนำเอามาตรฐาน กฎเกณฑ์หรือหลักการต่างๆ มาร่วมพิจารณา

2. ทฤษฎีเครือข่าย ภายใต้กรอบของสังคมวิทยา ถือเป็นรูปแบบทางความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงสมาชิก ต่างๆ ซึ่งมีทั้งระดับกลุ่มและระดับปัจเจกบุคคลของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน โดยด้านหนึ่งที่มีลักษณะเด่นชัดของ ทฤษฎีนี้คือ จุดสนใจที่ครอบคลุมอย่างกว้างขวางตั้งแต่โครงสร้างด้านจุลภาคและด้านมหภาค นั่นก็คือ ตัวผู้กระทำ ซึ่งอาจเป็นในลักษณะของตัวบุคคลหรือเป็นกลุ่ม องค์กร และสังคมต่างๆ จนถึงการเชื่อมโยงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระดับโครงสร้างสังคมขนาดใหญ่ และการก่อรูปโครงสร้างของสายสัมพันธ์ทางสังคมจะนำไปสู่ เครือข่ายชนิดและรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากการจูงใจและยังนำมาสู่ความร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่ง ทรัพยากรที่หายากและจำกัด

3. ทฤษฎีการหน้าที่นิยม ซึ่งทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดยนักมานุษยวิทยาชื่อ “มาลีนอฟสกี” ความคิดหลักของทฤษฎีการหน้าที่นิยมคือ วัฒนธรรมสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคล มาลีนอฟสกีบอกว่าวัฒนธรรมเติบโตมาจากความต้องการจำเป็น 3 ประเภทของมนุษย์ คือ หนึ่ง ความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน คือความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเพื่อมีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหารและที่อยู่อาศัย สอง ความต้องการด้านสังคม ซึ่งจะเกี่ยวกับเรื่องของการร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานต่างๆที่เกิดขึ้นและทำให้ชีวิตได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ การป้องกันภัย การผลิตสินค้าและบริการ และการควบคุมทางสังคม เป็นต้น สาม ความต้องการด้านจิตใจ เป็นความต้องการจำเป็นของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เช่น ความกลมกลืนกันทางสังคมและเป้าหมายของชีวิต โดยระบบสังคมที่สามารถสนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความรู้ การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ ฉะนั้น วัฒนธรรมมีหน้าที่ที่ต้องทำคือ การตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 3 ประเภท

และหากสังเคราะห์ข้อมูลจากผลการวิจัยกับการทบทวนวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง พบว่าปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนที่ผ่านมานั้น จะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหาร เช่น ลักษณะของผู้นำแบบเป็นทางการในพื้นที่ชุมชน ลักษณะของผู้นำแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มต่างๆ การบริหารจัดการ ระเบียบข้อบังคับของชุมชน การเจริญเติบโตของกลุ่มต่างๆ และการพัฒนาจากระดับกลุ่มสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นเป็นเครือข่าย เป็นต้น และมีสภาพการบริหารใน 3 ลักษณะ คือ

1. มุ่งเน้นการนำนโยบายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนในท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน
2. กลุ่มเครือข่ายและชุมชนในท้องถิ่นมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน
3. การมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดการบริหารเครือข่ายภายใต้องค์กรชุมชนต่างๆในท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง แบบไตรภาคี ได้แก่ กลุ่ม/องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน และที่สำคัญคือ การมีระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางชัดเจนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่กรณีศึกษาในครั้งนี้ยังขาดอยู่

ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดการวิจัยครั้งนี้ และข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. ควรมีการจัดทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อวิเคราะห์เป็นสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ของชุมชนบ้านโคกพะยอม กับกลุ่มองค์กรชุมชนและชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกลยุทธ์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดการวิจัยครั้งนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปประกอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ของชุมชนบ้านโคกพะยอม การกำหนดกลยุทธ์ชุมชน (TOWS Matrix) และวิเคราะห์สถานการณ์ในอนาคต (Scenario Analysis) โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขอความเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย
2. นำผลการศึกษาไปทดลองใช้ในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชุมชนบ้านโคกพะยอม ชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้ใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งโดยคนในชุมชนและมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- Creswell, J. W. 2014. Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Marshall, C., & Rossman, B. G. 2011. Designing Qualitative Research. (5th ed). Massachusetts: SAGE Publications.
- Starkey, P. 1997. Networking for Development. International Forum for Rural Transport and Development.
- กรมการพัฒนาชุมชน. 2547. เอกสารแนวคิด แนวทาง และกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานเครือข่ายองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย. 2547. รายงานการวิจัย สถานการณ์เครือข่ายด้านเด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2538. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: สมาคมทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. 2551. การบริหารเครือข่าย. จาก www.northphc.org/doc/management.doc.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2550. คาสตรและศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ดนุวัต สุวรรณวงศ์. 2557. กลยุทธ์และรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธีรวิทย์ จันทกุล. 2553. การสร้างเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นสู่ตำบลสุขภาวะ กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีรศมิ พูลนวล และคณะ. 2551. คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้รายวิชาสัมมนาการจัดการเครือข่ายชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. 2538. เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. 2540. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง: ความเข้มแข็งจากฐานล่าง. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปรีดา เรืองวิชาธร. 2547. งานพลังกลุ่มและความสุข. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร. 2547. เครือข่าย: ความรู้ การจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อ
ชุมชนเป็นสุข.

พระราชกฤษฎีกา. 2543. จัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

พระราชบัญญัติ. 2551. สภาองค์กรชุมชน.

วิทยา จันทรแดง. 2555. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัย
นวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สร้อยญา จุฑานิล. 2556. การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สัมพันธ์ เตชะอธิก. 2540. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สุริชาติ จงจิตต์. 2550. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. 2547. ถอดรหัสภูมิปัญญาไทย อีกหนึ่งทุนทางสังคม. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 11(5). 6-10.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริม
วิสาหกิจชุมชน.

เสรี พงศ์พิศ. 2551. แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อนุชาติ พวงสี และคณะ. 2541. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย

เอกพงศ์ ไทรพุ่มทอง. 2549. การพัฒนาเครือข่ายการทำงานสายปฏิบัติการระหว่างองค์กรของสำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามการ
ฟอกเงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาคผนวก

ป้ายทางเข้าชุมชนบ้านโคกพะยอม ตำบลตะลุง อำเภอตะลุง จังหวัดสตูล

ป้ายหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของชุมชนบ้านโคกพะยอม

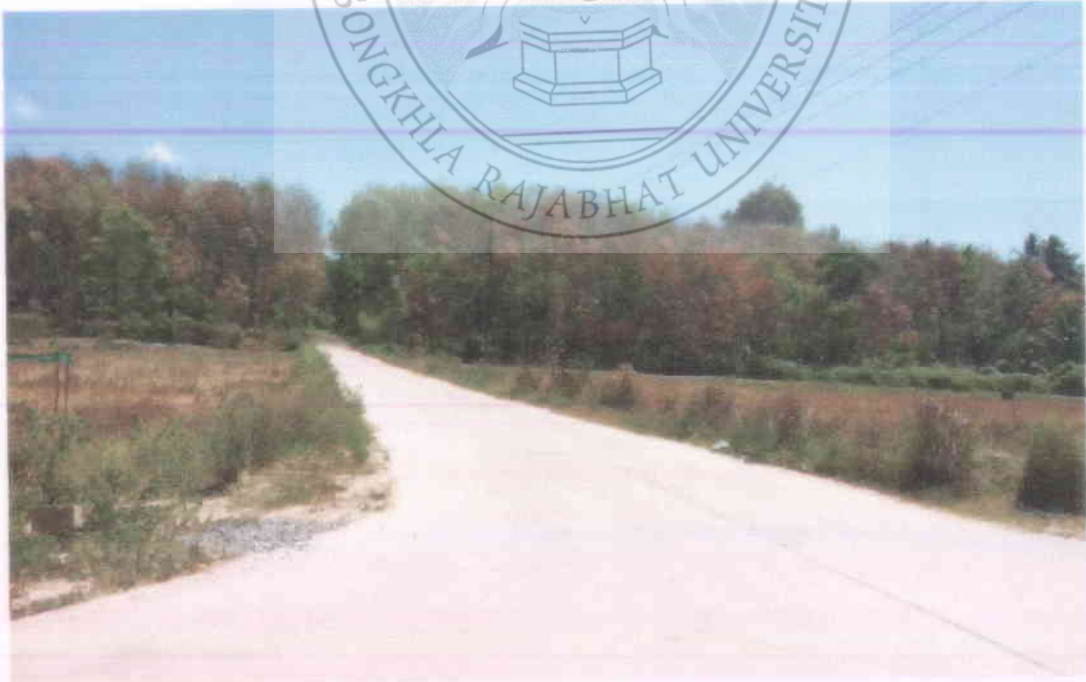
เส้นทางเข้าสู่พื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม

สภาพพื้นผิวถนนลาดยางบริเวณเส้นทางพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม

สภาพถนนปูคอนกรีตในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลละงู

สภาพถนนในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม สะดวกต่อการเดินทาง รถวิ่งสวนทางกันได้

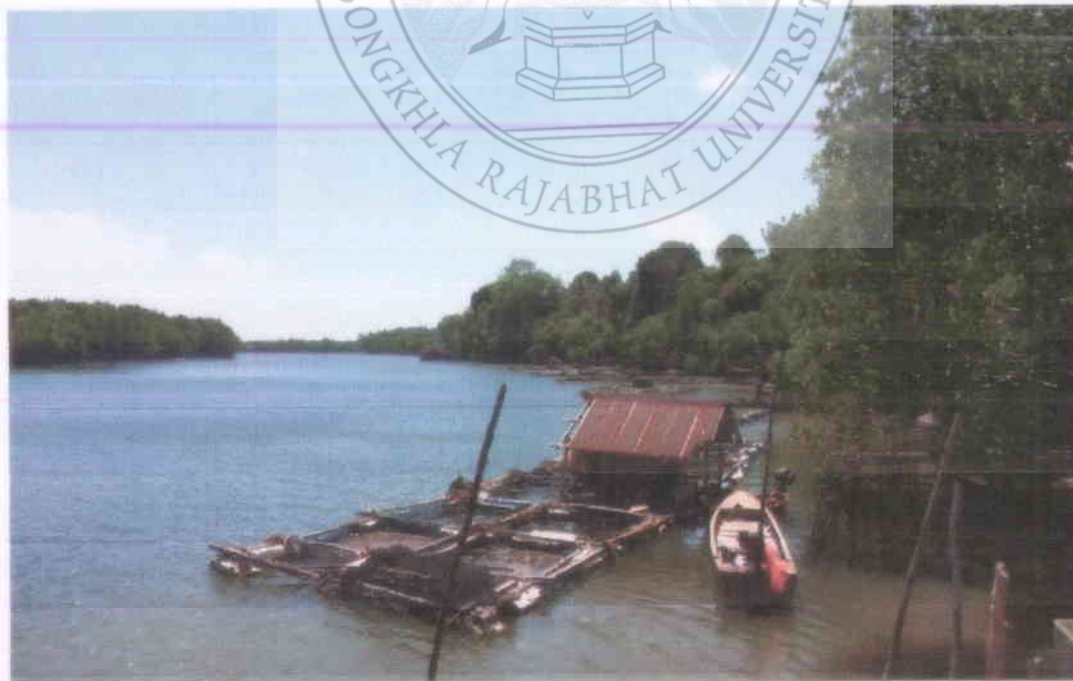
การประกอบอาชีพทำสวนยางพาราของชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอม

ชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอมบางส่วนมีการปลูกปาล์ม ดำเนินวิถีชีวิตเคียงคู่ธรรมชาติ

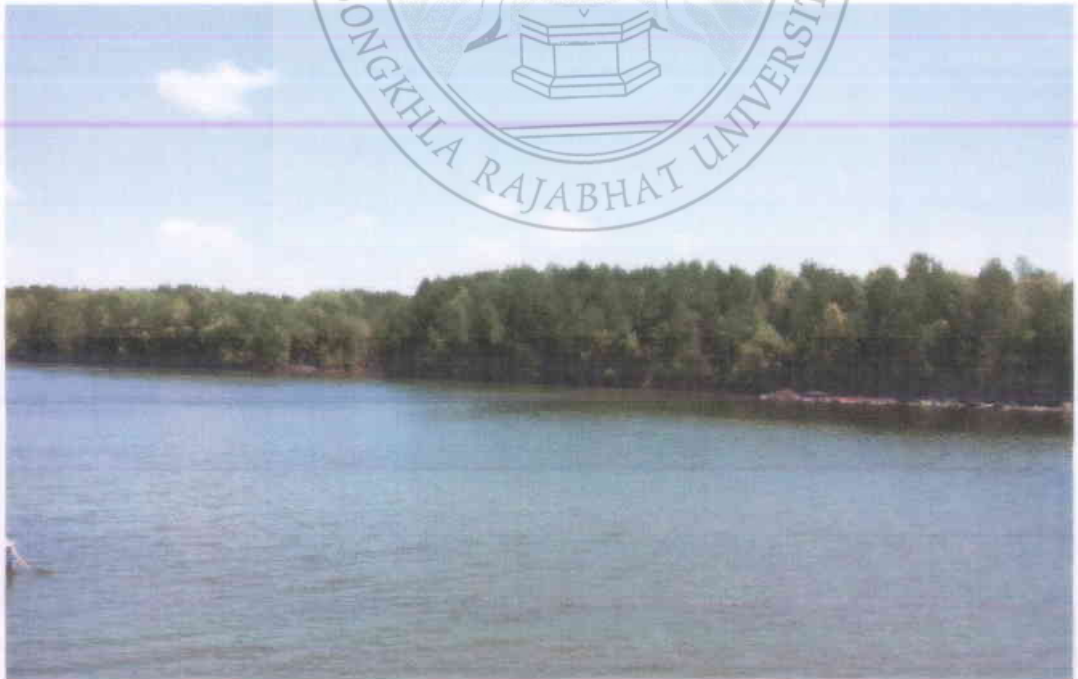
ชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอมมีการประกอบอาชีพทำนาในพื้นที่ชุมชน

การประกอบอาชีพทำประมงในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม ที่เน้นรักษาความสมบูรณ์ของสัตว์ทะเล

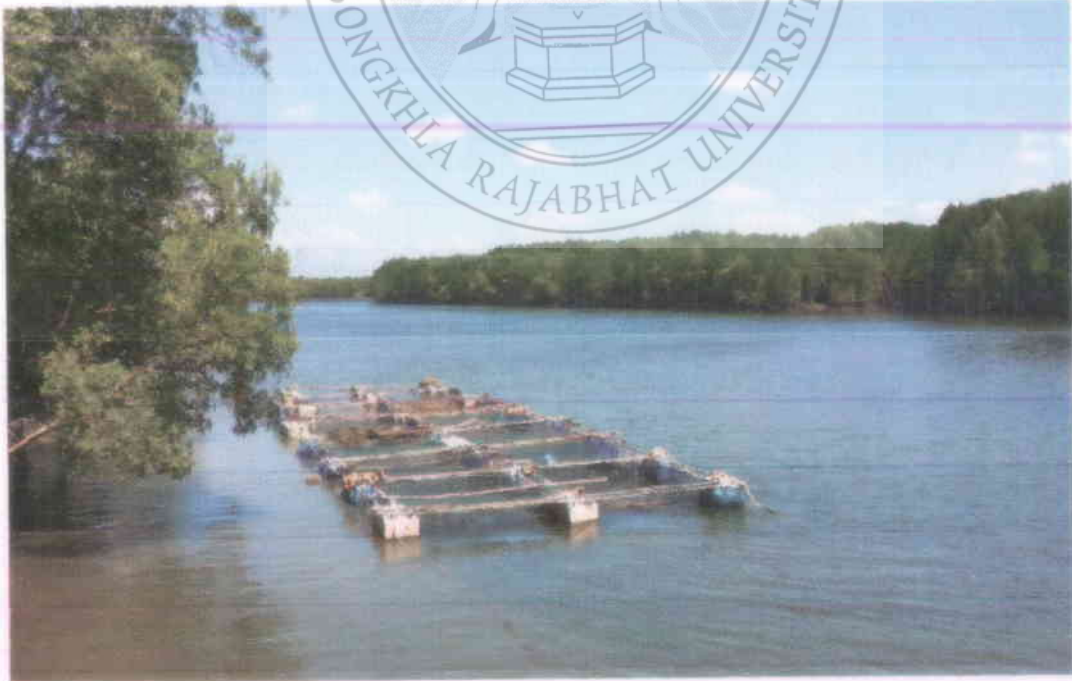
สภาพป่าชายเลนในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอมที่ชาวบ้านร่วมกันฟื้นฟูและดูแลรักษา

ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม จนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว

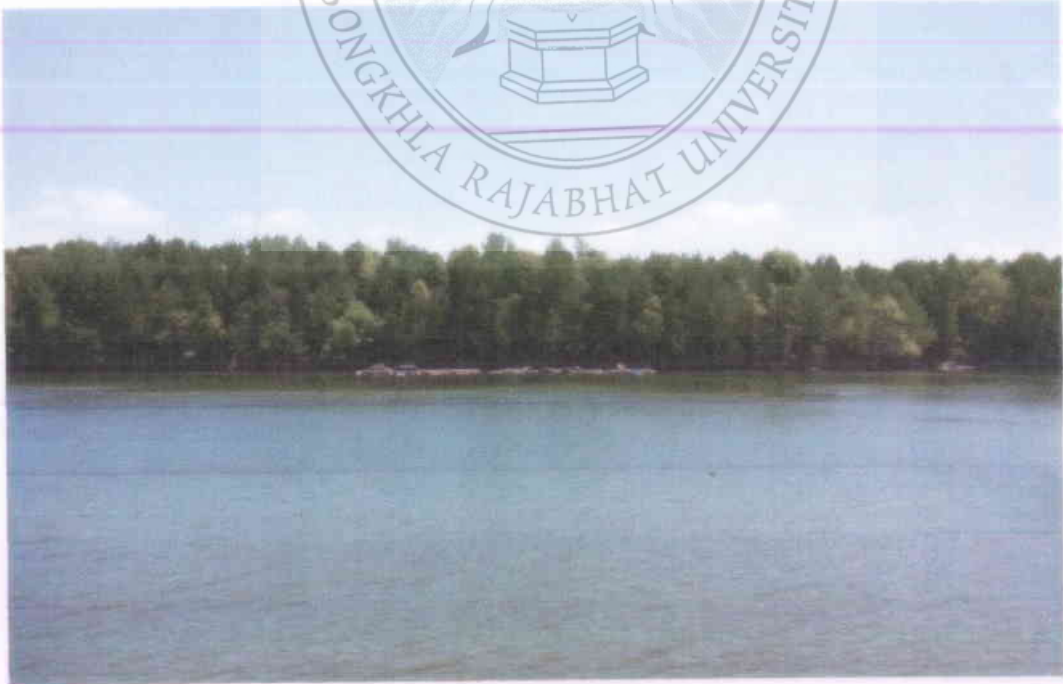
ป้ายกลุ่มดำเนินงานต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกพะยอม

กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง

กลุ่มเลี้ยงและจัดทำปูนืม

การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ทะเลเพื่อสร้างระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์บริเวณพื้นที่ป่าชายเลน

เรือนเพาะปลูกเห็ดของชุมชนบ้านโคกพะยอม

การเพาะปลูกเห็ดของชุมชนบ้านโคกพะยอมที่มุ่งเน้นใช้บริโภคภายในครัวเรือนและชุมชน

สถานที่สำหรับจัดประชุมชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านโคกพะยอม สถานที่ประชุมและแสดงความเห็นร่วมระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ

จุดตรวจ ชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ทางเข้าชุมชนบ้านโคกพะยอม

โรงเรียนบ้านโคกพะยอม ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณชุมชน รองรับลูกหลานชุมชนและพื้นที่โดยรอบ

สภาพบ้านที่จัดรองรับการเข้าพักแบบโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ลักษณะบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเข้าพักแบบโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม

บ้านของชาวบ้านในชุมชนที่ดัดแปลงเป็นโฮมสเตย์

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ความสะอาดโดยรอบของโฮมสเตย์ที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านโคกพะยอมให้ความสำคัญ

โฮมสเตย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอมที่มุ่งเน้นการสัมผัสบรรยากาศธรรมชาติ ดันไม้สีเขี้ยว

ความสะอาดและความเป็นระเบียบโดยรอบของโหนดเคย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ความร่มรื่นบริเวณโหนดเคย์ของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ศูนย์การเรียนรู้จัดการชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนบ้านโคกพะยอม

บรรยากาศภายในศูนย์การเรียนรู้จัดการชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนบ้านโคกพะยอม

ผลงานการพัฒนาหมู่บ้านดีเด่น รางวัล "หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข ประจำปี 2549"

รางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน โครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น

ชุมชนบ้านโคกพะยอม รับรางวัลดำเนินงานประสบความสำเร็จเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนบ้านโคกพะยอม รับรางวัลต้นแบบ "พึ่งตนเอง"

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

สำหรับการวิจัยเรื่อง ปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง หน่วยงาน/องค์กร

วันที่ให้สัมภาษณ์ เวลา

สถานที่ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง การสัมภาษณ์ครั้งนี้ เป็นการขอความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล เพื่อนำไปสู่การตีความข้อมูลสำหรับนำเสนอปรากฏการณ์ความสำเร็จของการบริหารเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งโดยคนในชุมชนและมีการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อันเป็นฐานรากสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวมในระยะยาวต่อไป โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่ต่างๆ

1. ท่านคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับ "การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน" (ภาพรวมทั่วไปของการจัดการชุมชนโดยอาศัยเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นของการพูดคุย เครือข่ายคืออะไร ทำไมต้องมีการบริหารเครือข่าย ทำอย่างไรให้การบริหารเครือข่ายยั่งยืน)

2. ชุมชนบ้านโคกพะยอม มีสภาพการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่น อย่างไรบ้าง (ที่มา พัฒนาการ สภาพพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดตั้งกลุ่ม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม การจัดการกลุ่มเชิงเครือข่าย รูปแบบการดำเนินงาน)

3. ท่านคิดว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ของชุมชนบ้านโคกพะยอม อำเภอลงู จังหวัดสตูล มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร (สิ่งที่ส่งเสริมให้การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นเกิดความยั่งยืน)

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อชุมชนบ้านโคกพะยอม เพื่อให้การบริหารเครือข่ายของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง (จากความคิดเห็นทั้งในเชิงบวก เชิงลบ และความเป็นอดีต ปัจจุบัน ที่ทำให้ภาพของปรากฏการณ์ความสำเร็จเปลี่ยนแปลงไป จะมีข้อเสนอต่อชุมชนอย่างไร เพื่อให้ความสำเร็จดำรงอยู่อย่างยั่งยืน)

.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ สกุล

นายคณวัศ สุวรรณวงศ์

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับ 2)	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	2548
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) Certificate in PhD academic Research programme	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Massey University, New Zealand	2553 2556
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการจัดการ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2557

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ สกุล

นายนิวิทย์ เอ็มเอก

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการ	มหาวิทยาลัยรังสิต	2542
M.Sc. (Engineering Business Management)	Coventry University, United Kingdom	2545
Certificate in PhD academic Research programme	Massey University, New Zealand	2555
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการจัดการ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2556

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

